

ΠΕΛΕΚΑΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ.

Ὡσπερ Πελεκάν, τετρωμένος τὴν πλευ-
ράν σου, λόγε σοὺς θανόντας παῖδας ἐ-
ζώωσας, ἐπιστάξας ζωτικούς αὐτοῖς κρουνοὺς.

Ἄπὸ τὸν ὄρθρο τοῦ Μ. Σαββάτου.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΑ

		Σελ.
"Έντουϊν "Αρνολντ	Κι ήρθε ό Χριστός (στίχοι)	1.
Φίλλιφ Μπρούξ	'Αδιάπαντα Χριστούγεννα (στίχοι)	2
Μιχαήλ Φωτεινού	Τό ούράνιο τραγούδι	2
Κωστή Παλαμά	Χριστούγεννα (ποίημα)	2
Παναγή Λεκατσά	'Η Θεία Γέννηση	3
"Έριχ Φρόμ	'Η γέννηση	7
Δημήτηρ Θεοδωρίδη	Τῆς λησμονιᾶς τό πέλαγο (ποίημα)	7
Γιάν Ροϋσμπρουκ	'Η Αίώνια Γέννηση	7
Χαλίλ Γκιμπράν	'Ο Πρόδρομος	8
Νίκου Καζαντζάκη	'Η μυγαλιιά άνθισε	9

ΕΝΑΡΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ 1966-1967

'Αγλαΐας Ζάννου	Τῆς θπαρξῆς ό κύκλος	9
-----------------	----------------------	---

ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ Τ Υ ΤΙΜΟΥ ΒΡΑΤΣΑΝΟΥ

Μαρίας Οικονόμου	Μνήμη Τίμου Βρατσάνου	14
------------------	-----------------------	----

ΘΕΟΣΟΦΙΚΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΙΜΟΥ ΒΡΑΤΣΑΝΟΥ

Κώστα Ξύνδα	Στόν Τίμο Βρατσάνο	15
Νίκου Παναγόπουλου	Τίμος Βρατσάνος	16
'Αγλαΐας Ζάννου	"Ήξερες ἀληθινά ν' αγαπᾶς	18
Τίμου Βρατσάνου	'Η Ιστορία τῆς ψυχῆς στά 'Ελευσίνια μυστήρια	19

ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ I: ΘΕΑΤΡΟ

'Ερμίν Σαμπεταί	'Ο έσωπερισμός τῆς δραματικῆς τέχνης	21
-----------------	---	----

ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ II: ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Φαρίντ Θύντ Ντίν'Αττάρ	Τά γένεια τοῦ δερβίση	24
------------------------	-----------------------	----

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΚΕΨΗ

Αιμιλίας "Ιβου	Γύρω από τήν "Άσκητική" τοῦ Καζαντζάκη	25
----------------	---	----

ΑΠΟ ΤΗΝ "ΚΑΤΟΧΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ" ΤΟΥ ΝΤΥΑΜΕΛ

Ζώρξ Ντυαμέλ	'Ο μοιρασμένος πλοῦτος	29
Ζώρξ Ντυαμέλ	Κατοχή θά πεϊ γνώση	30
Ζώρξ Ντυαμέλ	Σκόρπιες σκέψεις	30

'Η συνέχεια τῶν περιεχομένων στή μέσα σελίδα τοῦ πίσω έξώφυλλου

ΠΕΛΕΚΑΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

ΣΟΛΩΜΟΥ 4 (102 ΟΡΟΦΟΣ) ΑΘΗΝΑΙ Τ. Τ. 148

Διευθύνεται υπό Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς

Ἐπεύθυνος Συντάξεως Ἄγλ. Ζάννου Καρνεάδου 4

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου Ν. Παναγόπουλος, Ἄγ. Κωνσταντίνου 14

Διανέμεται Δωρεάν — Ἐκδίδεται ἀνά τριμηνίαν

Ἀριθ. Δελτ. 33 Χειμῶνας 1966 - 67

Ὀκτ. — Ἰούν. Κάθε Τρίτη καὶ Παρασκευή ὁμίλει ἀπὸ τῆς 8 μ. μ. Τὰ γραφεῖα ἀνοικτὰ 7-9 μ. μ.

Πλατύσκαλο τῆς σκάλας τοῦ Ἰακώβ εἶναι ἡ
ἐπίγνωσις τῆς παγκόσμιας ἀδελφότητος

ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΑ

Α΄ ΚΙ ΗΡΘΕ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

Ἦρθε,
ἀπὸ Μητέρα πάναγνη τὸ τέλειο τὸ Παιδί γεννήθηκε,
Σίγουρα ναί· πολὺ πῖο ἱερό
ἀπ' ὅτι ξέρουμε γιὰ φανταζόμαστε.
Στόν κόσμο τοῦτον ἔφτασε
τούς ἄλλους κόσμους τούς πολλούς ἀπαρατόντας
παίρνοντας τὸ στρατὶ τῆς Γέννησις
καὶ ἡ ἀπαλή βηματισιά του
- τὸ μνῆμα προσπερνώντας -
τὸ νιό καὶ τὸ ἱλαρό καὶ τὸ παράδοξο μᾶς ἔφερε.
Στὴ γλώσσα τῆς θνητῆ σάν θέλαμε ν' ἀνιστορήσουμε
τὸ ποῦ καὶ πῶς καὶ πότε
Ἄνθρωπος ἦταν καὶ γιὰτί
Ἄνθρωπος πῖο τρανός, πῖο πλέριος,
φεγάδια θά ἦτανε τὰ λόγια μας
γιὰ τὴν Ἀλήθεια τὴν παραδεισένια.

Ἐντουὶν Ἀρνολντ (Edwin Arnold, 1832-1904).

Ὁ ἄγγλος ποιητὴς πού ἔγραψε "Τὸ φῶς τῆς Ἀσίας"
Ἀπὸ "Τὸ φῶς τοῦ κόσμου". Ἀπόδοση Δημητρη Θεοδωρίδη

Β' ΑΔΙΑΠΑΥΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

"Αν μιά φορά γεννήθηκε ὁ Χριστός,
καί τώρα ἀκόμη τοῦ Χριστοῦ τή Γέννηση θαροῦμε.
Οἱ πύλες τοῦ οὐρανοῦ πῶς ἀνοίξανε γιά νά περάσει
κι οἱ λόχμες καί τό γάργαρο νερό,
τό καρπερό χωράφι καί τό δροσερό τό φήλωμα
κι ὅλα ὅσα τό μεγάλο κόσμος μαί γεμίζουν
τά πάντα ἀντιλαλοῦνε τό δικό Του τ' ὄνομα.

Φίλλιφ Μπρούξ (Phillips Brooks, 1835-1893)
ἀμερικανός ἐπίσκοπος καί ποιητής. 'Από τό "Ἐνα τραγούδι"
(" A Carol "). 'Απόδοση Δημήτρη Θεοδωρίδη

Γ' ΤΟ ΟΥΡΑΝΙΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

"Ὅσο ὁ Οὐρανός δίνει τό φῶς του, ὅσο ὁ Οὐρανός δίνει τό
γαλάζιο χεῶμα του, ὅσο ὁ Οὐρανός χαμογελά μέσ στήν ψυχή τοῦ
ἀνθρώπου, τόσο ὁ ἀνθρώπος δέχεται τή χαρούμενη ἔκσταση στό βά-
θος τῆς ψυχῆς του." Ἐκσταση πού εἶναι τό ἀγγιγμα τῆς ψυχῆς μέ
τόν Οὐρανό; τόν γαλανό της σύζυγο. Ἐκσταση πού δίνει τόν Ἥλιο
πού γεννᾷ τόν Ἥλιο στά βάθη τῆς ψυχῆς. Ἐκσταση πού μέσα της
καί μέσ' ἀπό τά μύχια βάθη τῆς ψυχῆς ξεπηδᾷ ἡ θεϊκιά ἡ Φλόγα.

Τά φτερά τῆς ψυχῆς ἀνοίγουν καί μέσ στό φεροκόπημά τους
ἀκούγεται τό τραγούδι τ' Οὐρανοῦ. Μέσ στό τραγούδι ἀντιλαλεῖ το
θεῖκο τραγούδι ὅλης τῆς ζωῆς, ὅλης τῆς Δημιουργίας.

Ζωή, Δημιουργία, Οὐράνιο Φῶς πού κατεβαίνει καί πού ἀνε-
βαίνει μέσ' ἀπ' τήν ψυχή καί μέσ στό συναπάντημά μας ξεπετιέται
τό φωτεινό τό ἱερό Ἄστέρι τῆς Βηθλεέμ.

Καί τό Φωτεινό τ' Ἄστέρι γίνεται ὁ ὁδηγός τοῦ ἀνθρώπου πού
βγαίνει ἀπ' τό σκοτάδι καί γοητευμένος κοιτᾷ τό Οὐράνιο Φῶς.

Τό Οὐράνιο φῶς κοιτάξετε ἀδελφοί μου. Τό Οὐράνιο Φῶς πού μέ-
σα στήν ψυχή σας γεννιέται.

Μιχαήλ Φωτεινός

Δ' ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Καί μέ πατεῖ κάθε ἀγριμιοῦ καί κάθε ἀνθρώπου φτέρνα
κι εἶμαι μιά χώρα καί τό φῶς μέ λούζει καί ἡ δροσιά,
σμίγουν ἀταίριαστες φωνές ἀπάνου μου, ἡ ταβέρνα
πλάι πλάι κι ἡ ἐκκλησιά.

Βῆδωλα, δαίμονες, ξωθιές, φαντάσματα, σκυλιά,
τῆς νύχτας μέσα μου ὁ λαός κυλιέται καί κουνιέται,
καί μέσα στή χιλιόδιπλη καρδιά μου μιά σπηλιά
κι ἕνας Χριστός γεννιέται.

Κ. Παπαμᾶς. 'Από τούς "Δειλοῦς καί σκληροῦς στίχους"

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΝΘΡΟΝΙΣΜΕΝΟΥ ΘΕΙΟΥ ΒΡΕΦΟΥΣ

Ἀνάγλυφο σέ φιλντισί

Ε΄ Η ΘΕΙΑ ΓΕΝΝΗΣΗ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΘΕΙΑΣ
ΓΕΝΝΗΣΗ ΣΤΗ ΒΗΘΛΕΕΜΙΚΗ ΓΕΝΝΗΣΗ

Σαράντα χρόνια πρίν από τή χρονολογία τῆς γέννησης τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Βιργίλιος συνθέτει τήν "4η Ἐκλογή", τῶν Βουκολικῶν του τῆν ἀφιέρωμένη στόν προστάτη του Πολλίωνα, τόν ἕπτο ἐκείνο τό χρόνο (714 π.Χ. Ρώμ.). Οἱ προοιμιακοί στίχοι τῆς εἰδοποιοῦν πῶς τό θέμα τῆς θά ἔναι κάτι φηλότερο ἀπό τά εἰδυλλιακά θέματα τῶν βουκολικῶν ποιημάτων.

Μοῦσες Σικελικές ἄς τραγουδήσουνε κάτι ὑψηλότερο
τώρα. Ὅλοι δέν ἀγαλλιᾶζουμε δά μέ τά σύδεντρα, οὐδ' ὅλοι
τίς ταπεινές μυρικές ἀγαποῦνε. Δάση κι ἄν τραγουδάμε,
ἄξια νά ἔναι γιά ἕναν ἕπτο τό δάση.

Τό τραγούδι θά μνηύσει τή γέννηση ἑνός Βρέφους, πού θά τεματίσει τή Σιδερένια Γενεά, καί θά ξαναφέρει στή γῆ τή Χρυσή Γενεά τοῦ Κρόνου. Ἐτσι ἔχουν ὀρίσει οἱ σιβύλλικες προφητείες πού ἀληθεύονται τώρα :

Παεὶ πιά, φτάσανε τά βουλόχρονα τῆς κυμαϊκῆς
προφητείας: Νά πού ξαναγεννιέται ἀτόφια ἡ μεγάλη
σειρά τῶν αἰῶνων, νά πού ξανάρχεται ἡ Παρθένος,
νά πού μεταγυρνᾷ τοῦ Κρόνου ἡ βασιλεία στή γῆ,

καί πού μιά νέα γενεά ἀπ' τὰ φύρνια ὕψη
κατεβαίνει... Ἀξίωσε μονάχα ἐσύ, Λουκίνα ἀγνή,
νά 'ρθεῖς τῇ γέννα νά βοηθήσεις τοῦ Παιδιοῦ πού
θά τελειώσει τῇ Σιδέρινη Γενιά, καί σ' ὅλη
μας τῇ γῆς θ' ἀναδοθεῖ ἡ Μαλαματένια. Ἀπό τὰ
τώρα καί μπροστά ὁ Ἀπόλλων, ὁ ἀδερφός σου
βασιλεύει.

Ἡ γέννηση τοῦ Βρέφους, δέν εἶναι μακριά καί θ' ἀνακαινίσει
τόν κόσμον. Κλείνει μιά ὀλοκλήρη ἐποχή, ἕνας "μέγας ἐνιαυτός"
τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ὅπου πρῶτα ἀπ' ὅλα οἱ ἄνθρωποι τῆς "εὐ-
δοκίας", τῆς ἀγαθῆς παντοχῆς, θά δοῦν ἀληθεμένο τό ὄνειρον τῆς
Βιρήνης.

Ἀλήθεια κ' εἶναι στόν καιρό τῆς ὑπατείας του,
μῆνες τοῦ Μεγάλου Χρόνου πού θά πάρουν τ' ἀναδρομισμά
τους. Ἄν κάποια ἀπομεινάρια τῆς παλιᾶς καλίας μας
μένουνε θά 'ναι ἄβλαβα, κ' οἱ χώρες θά λεπτρωθοῦν
ἀπ' τόν ἀδιάκοπο τους τρόμον. Τό Βρέφος το, πού τραγουδῶ,
ζωῆ θά λάβει θεινῆ, θά δεῖ τοὺς ἥρωες ἀνάμεσα
στούς θεούς καί θά τό δοῦν ἀνάμεσά τους κι Αὐτό,
μέ τοῦ Πατέρα του τίς ἀρετές, θά κυβερνήσει ὅλη τῇ
γῆς εἰρηνεμένη.

Ἡ ἴδια ἡ Ἰθ θά ὑποδεχτεῖ πρώτη τό Θεῖο Βρέφος μέ τὰ λου-
λούδια της, ὅλα τὰ ἄγρια θά ἡμερέφουν μονομιᾶς καί τὰ ζωντανά,
θά βόσκουν χωρίς φόβο τῶν θεριῶν, ὅπως μέ τό βρέφος τοῦ Ἡσαΐα
καί τοῦ Ὑμνου τῶν Κουρήτων.

Καί πρῶτα πρῶτα ἡ γῆς ἀνόργωτη, ὦ Παιδί, θά
ἀναδώσει τὰ μικρά της ὄωρα. Μερίες πλεγμένο
μέ τό νάρδο τόν τριγυριστή κισσό, μεριές λωτό μέ
τῆς ἀγκάθας, τό χαμόγελο σμιγμένο. Τά γίδια ἀπό
μόνα τους θά φέρνουν σπίτι τὰ μαστάρια τους βαριά
καί τὰ βοῖδοκοπάδια δέ θά τρέμουν τὰ τρανά
λιοντάρια. Γιὰ σένα ἡ κούνια σου ἀπό μόνη της
μαγευτικά λουλούδια θ' ἀναδώσει. Καί σύγκαιρα
θ' ἀφανιστεῖ τό σεπτετό, θ' ἀφανιστεῖ καί τό χορτάρι
μέ τὰ πίβουλα φαριάνια. Τό ἄμωμο τό ἄσσυριακο
θά λουλουδίξει τότε ὀλοῦθε.

Μιά λαμπρότερη ἀνθήση τῆς φύσης θά φανερωθεῖ, παλῆκαρεύον-
τας τό Θεῖο Βρέφος θά συνειδητοποιήσει τήν παράδοση πού ἀνακε-
φαλαιώνει: Μαζί μέ τῇ φύση θά ἡμερεύουν κ' οἱ ἄνθρωποι πού θά ξα-
ναγερνοῦνε λίγο-λίγο σ' αὐτή, ὅσο κι ἂν ἡ φώρα τῆς διεστραμμένης
ζωῆς θά τοὺς παρακινᾷ ἀκόμη στούς ἀρχαίους μόχτους καί στ' ἀρ-
χαία τους τολμήματα, στά θαλάσσοταξίδια καί στούς πολέμους:

Μά παραῦστερα, σά θά διαβάσεις τὰ ἔργα τῶν
ἡρώων καί τὰ κατορθώματα τὰ γονικά καί μάθεις
τί 'ναι ἡ Ἀξία, τῶν κάμπτων τότε ἡ γύμνια θά
Ξανθήνει λίγο λίγο ἀπ' τόν ἀθέρα τῶν χρυσάγανων
σταχιῶν, ἀπό τοὺς ἄγριους βάτους
ἐλκιοχῶμα τσαμπιά θ' ἀγεροκρέμονται, καί τό

σκληρό τό ξύλο τῆς βαλανιδιάς θά στάζει τοῦ μελιοῦ
τό δρόσος. Ἄμῃ καί πάλι κάποια ἀπομεινάρια
τῆς παλιάς κακίας θά μένουν στῶν ἀνθρώπων τῆν
καρδιά, γιά νά τούς σπρώχνουν νά μετριοῦνται πάνου
στά καράβια μέ τῆ θάλασσα, τίς χῶρες νά καстроγουρίζουν
καί νά χαράζουνε τό χῶμα μέ τ' ἀλέτρι. Κι ἐτότες κά-
ποιος Τίφος θά φανεῖ καί μιά καινούρια Ἀργώ, νά
πάρει τό ξαθέρι τῶν ἡρώων. Πάλι πολέμοι θά ξεσκηθοῦν
καί πάλι θά σαλαθεῖ στήν Τροία ἐναντία ὁ μέγας Ἀχιλλέας.

Τό βρέφος πού γίνει "κοῦρος", παληκάρι, θά ῥθει καιρός πού
θά ἀντροπατήσει καί θά γίνει ὁ "μέγιστος κοῦρος" τοῦ κρητικοῦ
Ἵμνου τῶν Κουρήτων. Τότε ὀλόκληρη ἡ ζωῆ θά ξαναγουρίσει στήν ἀγ-
καλιά τῆς φύσης, πού δέ θά χρειάζεται πιά τόν ἀνθρώπινο μόχτο:
Ἄνόρωτη, ἀπαρakinητη, ἀπρόσταχτη, θ' ἀναδίνει τά δῶρα της ὅλα:
Βῖναι ἢ Χρυσή Ἐποχή, πού μέσα ἀπό τά χειροτερέματα τῆς ζωῆς ἀ-
πόμεινε θύμηση ἀλαργινή, καί πού τώρα ξαναγουρίζει στόν κόσμο.

Μά σάν τά χρόνια σου θά δέσουν καί θ' ἀντροπατήσεις
πιά, θ' ἀπαρηθεῖ τό πέλαο ὁ ναυτικός καί τό θαλασσοδρόμο
πεῦκο δέ θά συναλλάξει πιάπραμάτειες. Ἡ γῆς ὀλάκερη
ἀπό μόνη της θά τά ἀναδίνει, ἀπρόσταχτη, ὅλα. Δέ θά
δεχτοῦνε τά χωράφια σκαλιστήρι πιά, μήτε τ' ἀμπελοκλήματα
τό κλαδευτήρι· κι ὁ χειροδύναμος ὁ γεωργός θά λύσει ἀπύ
τῶν ταύρων τό λαιμό τίς ζεῦγλες. Ἐτότες δέν θά παίρνει
τό μαλλί τῆν φεύτικη ὄψη τῶν λογίς χρωμάτων. Μέσ στά
λιβάδια τό κριάρι μόνο του θά δίνει τοῦ μαλλιοῦ τό
χρῶμα τῆς πορφύρας, τό γλυκό, τῆς ζαφορᾶς καί τῆς
ἀγράμπελης τῆ χρυσῆ λάμψη· κ' ἡ κοκκινάδα μόνη της
τοῦ σάνδουκα τά πρόβατα θά ντεῖ στά βοσκοτόπια.

Ὁ Ἴδιος ὁ ποιητής, πού βλέπει νά γεννιέται στίς μέρες του
τό Θεῖο Βρέφος, θά ζήσει νά δεῖ τούς νέους αἰῶνες; Τί ἄλλο νά
τάξει τῶν Μοιρῶν γιά νά μακρήνουν οἱ μέρες του παρά ἀξιότερα
γιά τότες τραγούδια;

"Ὡ ἄς εἶταν τότε κ' οἱ στερνές οἱ μέρες τῆς ζωῆς
μου νά μακρήνουν κι ἄς μοῦ ἴμενε ἀρκετή πνοή νά
τραγουδήσω τά μεγάλα σου ἔργα. Κανείς μέ τά τραγούδια
του νά μέ περάσει δέν θά τό μποροῦσε. Οὔτε ὁ Ὀρφείας
ὁ Θρακιώτης οὔτε ὁ Λίνος θά δυνόντανε κι ἄς ἔχουνε
τῆν Καλλιόπη ἐκεῖνος μάνα του, κι ὁ Λίνος τόν πανέ-
μορφον Ἀπόλλωνα πατέρα. Ἀκόμη ἄν ἤθελε, μπροστά
στήν Ἀρκαδία γιά κριτή, κι ὁ Πάνας νά μοῦ παραβγεῖ,
θά μολογοῦσε πῶς νικήθη.

Τά ἀνθρώπινα βρέφη χαμογελοῦν ἀναγνωρίζοντας τῆ μάγα τους
πάνου στίς σαράντα μέρες, τό Θεῖο Βρέφος τῆ γνωρίζει καί χαμο-

γελαῖ μόλις γεννιέται:

Ἄρχινα ἀγόρι νά χαμογελαῖς γνωρίζοντας τή μάνα σου, τή μάνα σου πού βάσταξε τά βάση έννιαῖ μηνῶνε. Σά δέ χαμογελαῖ κανεῖς στή μάνα του, οὔτε θεός ἄξιον τόν ἔχει νά καθῆσει στό τραπέζι του, οὔτε καί θέαινα νά πλαγιάσει στό πᾶνρό της.

Ἡ 4η Ἐκλογή σοίχισε τοῦ Βιργίλιου νά κατατάσσεται, ὄλο τό Μεσαίωνα, ἀνάμεσα στούς Προφήτες. Σήμερα ξέρουμε πώς ἱστοροῦσε πολύ παλαιά καί δέν προφήτενε νέα. Ἡ παναρχαία λατρεία τοῦ Θείου Βρέφους, ἀπορροφημένη ἀπό τή λατρεία τῶν θνησκόντων θεῶν, παραμερισμένη ἀπό τήν ἐπιβολήν τῶν μεγάλων πολιτειακῶν θεοτήτων καί ἀποτραβηγμένη σ' ἀπόμερες μυστηριακές λατρεῖες, ξαναπροβαίνει μ' ἐξαιρετική ἔνταση, στά ἑλληνιστικά καί στά ρωμαϊκά ὕστερα χρόνια. Ὁ κυριότερος λόγος εἶναι ἡ διάδοσις τῶν σωτηριακῶν θρησκείων πού συγκεντρώνονται γύρω ἀπό παιδικές θεότητες: εἶναι ἡ θρησκεία τοῦ Διονύσου, πού χρωματίζεται ἀπό τά Ὀρφικά Μυστήρια, γύρω ἀπό τή μορφή τοῦ παιδικοῦ Διονύσου-Ζαγρέως· ἡ θρησκεία τῆς Κυβέλης γύρω ἀπό τή μορφή τοῦ παιδικοῦ Ἄττι· ἡ ἄδωνιακή θρησκεία γύρω ἀπό τή μορφή τοῦ παιδικοῦ Ἄδωνι· ἡ Ἰσιακή θρησκεία γύρω ἀπό τή μορφή τοῦ παιδικοῦ Ἀρποκράτη. Ἐνα πλῆθος παιδικοί Θεοί, Σωτήρες Θεοί, παρουσιάζονται ἔτσι μέσα στό ἀπόφευγο τῆς ἐπίσημης θρησκείας τοῦ ἀρχαίου κόσμου· καί μέσα στό σμίξιμο τῶν θρησκείων τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου ὁ καθένας τραβᾷ νά χωνέφει τοὺς ὁμοίους του ξαναοδηγώντας στήν ἀρχαία παράστασι τοῦ ἑνός Θείου Βρέφους πού βρῖσκεται στό ὑπόστρωμα τῆς μεσογειακῆς θρησκείας. Τήν ἀνάδειξη τῶν παιδικῶν αὐτῶν θεοτήτων τήν τονώνουν οἱ θεοβρεφικοί σχετισμοί τῶν βασιλέων. Οἱ σχετισμοί αὐτοί ξυπνοῦν μέ τή θεοποίηση τῶν ἑλληνιστικῶν Ἡγεμόνων πού ἐνσαρκώνουν τοὺς θεοὺς αὐτούς, ξεχωριστά τόν Διόνυσο καί, κατά τήν παράδοσι τῆς αἰγυπτιακῆς βασιλείας, οἱ Πτολεμαῖοι καί τόν Ὀρο, πού στήν παιδική μορφή τοῦ Ἀρποκράτη, κυριεῦει τίς καρδιές τῶν λαϊκῶν στρωμάτων τοῦ μεσογειακοῦ κόσμου. Ἰσχυρές ἀπό τήν ἄλλη θρησκείες τῆς Ἀνατολῆς, ἡ Ἰουδαϊκή καί ἡ Περσική, περιμένουν τό Σωτήρα Βασιλιά: ἡ πρώτη τόν ἀπόγονο τοῦ Δαβίδ, τόν Μεσσία ἢ Χριστόν (=Βασιλέα), καί ἡ ἄλλη τήν ἐνσάρκωσι τοῦ Μίθρα, ἕνα βρέφος κ' οἱ δύο, τό βρέφος τῆς ἠσαϊακῆς προφητείας ἡ μία: "ἰδοῦ ἡ παρθένος τέξεται υἱόν" κ' ἡ δεύτερη ἕνα βρέφος σ' ἕνα σπήλαιον ὅπου πέφτει ἕνα ἀστέρι. Λογίς περσικές προφητεῖες τοῦ πρώτου προχριστιανικοῦ καί τοῦ πρώτου μεταχριστιανικοῦ αἰῶνα παρουσιάζουν τοὺς Μάγους τῶν Περσῶν νά περιμένουν ἀπό χρόνον σέ χρόνον τό ἄστρο πού θά κατεβεῖ σ' ἕνα σπήλαιον, ὅπου θά βροῦν τό Σωτήρα Βασιλιά - ἕνα βρέφος. Καθώς ἡ Ρώμη κυριαρχεῖ καί στήν Ἀνατολική Μεσόγειο καί καθὼς τραβᾷ σταθερά σέ μιά συγκεντρωτική πολιτική ἐξουσία, πού περιμένεται νά πραγματοποιήσῃ τόν οἰκουμενικόν καημό τῆς Εἰρήνης, ἡ διάχυτη ἀπό τίς σωτηριακές θρησκείες καί ἀπο

τίς βασιλικές ιδεολογίες τῆς Ἀνατολῆς προσδοκία τοῦ Θεοῦ Βρέ-
φους πού θά σώσει τόν κόσμον, καί θά ξαναφέρει τή Χρυσή Ἐποχή,
βρίσκει τήν ἀστραφτερή σέ πάθος καί χῶμα ἔκφρασή της στήν
"Ἐκλογή" αὐτή τοῦ Βιργιλίου.

Παναγῆς Λεκατσῶς

(Ἀναδημοσιεύεται ἀπό τήν ἐφημερίδα Ἐλευθερία τῆς Κυριακῆς
29 Δεκεμβρίου 1963).

Ζ' Η ΓΕΝΝΗΣΗ

Ἡ γέννηση δέν εἶναι μιά πράξη, εἶναι μιά πορεία. Ὁ σκοπός
τῆς ζωῆς εἶναι νά γεννηθεῖς ὀλοκληρωτικά, ἀλλά ἡ τραγωδία εἶναι
πώς οἱ περισσότεροι ἀπό μᾶς πεθαίνουν προτοῦ γεννηθοῦν ἀληθινά.
Τό νά ζεῖς εἶναι νά γεννιέσαι κάθε στιγμή. Ὁ θάνατος ἐρχεται
ὅταν παύεις νά γεννιέσαι. Φυσιολογικά τό κυτταρικό μας σύστημα
συνέχεια ἀναγεννιέται ἀλλά ψυχολογικά οἱ πιά πολλοί ἀπό μᾶς στα-
ματοῦν ἀπ' ὀρισμένο σημεῖο νά γεννιοῦνται.

Ἐριχ Φρόμ (Erich Fromm)

Μετάφραση Ἀγλαΐας Ζάννου

Ζ' ΤΗΣ ΛΗΣΜΟΝΙΑΣ ΤΟ ΠΕΛΑΓΟ

Ποιός θά μπορέσει νά μᾶς πεῖ
ποτέ, γιατί κι ἀπό λιμάνι ποιό μισέφαμε;
Τί κι ἂν σταβέντο τήν ἐλπίδα παίρνοντας
ἀραξοβόλια βρήκαμε πολλά;
Πάντοτε τ' ἄπατο τῆς λησμονίας τό πέλαγο ἀρμενίζουμε
δίχως ἀκόμα τό ταξίδι νά τελειώσει.
Θάνατος τάχα νά ἔναι ἡ λησμονιά
καί Γέννηση τό ξαναθύμισμα τῆς προτινῆς πατρίδας;

Δημήτρης Θεοδωρίδης

Ἀπό τό "Στοῦ σῦθαμπου τή σιγαλιά" τῆς συλλογῆς "Ἀντίλαλοι"

Η' Η ΑΙΩΝΙΑ ΓΕΝΝΗΣΗ

Τί εἶν' αὐτός τοῦ Νυμφίου μας ὁ ἐρχομός πού εἶν' αἰώνιος;
Ἕναι ἡ νέα γέννηση, νέα φώτιση δίχως σταμάτημα. Γιατί ὁ βυθός
πού λάμπει τό Φῶς ἀπ' αὐτόν, καί πού εἶναι τό ἴδιο τό Φῶς, εἶναι
ζωοδότης καί καρπερός. Κ' ἔτσι τό φανέρωμα τοῦ Αἰώνιου Φωτός δέν
παύει ν' ἀνανεώνεται στοῦ πνεύματος τό βάθος τό κρυφό.

Γιάν Ρόϋσμπροεκ (Jan Ruysbroek, 1293-1381), φλαμανδός
μυστικός. Ἀπό τό "Στολισμός τοῦ πνευματικοῦ γάμου"

Μετάφραση Μαρίας Θικονόμου

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΒΑΠΤΙΣΤΗΣ

γλυπτό τοῦ βόρειου πυλώνα τῆς μητρόπολης τῆς Σάρτρ

Θ' Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ

Εἶσαι ὁ πρόδρομός σου. Κ' οἱ πύργοι πούχτισες ἄλλο δέν εἶναι παρὰ τά θεμέλια τοῦ μεγάλου σου ἑαυτοῦ. Καί κείνος ὁ ἑαυτός πρόδρομος θάνατι.

Κ' ἐγώ εἶμαι ὁ πρόδρομός μου. Γιατί ὁ Ἰσκιος ὁ μακρὸς πού τὴν ἀνατολή ἀπλώνεται μπρὸς μου θά μαζευτεῖ τό μεσημέρι κάτω ἀπὸ τά πόδια μου. Ὅμως μιά ἄλλη ἀνατολή ἔναν ἄλλον Ἰσκιο μπροστά μου θ' ἀπλώσει καί θά μαζευτεῖ καὶ αὐτός ἓνα ἄλλο μεσημέρι.

Πάντα σταθήκαμε οἱ πρόδρομοί μας. Καί θάμαστε πάντα. Κι ὅλα ὅσα μαζέψαμε καί θά μαζέψουμε θάνατι μόνο σπόροι γιὰ χωράφια ἀνόζγωτα. Εἴμαστε ἐμεῖς τά χωράφια κ' οἱ ζευγολάτες, οἱ σοδιά - στήδες κ' οἱ σοδιές.

Σάν ήσουνα πόθος πού πλανιότανε μέσ στήν καταχνιά, ήμουνα πόθος κ'έγώ πού πλανιότανε κεῖ. Ἐπειτα φάξαμε νά βρούμε ό ένας τόν άλλονε. Κι άπ'τή λαχτάρα μας όνειρα γεννηθήκανε. Κ'ήτανε τά όνειρα καιρός άπέραντος και τόπος πού μετρημό δέν έχει.

Και σαν ήσουνα λόγος άμίλητος σῆς ζωῆς τά τρεμάμενα χείλια, ήμουνα και έγώ άλλος ένας λόγος άμίλητος. Ὑστερα μᾶς πρόφερε ή Ζωή και κατρακυλήσαμε στά χρόνια. Και καρδιοχτυπήσαμε άπ'τίς μνήμες του χτές και άπ'τίς λαχτάρες για τό αύριο. Γιατί τό χτές ήταν ό θάνατος πού νικήσαμε και τό αύριο ήταν ή γέννηση πού γυρεύαμε.

Μά είμαστε τώρα στά χέρια του Θεού. Εἶσαι ήλιος έσύ στό δεξί Του τό χέρι κ'έγώ είμαι γῆ στό χέρι Του τ'αριστερό. Κ'έσύ πού φωτίζεις δέν είσαι παραπάνω άπό μένα πού φωτίζομαι.

Κ'έμεῖς, ήλιος και γῆ, είμαστε μόνο αρχινίσματα μεγαλύτερου ήλιου και μεγαλύτερης γῆς. Και θάμαστε πάντα τ' αρχίνισμα.

Εἶσαι ό πρόδρομός σου, είσαι ό ξένος πού διάβηκες μπρός άπ' τήν πόρτα του κήπου μου.

Κ'έγώ είμαι ό πρόδρομός μου. Κι άς κάθουμαι σίς σκιές των δέντρων μου. Κι άς μοιάζω άσάλευτος.

Χαλίλ Γκιμπράν, σύγχρονος λιβανέζος λογοτέχνης, στοχαστής και ζωγράφος, ό συγγραφέας του "Προφήτη". Από τόν "Πρόδρομο"
Μετάφραση Μαρίας Οικονόμου

Ι' Η ΜΥΓΔΑΛΙΑ ΑΝΘΙΣΕ

Εἶπα στή μυγδαλιά: " Ἄδερχή, μίλησέ μου για τό Θεό. Κ'ή μυγδαλιά άνθισε.

Ν. Καζαντζάκης. 'Από τήν "Αναφορά στό Γκρέκο"

ΕΝΑΡΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ 1966-1967

ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ Ο ΚΥΚΛΟΣ

Κοιτώντας ένα μικρό λουλούδι κομένο μέσ στά χέρια σου άντικρύξεις τή Ζωή όλόκληρη. Ἄντικρύξεις τήν Ὁμορφιά, τή Σοφία, τήν Ἀγάπη. Τήν Ἀγάπη πού μέ τόση στοργή εκδηλώθηκε σ'αυτό τό μικρό της φύσης τ'αριστούργημα. Κι ό,τι και άν κοιτάξεις γύρω σου μέσα στή φύση, παντου άντικρύξεις τήν Ὁμορφιά, τή Σοφία, τήν Ἀγάπη. Κι άν ξερομε νά βλέπομε αληθινά, μέ τά έσωτερικά μας μάτια, ακόμα και πίσω άπ'τήν άσχήμια, τήν όμορφιά θά δοῦμε. Τους κρυμένους Νόμους, τόν βαθύτερο σκοπό τῆς Ζωῆς, τόν προορισμό των πάντων. Του άνθρώπου ή άγνοια έφτιαξε τήν άσχήμια. Του άνθρώπου ή άγνοια έφτιαξε τήν κακία. Μά κοιτα στό έσωτερικό βάθος του άνθρώπου, και πέρα άπ'τά έξωτερικά στρώματα τῆς κακίας τήν καλο-

σύνη θά δεῖς. Τήν κρυμμένη φυχή τοῦ ἀνθρώπου πού στενάζει στή βαθιά της τή σκλαβιά.

Μά συνηθίσαμε νά βλέπομε τήν προσωπικότητα, τό ἐξωτερικό ἐγώ, τό φαινόμενο κι ὄχι τήν οὐσία, τήν πηγή. Πῶς ἡ οὐσία κ' ἡ πηγή διαστραβλώθηκαν ἔτσι καί κατάντησαν τό ἐξωτερικό αὐτό φαινόμενο τό γεμάτο ἀσχήμια καί κακία;

Ἡ θεϊκιά Μονάδα, ἡ ἀκρότατη ἐκδήλωση τῆς Συνείδησης καί τῆς Ὑλης, ἡ θεϊκιά Σπίθα πού κάποτε ξεκόλλησε ἀπό τή θεία Φλόγα, κατέβηκε στά ὅλο καί πυκνότερα στρώματα τῆς ὕλης, στόν ὅλο καί πυκνότερο περιορισμό. Ἐφτασε παραμορφωμένη κι ἄγνωριστη ὡς ἐδῶ, στήν πυκνή σκλαβιά τῆς ὕλης, στό Φυσικό μας Κόσμο. Ἦταν ὁ δρόμος τῆς ἐνέλιξης. Καί μπῆκε στήν πιό πυκνή κατάσταση τῆς ὕλης, στό ὀρυκτό Βασίλειο. Μά τό ὀρυκτό ζεῖ κι αὐτό. Βλέπουμε τήν τελειότερη ἐκδήλωσή του στούς πολύτιμους λίθους, ἢ στό χρυσό. Τῆ βλέπουμε στή συμμετρία τῶν γραμμῶν τους πού ἔκανε τόν Πλάτωνα νά πεῖ: "Θεός ἀεὶ γεωμετρεῖ", ἢ στό χρῶμα τους. Κι ἀπό κεῖ, ἔπ' τήν πυκνότερη ἐνέλιξη, ἀπ' τήν πορεία πού ἔφτασε στό πιό κάτω σκαλοπάτι τοῦ περιορισμοῦ, ὅπου ἡ Συνείδηση βρίσκεται στόν τέλειό της ἕπνο, ἀρχίζει ἡ πρὸς τὰ πάνω πορεία, ἡ ἀνέλιξη.

Στά φυτά ἡ συνείδηση, ὅπως λένε, ἀρχίζει νά ὄνειρεύεται καί στά ζῶα νά μισοζυγνᾷ. Μά παντοῦ, μέσα σ' ὅλες τίς μορφές πού ζοῦν, ὑπάρχει ἡ δύναμη τῆς ἐνέλιξης, ἡ δύναμη πού τραβᾷ πρὸς τὰ κάτω, πρὸς τό λήθαργο, πρὸς τήν ἀδράνεια, πρὸς τόν χωρισμό. Γιά νά δημιουργηθοῦν οἱ μορφές, ἡ ζωὴ ἔπρεπε ν' ἀγωνιστεῖ κι ὁ νόμος τῆς ἐπιλογῆς καί τῆς ἐπικράτησης νά φτιάξει τὰ ὅλο καί τελειότερα εἶδη. Τό καθένα παλεύει γιά τήν ἐπικράτησή του, τῆ συντήρησή του, τήν ἀΐξή του, τόν πολλαπλασιασμό του. Σιγά σιγά δημιουργεῖται ἡ προσωπικότητα, τό αὐτενσυνείδητο τοῦ ἀνθρώπου. Τό ἐγώ σ' ὅλη του τήν ἔνταση.

Κ' ἡ Δημιουργία, ὅπως εἶπαν καί οἱ Ἴνδοί καί ὁ Ἡράκλειτος καί ἄλλοι, παίξει καί χαίρεται καί πλάθει ὅλο καί καινούργιες μορφές, ὡς πού νά φτάσει στήν τελειότερη μορφή, στό ἀποκορύφωμα τῆς ἐκδήλωσης, στό ἔσπνημα τῆς συνείδησης, στόν ἄνθρωπο.

Ἡ Δημιουργία πλάθει καί ξαναπλάθει τίς μορφές κι ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει τώρα νά στέκεται ἀντίκρου τῆς, νά γίνεται δημιουργός κι αὐτός, μά πού δημιουργεῖ κάτω ἀπ' τό ἀδράτο χέρι τῆς ἀπρόσωπης Δημιουργίας.

Καί μέσα στόν ἄνθρωπο παλεύουν κι ἀντιπαλεύουν ὅλες οἱ δυνάμεις πού ἀπ' τήν ἀρχή τοῦ ταξιδιοῦ τῆς Μονάδας μπῆκαν σέ κίνηση.

Ἡ ὀλοκλήρη ἡ Δημιουργία μ' ὅλες τίς δυνάμεις της μέσα στόν ἄνθρωπο βρίσκονται. Ὅλες οἱ δυνάμεις τῆς ἐνέλιξης κι ὅλες οἱ δυνάμεις τῆς ἀνέλιξης μέσα στόν ἄνθρωπο ἀντιπαλεύουν. Ἡ δύναμη πού σέρνει πρὸς τὰ κάτω, ἡ δύναμη πού σπρώχνει πρὸς τὰ μπρὸς.

Τό ἐγώ σ' ὄλη του τήν ἐκδήλωση. Μά τό ἐγώ μέσ' ἀπ' τίς χιλιετηρί -
δες προσπάθησε νά διαμορφωθεῖ καί γιά νά διατηρηθεῖ ἡ μορφή καί
γιά νά ξυπνήσει ἡ Συνείδηση. Καί τό ἐγώ εἶναι χωρισμός, εἶναι τό
χωρισμένο κομματάκι τῆς σκλαβωμένης, κοιμισμένης Συνείδησης, πού
παλεύει νά ξυπνήσει, πού ἀγωνίζεται νά λευθερωθεῖ.

Κ' οἱ δύο δυνάμεις ἀντιπαλεύουν μέσ στον ἄνθρωπο καί τό ἐγώ,
ἡ προσωπικότητα, τό χωρισμένο κομματάκι τῆς Παγκόσμιας Συνείδη-
σης, ἀγωνίζεται νά διατηρηθεῖ, νά μή χάσει τά δικαιώματά του,
νά μείνει αὐτό ὁλόκληρο, ἀνέπαφο, ἀνεξάρτητο ἀπ' τ' ἄλλα ἐγώ, πιά
δυνατό κι ἀνώτερο.

' Ἀρχίζει ἡ σύγκρουση, ὁ ἀγώνας μέ τά ἄλλα ἐγώ καί κατά συνέ-
πεια τό μίσος, ἡ κακία, ἡ ἀσχήμια. Σάν ἀποτέλεσμα ἔρχεται ὁ πό-
νος. Κι ὁ πόνος φέρνει τήν πείρα, κ' ἡ πείρα τήν κατανόηση, τό
ξυπνημα, τή σοφία.

Ἡ σοφία γεννᾷ τήν ἐλευθερία.

Αὐτός εἶναι ὁλος τῆς ὑπαρξης ὁ κύκλος.

" Ἔτσι πίσω ἀπ' τήν ἀσχήμια ἄς βλέπομε τήν κρυμένη Ὀμορφιά,
πού ἀγωνίζεται μέσ ἀπ' τή διπλή ἐκδήλωση νά βρεῖ τόν ἑαυτό της.

Κοίτα τό λουλουδάκι πού κρατᾷς στά χέρια σου καί δές ὅλη
τῆς Ζωῆς τήν ἐκδήλωση.

Κοίτα τόν ἄνθρωπο πού σάν καί σένα κι αὐτός ἀγωνίζεται δί -
χως νά τό ξέρει, κάτω ἀπ' τή μάσκα τῆς προσωπικότητας, τῆς ἐπιθυ-
μίας, τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ, τῆς δυσαρμονίας, τῆς σκλαβιάς, νά βρεῖ
τήν Ἀρμονία, τήν ἐλευθερία. Μέσα του οἱ δύο δυνάμεις τόν σέρ -
ναν αἰῶνες τώρα, ἡ δύναμη πού τραβᾷ πρὸς τά πίσω, ἡ δύναμη πού
σπρώχνει πρὸς τά μπρός. Ὅπως γράφει κι ὁ Καζαντζάκης: "Μιά δύ-
ναμη κατηφορίζει, μία δύναμη ἀνηφορίζει". Κ' οἱ δύο μέσα στον ἄν-
θρωπο ἀντιπαλεύουν. Κι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μιλεῖ γιά δύο ἀντί -
παλους νόμους, τόν νόμο τοῦ Θεοῦ καί τόν νόμο τόν "ἐν τοῖς μέ -
λεσι" (Ρωμ. ζ' 21-24).

Ποιά δύναμη θά νικήσει; Ἀπ' αὐτόν ἐξαρτᾷται. Τί γυρεύει;
Ποιά ἀπ' τίς δύο δυνάμεις κίνησᾷ; Θά μείνει σκλαβωμένος στή δύ -
ναμη τῆς τυφλῆς ἐπιθυμίας, στήν αἴσθηση τῆς γήινης ὑπαρξης, στή
γοητεία τῆς δικιᾶς του ἐγωκεντρικῆς δυνάμεις; Ὁ νόμος τῆς ἀδρά-
νειας εἶναι πολύ δυνατός. Κι ὁ ἄνθρωπος σέ στιγμές ἔκστασης κι
αναλαμπῆς παλεύει νά βρεῖ τή Λύτρωση, μά πάλι ὁ ἀμείλικτος νό -
μος τῆς ἀδράνειας, τῆς ἐνέλιξης, τοῦ σκοταδιοῦ, τοῦ ὕπνου, τόν
τραβᾷ πρὸς τά πίσω. Ὁ Ἄγγελος Σιλέσιος (Johann Scheffler) ὁ
μυστικός καί ποιητής, λέει:

" Ἄνθρωπε, κείνο π' ἀγαπᾷς, σ' αὐτό θά καταντήσεις,
Θεός ἂν ἀγαπᾷς τό Θεό καί γῆ τή γῆ ἂν λατρεύεις.

(Μετάφραση " Ἄρη Δικταίου)

Κ' ἔρχεται ὁ πόνος κι ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νά ξυπνᾷ καί πάλι
καί γιά αἰῶνες τραβᾷ ὁ ἀμείλικτος ὁ ἔσωτερικός ἀγώνας.

Τό ἐγώ δέν θέλει νά χάσει τά δικαιώματά του. Καί παλεύει
ἀπεγνωσμένα γιά τή συντήρησή του.

Τόν καιρό πού δημιουργήθηκε ἔπρεπε νά δημιουργηθεῖ. Τότε

1. Τό Ἄγγελος Σιλέσιος εἶναι ψευδώνυμο

είχε τό λόγο τῆς ὕπαρξής του. Μά τώρα, ὅπως μᾶς λέγει ὁ Κριστα -
μούρι, ἔφτασε ὁ καιρός πού τό ἐγώ δέν χρειάζεται πιά, πού μοιά-
ζει μέ τό μεστωμένο φροῦτο πού εἶναι ἔτοιμο νά πέσει ἀπ'τό κλαδί
πού τό κρατοῦσε. Σήμερα τό ἐγώ δέν εἶναι πιά χρήσιμο γιά τήν ἐξέ-
λιξή μας ὅπως ἦταν τόν καιρό πού δημιουργήθηκε, μά πρέπει ν'ανοί-
ξει σάν τό σάπιο φροῦτο, νά διαλυθεῖ καί ν'ἀφήσει τόπο στήν ἀπρό-
σωπη Δημιουργία νά μᾶς συνεπάρεῖ ὁλόκληρους. Μονάχα τότε θά νιώ -
σουμε τί θά πεῖ 'Ελευθερία, 'Ενότητα, ἀληθινή 'Αγάπη.

Γιατί σήμερα ἡ ἀγάπη μας εἶναι παραμορφωμένη, φεύτικη, γεμάτη
ἐγωπάθεια καί μικρότητα. Κι αὐτή ἡ ἀγάπη γυρεύει μονάχα τήν ἴκα -
νοποίηση τοῦ ἑαυτοῦ της. Νομίζει πώς ἐνδιαφέρεται γιά τόν ἄλλο,
πώς θυσιάζεται γιά τόν ἄλλο καί δέν καταλαβαίνει πώς ἐνδιαφέρεται
μονάχα γιά τόν ἑαυτό της. 'Ο ἄνθρωπος μέσα στήν ἐγωκεντρική του ἀ-
γάπη, κλεισμένος στόν ἑαυτό του, χωρισμένος ἀπ'τά πάντα, ἀκόμα κι
ἀπ'τό πρόσωπο πού νομίζει πώς ἀγαπᾷ, παραδομένος στό πάθος του,
κλείνει τ'ἄφτιά νά μήν ἀκούει τόν ἀπέραντο ἀνθρώπινο βόγγο πού ἀν-
τιλαλεῖ ὁλόγυρά του. Κλείνει τ'ἄφτιά νά μήν ἀκούει... Μιλᾷ γιά ὤ-
ραϊες ἰδέες πού συνεπαίρνουν τό νοῦ του, μιλᾷ γιά θεησοεῖες, γιά
'Αδελφότητα κι ἀλληλοβοήθεια, μά κλείνει τ'ἄφτιά του, διπλοκλει -
δώνει τήν καρδιά του κι αὐτοῦπνωτίζεται μέσ στά ὠραῖα του λόγια.
Ποῦ εἶναι λοιπόν ἡ 'Αδελφότητα, ὅταν γύρω μας ὅλη ἡ 'Ανθρωπότητα
στενάζει κ'ἐμεῖς ἀδιαφοροῦμε; Τί κάνει γιά τόν ἀπέραντο πόνο πού -
ναί παντοῦ ἀπλωμένος; Τη νιώθει τήν 'Αγάπη πού λέει πώς ἔγει;
Λέει πώς τήν ἔχει, ἀλλά ἅμα κάποιος τόν πληγώσει ὀρθώνεται ὁλό -
κληρος: "Ὅχι αὐτός δέν εἶναι ἀδελφός μου". Ἡ αὐθόρμητη κραυγή
βγαίνει ἀπό μέσα του καί σβύνει ὅλες τίς πρωτινές του ὠραῖες θε-
ωρίες.

"Αὐτός μᾶς ἔβλαφε, αὐτός μᾶς ἔκανε νά πονέσουμε. Αὐτός στάθη-
κε ἐμπόδιο μπροστά μας. 'Εχθρός μας". Κ'ἡ φωνή πού ἔλεγε "ὅλοι οἱ
ἄνθρωποι εἶμαστε ἀδέλφια", τί νάγινε τάχα; Κούφιος λέξεις ἦτανε;
Κούφιος λέξεις. 'Αλοῖμονο'. Οἱ κούφιος λέξεις ἀντιλαλοῦν σ'ἄφτιά
μας...

'Ἡ 'Ανθρωπότητα βογγᾷ κ'ἐμεῖς αὐτοῦπνωτιζόμαστε μέσ στά ὠραῖα
μας λόγια.

Κι ὅμως ἄς μή νομίσουμε πώς μέ τό δικό μας βόγγο, μέ τό δικό
μας οἶκτο μποροῦμε νά ἐλαφρώσουμε τό βόγγο τῆς 'Ανθρωπότητας. 'Ο
δικός μας πόνο γιά τόν πόνο τοῦ ἄλλου θά κάνει ἀκόμα πιό βαρύτερόν
ἀπέραντο πόνο. 'Υπάρχουν ἄνθρωποι πού ~~πονῶντας~~ γιά τόν πόνο τοῦ
ἄλλου κλείνουνε τ'ἄφτιά νά μήν ἀκοῦνε. "Δέν βαστῶ" σοῦ λένε. "Αν-
θρωποι πού ἐπειδή πονοῦνε δέν πᾶνε νά δοῦνε τόν συνάνθρωπό τους
στό νοσοκομεῖο; ὅπου θ'ἀντικρύσουν τήν ἀνθρώπινη ὀδύνη. "Φεύγομε
ἄρρωστοι", Καί δέν κάνουν τίποτα γιά νά ἐλαφρώσουν τόν πόνο τοῦ
ἄλλου. Μέ ἀπέραντη ἀγάπη ἄς σκύφουμε πάνω στόν ἄλλο. "Ἄς ἀγγίξου-
με τήν ψυχή του. Ἡ δικιά μας ἡ ἀγάπη κ'ἡ δικιά μας ἡ χαρά -γιατί

ἡ ἀληθινή ἀγάπη εἶναι χαρά- θά ξυπνήσουν τὴν ἀγάπη καὶ τὴ χαρὰ τοῦ ἄλλου, θά ξυπνήσουν τὴν ἐσωτερικὴ του ζωὴ.

Ὁ Κρισναμούρτι γράφει στό βιβλιαράκι του "Στά πόδια τοῦ Διδασκάλου" τὰ λόγια τοῦ Διδασκάλου Κουτχούμι: "Μάθε νά διακρί- νεις τὸ Θεὸ πού βρῆσεται μέσα σέ ὅλα τὰ πλάσματα καὶ σέ ὅλα τὰ πράγματα ὅσο κι ἂν εἶναι ἄσχημα ἢ μοιάζουνε νά εἶναι. Μπο- ρεῖς πάντα νά βοηθήσεις τὸν ἀδελφὸ σου μ' ἐκεῖνο πού ἔχεις ὁ- μοιο μ' αὐτόν, δηλαδή μέ τὴ Θεϊκιά Ζωή. Μάθε μέ ποιὸ τρόπο μπο- ρεῖς νά ξυπνήσεις αὐτὴ τὴ Ζωὴ μέσα του. Μάθε πῶς νά καλέσεις αὐτὴ τὴ Ζωὴ ἀπὸ μέσα του. Ἔτσι θά προφυλάξεις τὸν ἀδελφὸ σου ἀπὸ τὸ κακό".

"Ἄς βροῦμε τὸν Θεὸ πού εἶναι μέσα μας, πού εἶναι παντοῦ, σέ ὅλα τὰ πλάσματα πού ζοῦν. Μά πρῶτα ἄς δοῦμε τί εἶναι αὐτό πού μᾶς ἐμποδίζει νά Τὸν βροῦμε. Μέσα στίς τόσο σπάνιες, ἀλοίμονο στιγμές πού μιά ἀναλαμπή, σάν μιά πνοή ὑπέρτατης χαρᾶς, μᾶς συνεπαίρνει ὀλόκληρους, νιώθουμε, ἂν καὶ πολὺ ἀβρίστα, τί θά εἶναι τὸ βίωμα τῆς εὐδαιμονίας πού γι' αὐτό γράφει ὁ Κρισναμούρ- τι στό βιβλίό του "Τὸ βασίλειο τῆς Εὐδαιμονίας". Ἀλλά γιὰ μᾶς εἶναι τόσο λίγες οἱ στιγμές αὐτές. Γιατί τὸ ἐγώ, τὸ ἐγώ τῶν χι- λιᾶδων αἰώνων, γυρεῦει ὀλοένα τὰ δικαιώματά του καὶ δέν θέλει νά χαθεῖ. Μά ἄς μὴ χάσουμε τὸ κουράγιο μας. Μέ δλάνοιχτα τὰ μά- τια τῆς ψυχῆς μας ἄς βλέπουμε ὀλοένα.

"Ἄς δοῦμε τὴν Ἀλήθεια ὀλόγυμη προστά μας, καὶ μέσα μας βα- θιά. Ἄς μὴν κλείνουμε τὰ μάτια. Ἄς μὴ στρέψουμε τὸ κεφάλι. Ἄς ἔχουμε τὴ δύναμη, τ' ἀντρειωμένο θάρρος νά κοιτάξουμε κατὰ- ματα τὴν ὀδυνηρή, τὴν καφετερή γιὰ μᾶς Ἀλήθεια. Δέν πειράζει κι ἂν καοῦνε τὰ φτερά μας κι ἂν στό στόμα μας στεγνώσουνε τὰ λό- για. Δέν πειράζει κι ἄς εἶναι νά καοῦμε ὀλόκληροί στή φλόγα τῆς Ἀλήθειας.

Ἡ Δημήτρα κρατοῦσε τὸν Τριπόλεμο ἀπ' τὸ πόδι καὶ τὸν ἔβαζε στή φωτιά. Ἦθελε ἀθάνατο νά τὸν κάνει. Ἦ φωτιά καίει ὅ,τι μι- κρὸ καὶ φεύτικο ὑπάρχει. Μά ἡ ἀνθρώπινη στενοκεφαλιά, ἡ ἀτέ- λεια δέν τὸ βάσταξε. Κι ὁ Τριπόλεμος δέν ἔγινε ἀθάνατος...

"Ἐχομε τὸ κουράγιο νά μποῦμε μέσ στή φλόγα κι ὅ,τι μικρὸ καὶ φεύτικο μέσα μας νά καεῖ; Ἄν ναί, τότε ἡ ὀλόλαμπρη ἡ Φλόγα πού λάμπει πάνω στό Βωμὸ τῆς Οἰκουμένης θά μᾶς κάφει ὀλόκληρους κι ὅ,τι μικρὸ καὶ ταπεινὸ ὑπάρχει μέσα μας θά ἐξαφανιστεῖ.

Μά ὅ,τι εἶναι ἀληθινὰ μεγάλο κι ὠραῖο, ὅ,τι εἶναι πραγματι- κά ἀληθινὸ, αὐτό μέσα στή φλόγα θ' ἀναλάμψει ἀκόμα πιὸ πολὺ.

Καὶ τότε μονάχα θά νιώσουμε τί θά πεῖ Ἐλευθερία, τί θά πεῖ Ἀγάπη.

Ἀγλαῖα Ζάννου

ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΤΙΜΟΥ ΒΡΑΤΣΑΝΟΥ ΜΝΗΜΗ ΤΙΜΟΥ ΒΡΑΤΣΑΝΟΥ

Ζεστή καρδιά, πηγαίο αίσθημα. Ζωντανή πίστη. Φωτεινή σκέψη, καλλιεργημένο πνεύμα. Δίψα για γνώση, για ανώτερη πνευματική ζωή, για προσφορά ύπηρεσίας. 'Ακούραστη δραστηριότητα. 'Απλότητα, έγκαρδιότητα. Νά λέξεις πού μούρχονται στό νοῦ ἅμα συλλογιστῶ τόν Τίμο Βρατσάνο. 'Αντιπροσωπεύουνε βασικές γραμμές τοῦ ψυχικοῦ πορτραίτου τοῦ ἀγαπημένου ἀδερφοῦ, τοῦ πολυτιμου συνεργάτη πού ἔφυγε ἀπό τόν κόσμο μας ἐδῶ καί τρία χρόνια καί δύο μῆνες.

Μά ιδιαίτερα δυνατοί συνειρμοί δένουνε στό νοῦ μου τή θύμηση τοῦ Τίμου μέ τή γενναιότητα καί μέ τήν ἀγωνιστικότητα. "Ἦθελε γιά τήν πίστη του νά μάχεται ὀλόρτος σάν τούς Παριβαλδινούς. Τύποι σάν κι αὐτόν δέ σκύβουν, δέ γνοιάζονται νά φυλαχτοῦν, δέ θέλουν ἀσπίδες καί θώρακες. Οἱ Γαλάτες πολεμοῦσανε μέ τό σιῆθος γυμνό, ἐνῶ οἱ Ρωμαῖοι σκεπάζανε τά κορμιά τους μέ χαλκό καί σίδερο.

"Ὅ, τι πιστενε τό πίσυνε ὀλόφυχα καί χωρίς συμβιβασμούς. Δέ λογάριαζε τί θά πῆ "ὁ κόσμος". 'Ὁ κόσμος πού πιά πολύ σκοτίζε - ται γιά τήν ὑπόληψή του παρά γιά τή συνείδησή του. Πού τίς φοβᾶται τίς κακοτοπιές. Πού τόν βολεύουνε τά καλούπια τά καθιερωμένα ἀπό τή συμβατική ἠθική. 'Από τή στατική, τή στάσιμη ἠθική, πού δέν προβληματίζεται. Λογάριαζε πάνω ἀπ' ὄλα τή φωνή τοῦ ἑσωτερικοῦ του κόσμου. Γι' αὐτό δέ δίσταζε νά παλέφει. Κ' ἔτσι ἔφτιαχνε τόν ἑσωτερικό του κόσμο. 'Ὁ ἀγώνας εἶναι δημιουργός ἀρετῆς. Στή φλόγα του βαφτίζεται ἡ ψυχή καί ξαναγεννιέται. Καίγονται σκουριές, ἀτσαλώνεται τό μέταλλο.

"Ἐγινε μνημόσυνο του στή Θεοσοφική "Ἐνωσι τῆς προάλλες. Μνήμη εἶναι τά μνημόσυνα. Κ' εἶναι εὐλογία ἡ μνήμη. Καί τῆς χαρᾶς καί τῆς θλίψης. Ἐἶναι συντηρητής τῆς πείρας, εἶναι ἀπαραίτητη προῦ - πόθεση συνοχῆς, συνέχειας, συνέπειας. Ἐἶναι καί χρέος.

Χρέος ἔχει καί ἡ Θεοσοφική "Ἐνωσι νά θυμᾶται. Νά θυμᾶται καί τί πρόσφερε ὁ Τίμος. Καί τί τράβηξε γιαντί ἔμεινε πιστός στά ἰδανικά του. Νά θυμᾶται γιά νά βαδίζει κι αὐτή χωρίς φόβους καί συνθηκολογήσεις.

Χρέος ἔχει νά θυμᾶται καί σέ ποιᾶ συνειδησιακή ἐπιταγή ὑπα - κούοντας αἰτοί πού ἀποτελέσανε τόν ἀρχικό πυρήνα της πήρανε τήν ἀπόφαση νά χωριστοῦν ἀπό τή Θεοσοφική ἔταιρία. Δέν πρέπει ν' ἀγνοήσει τίς ρίζες της κ' ἔτσι ν' ἀρνηθεῖ τόν ἑαυτό της. Πρέπει νά κρατήσῃ ἀσβηστη τή μνήμη τοῦ Τίμου κι ὀλοένα ν' ἀνανεώνει τήν πίστη της σιά ἰδανικά του, πού εἶναι καί δική της. Στά γνήσια θεοσοφικά ἰδανικά, τά ἀνθρωπιστικά, τά πανανθρώπινα.

ΘΕΟΣΟΦΙΚΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΙΜΟΥ ΒΡΑΤΣΑΝΟΥ

Στίς 28 τοῦ Ὀκτώβρη μέσα σέ ἀτμόσφαιρα βαθιάς συγκίνησης καί θερμῆς ἀγάπης ἔγινε στήν ἀίθουσα τῆς Θ. Π. θεοσοφικό μνημόσυνο τοῦ ἀλησμόνητου ἀδελφοῦ μας Τίμου Βρατσάνου, πού στίς 29 τοῦ περασμένου Αὐγούστου κλείσανε τρεῖς χρόνια ἀπό τή μετάστασή του σέ φωτεινότερους κόσμους.

Τό μνημόσυνο ὁργανώθηκε ἀπό τή στοά του, τή στοά Πλάτων. Μίλησαν κατά σειρά ὁ πωρινός Πρόεδρος τῆς στοᾶς ἀδ. Κώστας Ξύνδας, ὁ ἀδ. Νίκος Παναγόπουλος τῆς στοᾶς Πλάτων καί ἡ ἀδ. Διαχ. Ἀγλαΐα Ζάννου. Ὑστερα ἀπό τίς ὁμιλίες ἡ ἀδ. Μαρία Οἰκονόμου διάβασε ἕνα ἀπόσπασμα ἀπό τήν ὠραία ὁμιλία πού ἔδωσε κάποτε ὁ ἀδελφός Βρατσάνος μέ θέμα "Τά Ἐλευσίνια Μυστήρια".

Τό πρόγραμμα αὐτό τό πλαισίωσε ὁ ἀδ. Ξύνδας διαβάζοντας στήν ἀρχή τήν ἐπίκληση πού ἔλεγε ὁ ἀδελφός μας Τίμος πρῖν ἀπό κάθε ὁμιλία του καί στό τέλος ἐκείνη πού τόν ἀκούγαμε πάντα νά λέει ὅταν τέλειωνε τήν ὁμιλία του.

Δημοσιεύονται παρακάτω ὅλα ὅσα ἀκούστηκαν στό μνημόσυνο.

ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΕΝΑΡΞΗΣ

Ἀδελφοί μου

Προκειμένου ν' ἀρχίσουμε τή σημερινή ἐργασία μας ἄς σκεφθοῦμε πρῶτα πρῶτα ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι χωρίς διάκριση πίστεως, φυλῆς, φύλου, τάξεως, χρώματος ἢ βαθμοῦ ἐξελιξέως εἴμεθα ὅλοι ἀδελφοί.

Ἄς σκεφθοῦμε ὅτι ἡ ζωὴ μας μαζί μέ τή ζωὴ τῶν ὄντων καί τῶν φυτῶν καί τῶν ζώων εἶναι μία μοναδική ζωὴ, μέρος τῆς ζωῆς τοῦ Δημιουργοῦ Λόγου.

Ἄς σκεφθοῦμε τέλος ὅτι συνερχόμεθα ἐδῶ γιά νά σπουδάσουμε τήν Ἀρχαία Σοφία μέ τόν ἀποκλειστικό σκοπό νά προετοιμαστοῦμε γιά νά βοηθήσουμε τήν ἀνθρωπότητα.

Εἶθε οἱ Δυνάμεις τοῦ Φωτός νά ἐνισχύουν τίς προσπάθειές μας.

Εἶθε νά ἐκδηλώνεται ἡ καθοδήγηση τῶν Διδασκάλων τῆς Σοφίας μέ τίς συμβουλές καί τίς σκέψεις τοῦ προϋσταμένου σ' αὐτή καί σέ κάθε συνεδρία μας.

ΣΤΟΝ ΤΙΜΟ ΒΡΑΤΣΑΝΟ

Πέρασαν τρεῖς χρόνια πού ὁ ἀξέχαστος καί πολυαγαπημένος μας ἀδελφός Τίμος Βρατσάνος ἔπαφε πλέον νά ζεῖ στόν κόσμο μας.

Ἡ μοίρα μᾶς τόν ἐπῆρε **κάπως** ἀκαιρα ἕνα βράδυ τοῦ Αὐγούστου ἦταν ἄρρωστος καιρό, μά δέν περιμέναμε πώς θά μᾶς ἔφευγε τόσο γρήγορα, ὅλο καί ἐλπίζαμε πώς θά παραταῖ ἡ γήινη ζωὴ του.

Ὅπως ὅλα τά βράδια, ἔτσι καί τό μεριαῖο ἐκεῖνο βράδυ δέν τοῦ λειφε τό θάρρος καί ἡ αἰσιοδοξία. Κοιμήθηκε ἀμέριμνος γιά τίς

παθήσεις του σάρκινου κορμιού του, δέν τούς έδινε σημασία. Κ' έπειτα από λίγο ξύπνησε στον κόσμο του πνεύματος.

Χρόνια και χρόνια εργάστηκε μέ θερμό ένδιαφέρον, μέ ζήλο και άφοσίωση για τή Θεοσοφική Ιδέα ως Πρόεδρος τής στοάς Πλάτων στή Θεοσοφική Έταιρία, έπειτα ως πρόεδρος τής Θεοσοφικής Έταιρίας τής Ελλάδος και τελευταία ως πρόεδρος τής στοάς Πλάτων στή Θεοσοφική Ένωση. Πάντα θυμόμαστε τίς έμπνευσμένες και ζωντανές όμιλίες του μέ τά τόσο ποικίλα, ένδιαφέροντα και σοβαρά θέματα.

Από τή συγγραφική του εργασία έχουν έκδοθῆ δύο αξιόλογες μελέτες, "Τό Θεοσοφικό έμβλημα" και "Ό έπτασύνθετος άνθρωπος".

Έχει μεταφράσει τή "Φωνή τής σιγῆς" τής Μπλαβάτσκι, τέσσερα βιβλία τής Μπέζαντ: τήν "Αρχαία Σοφία", τούς "Βασικούς νόμους τής Θεοσοφίας", τή "Μετενσάρκωση" και τό "Κάρμα", τό "Διαλογισμό για αρχάριους" του Wedgewood και τό βιβλιαράκι του Thomas Harbline "Αν ήμουν γιατρός". Έκανε και ώραιες έμμετρες μεταφράσεις. Έχει αποδώσει σέ έλεύθερο στίχο τή "Μπαγκαβάντ Γκίτά", τό θαυμάσιο αυτό έπεισόδιο τής Μαχαμπαράτας, τής Ινδικῆς 'Ιλιάδας, τό "Φώς τής Ασίας", έπικό άριστούργημα του Edwin Arnold, και τόν "Αθάνατο φίλο", έξαιρετη ποιητική συλλογή του Κρισναμούρτι.

Η Θεοσοφική Ένωση έχασε ένα στέλεχος έξαιρετικά πολύτιμο για τίς άπέραντες γνώσεις του, τήν **πλατεία** του πνευματική καλλιέργεια, τήν ακούραστη, πολύπλευρη και γόνιμη δράση του, τή μεγάλη άκτινοβολία του, τούς θησαυρούς τής αγάπης του. Δυσαναπλήρωτο τό κενό πού μάς άφησε αυτή ή άξέχαστη φυσιογνωμία.

Τώρα πού βρίσκεται σέ άνωτερες φωτεινές σφαίρες, είμεθα βέβαιοι ότι εργάζεται και εκεί για τούς συναθρώπους του μέ τόν ίδιο ένθουσιασμό, μέ τήν ίδια άνάταση τής ψυχῆς του, ή όποία θά άκτινοβολεί πάντα στους γήινους άδελφούς του θεοσόφους, για νά συνεχίσουν έδω μέ ζήλο τό έργο του. Για νά εργάζονται κι αυτοί πάντα μέ ένθουσιασμό για τά μεγάλα ιδανικά, για τήν Άδελφότητα, για τήν Βιρήνη, για τήν Έλευθερία, για τήν πνευματική έξύψωση του ανθρώπου.

Αίωνία σου ή μνήμη. Πορεύου εις τόν δρόμον του φωτός.

Κώστας Ξύνδας

ΤΙΜΟΣ ΒΡΑΤΣΑΝΟΣ

Πάνε τώρα τρία χρόνια από του θανάτου του Τίμου Βρατσάνου. Δέν μπορούμε λοιπόν ακόμα νά πούμε ότι ό χρόνος πού πέρασε είναι άρκετός για νά άσκήση τήν εύεργετική του επίδραση άπάνω σ' ένα θέμα όπως είναι ή κρίση του έργου ενός ανθρώπου πού έφυγε. Η ζωή είναι μία αρκετά περίπλοκη ύπόθεση και ό χρόνος άποτελεί τό μοναδικό μέσο, τό μοναδικό όπτικό όργανο μέσα από τό όποιο ή θεώρηση παρέχει μία καθαρή εικόνα.

"Ας πειραθούμε λοιπόν· έστω και από τόσο κοντά χρονικά νά πού-

με μερικά λόγια για τον έκλιπόντα αδελφό μας και τό έργο του.

Τό πρώτο πού πρέπει νά αναγνωρισθῆ ανεπιφύλακτα ἦταν ἡ ἐργατικότητα καί ἡ παραγωγικότητα τοῦ ἀδελφοῦ μας. Μεθοδικός καί ὀρθολογισμένος ἔδινε στό ἔργο του κάτι ἀπό τή δική του προσωπικότητα. Καί τοῦτο γιατί πίστευε σ'αυτό καί δέν θεωροῦσε τήν ἐπιτέλεσή του σάν ἐκπλήρωση ὀφειλῆς ἢ σάν καταναγκαστική ἐνασχόληση. "Ἐτσι ὑποδιαιροῦσε τά "πρός ἐπ τέλεσιν" καί τά ταξινομοῦσε ἀνάλογα μέ τή σπουδαιότητά τους, τό εἶδος τους καί τόν χρόνον μέσα στόν ὁποῖον θά ἔπρεπε νά ἐκτελεστοῦν. Δέν συγχωροῦσε στόν ἑαυτό του παραβιάσεις τοῦ προγράμματος καί ἀναβολές."Ἐτσι δικαιολογεῖται ἡ πληρότης καί ὁ ὄγκος τοῦ ἔργου πού ἐγκατέλειπε. "Ἐπρεπε νά μεριμνήσῃ γιά τή Θεοσοφία, γιά τόν Τεκτονισμό, γιά τό Σύλλογο πού ἀγωνιζόταν γιά τήν κατάργηση τῆς θανατικῆς ποινῆς, τοῦ ὁποῖου ἦταν πρόεδρος. "Ἐπρεπε νά μεριμνήσῃ γιά τίς ἐκδόσεις του, γιά τίς μεταφράσεις του, γιά τίς καινούργιες ἐργασίες του. Ὅλα μέ μέτρο, μέ τάξη, μέ πρωτόκολλο. Ἡ παλιά του στρατιωτική ἐνασχόληση καί τό ἔργο τῆς πειθαρχήσεως πού εἶχε διδαχθῆ νά ἐπιτελῆ ἔδρασαν στήν περίπτωση τοῦ Τίμου κατά τρόπο κεντρομόλο καί μετέβαλαν τόν ἑαυτό του στόν πιό καλό καί πειθαρχικό στρατιώτη. Οὔτε λεπτό ἔξω ἀπό τόν τακτό χρόνο. Οὔτε μέτρο ἔξω ἀπό τόν πραγματισθέντα χώρο. Οὔτε γραμμῆ πέρα ἀπό τό πρωτόκολλο. Καί ὅλη αὐτή ἡ μέθοδος καί ἡ τάξις τοῦ ἔδινε χαρά καί σφρίγος. Γιατί ἦταν βέβαιος πως ἔτσι ἐνεργώντας ἔκανε "τό πρέπον". Καί γέμιζε ἱκανοποίηση.

Ἄλλά πέρα ἀπό τό ἔργο του ζοῦσε πλούσια καί μέσα στό συναισθηματικό του κόσμον. Πονοῦσε τόν πόνον τοῦ ἄλλου περισσότερο κι ἀπό τόν δικό του πόνον. Καί χαιρόταν, χαιρόταν σάν παιδί τή χαρά τοῦ ἄλλου. "Ἀσχετο ἂν δέν τό δειχνε. Τό ἀπέπνεε ὅμως καί ὁσοί τόν ξέραμε λίγο πιό κοντά καί εἶχαμε ζήσει πιό πολύ μαζί του τό βλέπαμε καθαρά. Γιατί μέσα στόν Τίμο ζοῦσε μιά καθαρή φυχή πού κρατιόταν στέρεα ἔξω ἀπό συμβατικούς συμβιβασμούς, ἔξω ἀπό τήν "τετριμμένη" ὄψη τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Γι'αυτό ὅπῃ ῥξε εἰλικρινῆς καί εὐθύς στίς ἐκδηλώσεις του. Ὅ,τι ἐνοιῶθε τόλεγε. Ὅ,τι πίστευε τό διαλαλοῦσε. Χωρίς ἐκτροπές, χωρίς φόβο, χωρίς ὑπονοούμενα. Μπορεῖ νά παρεξηγιόταν ἢ μπορεῖ καί νά πίκραινε τό συνομιλητή του γιατί ἡ γλῶσσα τῆς εἰλικρινείας δέν εἶναι πάντοτε ἡ πιό γλυκεία καί ἡ πιό ἀρεστή. Αὐτό ὅμως δέν τόν ἀπασχολοῦσε. Ἦξερε πώς καί ὧ ἔκανε "τό πρέπον".

Πολλές φορές εἶχαμε συζητήσει γιά νά ξεκαθαρίσουμε αὐτή τήν ἐννοια καί αὐτό τό περιεχόμενο, τό "πρέπον", γιατί ἀληθινά γιά πολύ κόσμο ἀποτελεῖ πηγὴ πλάνης. Καί κάτω ἀπό αὐτό κρύπτονται καί δικαιολογοῦνται πλάνες καί ἀδικίες καί ἐγκλήματα ἀκόμη. Συνεχῶς μέ παρέπεμπε στό διάλογο τοῦ Κρίσνα μέ τό μαθητή καί φίλο του Ἄρτζούνα. Πολλές εἶναι οἱ φορές πού καθήσαμε μέ τίς ὥρες καί μελετήσαμε σειρὰ πρὸς σειρὰ, λέξη πρὸς λέξη αὐτό τό θαυμάσιο κείμενον. Δέ νομίζω πως συμφωνήσαμε πάντα. Καί εἶναι

φυσικό άφου ή μεγάλη σημασία του διαλόγου αυτού έγκειται σό γε-
γονός ότι προσφέρεται σέ έρμήνευση ανάλογα μέ τήν ψυχική ηλικία
του μελετητού του.

Υπάρχουνε άνθρωποι πού έγιναν για να υπηρετούν και άλλοι για
να υπηρετούνται. Νομίζω ότι για καμμιά φορά δέν νόμισε ο Τίμος
ότι πέρασε σό χώρο τής δεύτερης κατηγορίας. Σ' όλη του τή ζωή
υπηρετήσε ανθρώπους, υπηρέτησε ιδέες, υπηρέτησε καταστάσεις. Η
πρώτη του έννοια τό πρωί και ή τελευταία τό βράδυ υπηρέξε ή υπη-
ρεσία. Και τήν προσέφερε άφειδώλευτα, άνυστερόβουλα και μέ άνε-
ση. Γιατί πίστεφε σ' αυτή. Γιατί, όπως έλεγε, όποιος μάθει να υ-
πηρετεί τό συνάνθρωπό του γίνεται άφελά του υπηρέτης του Θεού.
Γίνεται ένσυνείδητο όργανο επιτελέσεως του Θείου Σχεδίου. Γίνε-
ται βοηθός και όχι ένάντιος στήν επικράτηση τής επί γής ειρήνης
και τής έν ανθρώποις εϋδοκίας.

Αλλά θά έρωτηθής ήταν ο αδελφός μας πού μάς έφυγε ο άριστος;
ο άμωμος; ο άναμάρτητος;

Δέν είμαστε μεϊς οί λέιοι πού θά κρίνουμε τά λάθη και τίς
πλάνες των συναθρώπων μας. Γιατί και τά λάθη και οί πλάνες δέν
είναι τίποτε άλλο από έκδηλώσεις τής ψυχικής ηλικίας ενός ανθρώ-
που. Ούσία είναι να μπορούμε να πολεμάμε έμεϊς οί έδιοι τίς δι-
κές μας άτέλειες. Μέ γενναιότητα και μέ έγκαρτέρηση. Και άκρι-
βώς αυτό τό έργο έκανε σέ όλη του τή ζωή ο Τίμος. Και ίσως ή
συνέπεια αυτού του έργου ήταν ή επίθυμία του να φαίνεται δυνα-
τός και πολλές φορές σκληρός ο αγαπημένος μας αδελφός. Γιατί έ-
σως θά νόμιζε ότι σέ περιβάλλον μονώσεως και περισυλλογής, μα-
κρυνά από ψυχικές γείτνιασεις και συναισθηματικές έκπομπές θά
του ήταν δυνατόν να προβή άποτελεσματικώτερα στή σκαπάνευση του
άκατέργαστου υλικού του και τή λείανση τής ψυχής του.

Νίκος Παναγόπουλος

ΗΞΕΡΕΣ ΑΛΗΘΙΝΑ Ν' ΑΓΑΠΑΣ

Κλείσανε κιόλας τρία χρόνια και δυό μήνες πού μάς έφυγες κα-
λέ μας Τίμο. Πάντα σέ σκεπτόμαστε μέ τόση αγάπη όση σου είχαμε
και πριν, και πιο πολλή ακόμα, γιατί τώρα πού χάσαμε τή ζωντανή
σου παρουσία νιώθουμε μέ πόνο τό κενό πού μάς άφησες, νιώθουμε
ακόμα πιο πολύ τή θερμή μας αγάπη για σένα. Μας λείπεις τόσο, μά
τόσο πολύ. Σε βλέπω πάντα μπροστά μου μέ τό αγαθό σου χαμόγελο
και τά λαμπερά σου, όλο ζωντάνια μάτια. Μας αγαπούσες και συ ό-
λους μας τόσο πολύ κ' ένιωθα τήν αδελφική σου αγάπη να μέ περι-
λούζει όλόκληρη. Θυμάμαι τά γράμματά σου τό καλοκαίρι όταν ήμου-
να στήν έξοχή, πού μου έλεγες "καλή μου αδελφούλα". Γιατί έσύ ή-
ξερες αληθινά να αγαπās. Αγαπούσες τους φίλους σου, αγαπούσες
τό έργο σου, ό,τι έκανες, μέ όλη τή θερμή τής καρδιάς σου. Τίς
όμιλίες σου, τά βιβλία πού μετέφραζες, γιατί πάνω άπ' όλα αγα- -

ποῦσες τή Θεοσοφία. Ἀγάπησες καί τόν Τεκτονισμό, ἀγάπησες κάθε ἰδανικό πού τό ἐβρισκες μεγάλο καί ὠραῖο, ὅπως τήν κατάληψη τῆς θανατικῆς ποινῆς, τήν ἀδελφότητα καί τήν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων καί πολέμησες τήν προκατάληψη τῶν φυλετικῶν διακρίσεως καθώς καί τίς ἠθικές προκαταλήψεις. Ὁρθώθηκες ὀλόκληρος ἐνάντια στήν ἀδικία καί στήν ἔλλειψη ἀδελφότητάς. Ποτέ δέ θέλησες νά προδώσεις τά ἰδανικά σου. Μέ πόσο ἐνθουσιασμό πρὶν ἀπό ὀκτώ σχεδόν χρόνια φτιάξαμε τήν πρώτη μας στέγη. Οὐμᾶσαι Τίμρ; Μαζί τρέξαμε ν' ἀγοράσουμε ὅ,τι χρειάζοτανε τό καινούργιο σπιτικό μας, πού τό περιβάλαμε μέ τόση ἀγάπη.

Πόσο κενό μᾶς ἄφησε ἡ ἀπουσία σου. Κι ὅμως ὄχι. Δέν μᾶς ἄφησες. Τῆ νοιώθω τήν παρουσία σου, τῆ θέρμη τῆς καρδιάς σου, τήν ἀγάπη σου. Εἶσαι κοντά μας σ' ὅλες τίς προσπάθειές μας, σ' ὅλες τίς ἐργασίες μας. Σέ βλέπω μπροστά μου ὅπως καί τότε, νά μέ κοιτᾶς μέ τ' ἀστραφτερά σου μάτια, πού ἀκτινοβολοῦσαν θέληση, σταθερότητα, χαρούμενη διάθεση κι ἀγάπη συνάμα.

Σέ βλέπω μπροστά μου ὅταν πιάνω τά βιβλία πού ἔγραφες, τίς ὀμιλίες σου. Σέ βλέπω ἐδῶ πάνω σ' αὐτή τήν ἔδρα, ὅταν μᾶς τίς διαβάζεις. Καί τῶρα πού ἡ ἀδ. Μαρία Οἰκονόμου θά διαβάσει ἀντί γιά σένα ἓνα ἀπόσπασμα τῆς ὀμιλίας σου, ξεῖρω πώς στέκει ἐδῶ στό πλάι μας, πώς ἀκοῦς τά λόγια μας καί μᾶς κοιτᾶς μέ τόση ἀγάπη, ὅπως καί τότε. Καί ξεῖρε Τίμο μου πώς κ' ἐμεῖς ποτέ δέ θά πάψουμε νά σέ νιώθουμε κοντά μας.

Ἀγλαΐα Ζάννου

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΣΤΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Ὅλα τά ἀρχαῖα Μυστήρια γύρω ἀπό ἓνα συμβολικό μῦθο καί μέ σηματοθεσία πού ἦταν διαφορετικά γιά κάθε μυστηριακό σύστημα περιεῖχαν τήν ἴδια πάντα μοναδικήν ἀλήθεια γιά τήν ὑπαρξή καί γιά τή ζωή.

Ἐκτός ὅμως ἀπό τίς μεγάλες μυστηριακές ἀλήθειες τά ἀρχαῖα μυστήρια στά παλιά ἐκεῖνα χρόνια πού λειτουργοῦσαν εἶχαν τή θέση πού ἔχουν σήμερα τά πανεπιστήμια καί οἱ ἄλλες ἀνώτερες σχολές. Δίδασκαν δηλαδή ὅ,τι διδάσκει σήμερα ἡ ἀκαδημαϊκή γνώση καί ἡ ἀκαδημαϊκή ἐπιστήμη.

Σιγά σιγά μέ τό πέρασμα τῶν χρόνων καί τήν πρόοδο τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, πού σέ πολύ μεγάλο βαθμό ἠφείλεται στά ἀρχαῖα μυστήρια, πολλές ἀπό τίς παλιές μυστηριακές γνώσεις ἔγιναν κοινό κτῆμα σύμφωνα μέ τήν εὐαγγελική ρῆση "οὐδέν συγκεκαλυμμένον ἐστίν ὅ οὐκ ἀποκαλυφθῆσεται καί κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται" (Λουκᾶ 1β' 2) καί ἔτσι ἀπάνω στό δρόμο πού ἀνοίξαν τά ἀρχαῖα μυστηριακά μνησθέντα καί βᾶδισην ἡ ἀκαδημαϊκή γνώση καί ἡ ἀκαδημαϊκή ἐπιστήμη.

Όταν η άκαδημαϊκή επιστήμη ανδρώθηκε και μπόρεσε να βαδίσει μόνη τὸ δρόμο της, αποσπαστήκεν ἀπὸ τὰ Μυστήρια. Καί σ' αὐτά ἔμειναν μόνο οἱ ἀπόκρυφες γνώσεις, πού δέν ἦρθεν ἀκόμα ἡ ὥρα τους νά γίνουν κοινό κτήμα.

.....

... Ὁ σεβασμός πού εἶχαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καί Ῥωμαῖοι στή 'Βλευσίνα Μυστήρια ἦταν πολύ μεγάλος. Σέ πολύ καλιά χρόνια φεύγοντας ἀπό τήν Αἴγυπτο κάποια ἀποικία ἔφτασε στόν ἠσυχό ὄρμο τῆς 'Βλευσίνας φέρνοντας μαζί της τή λατρεία τῆς Μεγάλης Θεᾶς Ἰσιδας, πού στήν 'Βλευσίνα πῆρε τό ἑλληνικό ὄνομα Δημήτηρ ἢ Ἥ-Μήτηρ, τό ὄνομα δηλαδή τῆς Παγκόσμιας Μητέρας. Καί ἀπό τή μακρινή ἐκείνη ἐποχή ἡ 'Βλευσίνα ἔγινε καί ἔμεινε σπουδαῖο μυσταγωγικό κέντρο ὡς τήν ἐποχή πού καταργήθηκαν τὰ Ἀρχαῖα Μυστήρια.

Βέβαια ὁ μύθος τοῦ θανάτου καί τῆς ἀνάστασης τοῦ Ὀσίρη πῆρε ἐδῶ ἄλλη μορφή, μορφή πού εἶναι πιό ποιητική, πιό λεπτή καί πιό σύμφωνη μέ τό ἀρχαῖο ἑλληνικό πνεῦμα. Οἱ μνημένοι πρόγονοί μας, πού ἔκαναν αὐτή τι, μεταβολή στή διατύπωση τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς τῆς μοναδικῆς μεγάλης ἀλήθειας πού διδάσκονταν στή Αἴγυπτιανά Μυστήρια, ἀποδείχτηκαν ἀφραστοί σοφοί. Κατόρθωσαν μέ βαθιά ὄσο καί λεπτή τέχνη νά χρησιμοποιήσουν τ' ἀνθρώπινα πάθη γιά νά ἐκφράσουν οὐράνιες ιδέες. Μεταχειρίστηκαν τό θέλγητρο τῶν αἰσθήσεων, τή μεγαλοπρέπεια τῶν τελετῶν καί τή γοητεία τῆς τέχνης γιά νά τραβήξουν τήν ἀνθρώπινη ψυχή σέ μιά καλύτερη ζωή καί νά κάμουν τό ἀνθρώπινο πνεῦμα νά ἐννοήσει τίς μεγάλες θείες ἀλήθειες.

Σέ κανέναν ἄλλον τόπο δέν εἶχαν τὰ Μυστήρια τόσο βαθιά ἀνθρώπινη μορφή, τόσο ζωντανή, τόσο ἀχτινοβόλα

Ὁ λαός λάτρευε βέβαια στό πρόσωπο τῆς Δήμητρας τή Μητέρα Ἥ, γιά τόν ἑλληνικό λαό ἦταν ἡ Δήμητρα ἡ θεά τῆς γεωργίας. Οἱ Μύστες ὅμως τῶν 'Βλευσινίων Μυστηρίων ἔβλεπαν στό πρόσωπο τῆς Θεᾶς τό Οὐράνιο Φῶς, τή Μητέρα ὄλων τῶν ψυχῶν, καί τῶν θεῶν καί τῶν ἀνθρώπων.

Κεντρικό λοιπόν σημεῖο τῶν 'Βλευσινίων Μυστηρίων εἶναι ὁ μύθος τῆς Δήμητρας καί τῆς Περσεφόνης καί ὀλόκληρη ἡ ἑλευσινιακή μήση γυρίζει μέσα στό φαινό κύκλο αὐτοῦ τοῦ μύθου, πού ἡ ἐσωτερική, ἡ ἀπόκρυφη ἐννοιά του εἶναι μιά συμβολική διατύπωση τῆς ἱστορίας τῆς ψυχῆς. Συμβολίζει δηλαδή ὁ μύθος πρῶτα τήν κατάρπωση τῆς ψυχῆς καί τό βύθισμά της μέσα στήν ὕλη, τίς ταλαιπωρίες της μέσα στό βαθύ σκοτάδι τῆς λησμονιᾶς τῆς θείας καταγωγῆς της, καί ἔπειτα τό ξύπνημα καί τήν ἐπιστροφή της στή θεία ζωή.

Μ' ἄλλα λόγια εἶναι ἡ αἰώνια ἀλήθεια πού ἐκφράζονταν στή διάφορα μυστήρια καί στίς διάφορες θρησκείες μέ διαφορετικὴν ἐξωτερική μορφή. Εἶναι τό δράμα τῆς πτώσης καί τῆς ἀπολύτρωσης τοῦ ἀνθρώπου, πού συμβολίζεται μέ τό θάνατο καί τήν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἱστορία τῆς φυγῆς-Περσεφόνης ἦτανε γιά τόν κάθε μνυόμενο μιά ἐξαίεσια ἀποκάλυψη. Μέ τό μῦθο αὐτό φαινότανε καθαρά πώς ἡ ζωὴ εἶναι μιά ἀπαραίτητη δοκιμασία καί ἕνας ἐξίλασμός καί ἡ περιοδικότητά τῆς καθόδου τῆς Περσεφόνης στόν Ἄδη καί τοῦ γυρισμοῦ τῆς στόν οὐρανό ξεσκεπάζει τήν ἀπόκρυφην ἀλήθεια πώς πολλές φορές ζῆ ἡ ψυχὴ καί πολλές φορές πεθαίνει, ἔτσι δεμένη πού εἶναι στή ρόδα τῶν γεννήσεων καί τῶν θανάτων. Ἔτσι ἀνακάλυπτεν ὁ μνυόμενος τίς ζῶνες τοῦ παρελθόντος καί τοῦ θείου μέλλοντος πού ὑπάρχουν πρίν καί ὕστερα ἀπό κάθε ζωὴ. Ὑστερα ἀπό τόν τρόπο τοῦ θανάτου ἀνακάλυπτε τίς θεῖες ἐλπίδες τ' οὐρανοῦ, τή μακαριότητα τῶν Ἑλευσίων καί μέ τίς πλατιέες στοές τοῦ νοῦ ἀκουγε τά ἄσματα τῶν μακάρων καί ἔβλεπε τ' ἄπλετο φῶς τοῦ θανμάσιου ὑπερέραν.

Τίμος Βρατσάνος, Ἐποσπ. ἀπό τήν ὁμιλία "Τά Ἐλευσίνια Μυστήρια"

ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΛΗΣΗΣ

"Ἄς ἀπευθύνουμε θερμές εὐχαριστίες πρὸς τόν Κύριο τῶν Δυνάμεων τοῦ Φωτός γιά ὅ,τι καλό μᾶς ἐβοήθησε νά κάνουμε σήμερα. Καί τελειώνοντας τή σημερινή ἐργασία μας ἄς ἀνανεώσουμε τήν πίστη μας καί ἄς προσηλώσουμε τό νοῦ μας σέ μιά καλύτερη καί ὑψηλότερη ζωὴ.

Ἐἶθε νά βασιλεύει πάντοτε εἰρήνη σ' ὅλο τόν κόσμο.
Ἐἶθε ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου νά καταργηθῇ

ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ I: ΘΕΑΤΡΟ

Ο ΕΣΩΤΕΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

(συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο Δελτίο)

Ἡ ἀναλογία τῆς ἀληθινῆς ἀνθρώπινης ὄντοτητας καί τοῦ ἠθοποιοῦ πάνω στή σκηνὴ θανμάσια περιγράφεται σέ μιά περικοπὴ τῆς "Μουσικῆς Διδακταλίας" (τόμ. Γ' σελ. 384/4):

"Τό Κάραμα βρίσκεται σέ στενή σχέση ἢ μᾶλλον ἀδιάλυτη σχέση μέ τόν Νόμο τῶν ἀναγεννήσεων ἢ τῆς μετενσάρκωσης τῆς ἴδιας πνευματικῆς Ἀτομικότητος μέσα στή μακριά καί σχεδόν ἀτέλειωτη σειρά ἀπό Προσωπικότητες. Αὐτές εἶναι σάν τὰ διάφορα πρόσωπα πού παρασταίνονται ἀπ' τόν ἴδιο ἠθοποιό. Πρόσωπα πού μέ τό καθένα τους ὁ ἠθοποιός ταυτίζεται καί τόν ταυτίζει τό κοινό γιά μερικές ὥρες. Ὁ ἐσωτερικός, ὁ ἀληθινός Ἄνθρωπος, πού ζεῖ τοὺς ρόλους αὐτῶν τῶν προσώπων, συνέχεια ξέρει πώς δέν εἶναι ὁ Ἄμλετ παρά μόνο μέσα στή λίγη διάρκεια πού κρατοῦν μερικές πρᾶξεις, πού ὅμως παρασταίνουν στό ἐπίπεδο τῆς ἀνθρώπινης ἀπατηλότητος ὅλη τή ζωὴ τοῦ Ἄμλετ. Καί ξέρει πώς τήν προηγουμένη βραδυά ἦταν ὁ βασιλιάς Λήρ καί μιά προηγούμενη νύχτα ἦταν ὁ Ὀθέλ-

λος. Μ' ὄλο πού ὁ ἐξωτερικός, ὁ ὄρατός, μοιάζει νά μὴν τό ξέρει. Κι ἂν μέσα στή σημερινή ζωὴ αὐτὴ ἡ ἄγνοια παραεῖναι ἀλοῖμονο ἀ - ληθινή, ἢ μόνιμη Ἀτομικότητα δέν ἔχει λιγότερο συνείδηση. Κ' ἡ αἰτία τῆς ἄγνοιας εἶναι ἡ ἀτροφία τοῦ "πνευματικοῦ" Ματιοῦ μέσα σὸ φυσικό σῶμα. Αὐτὴ ἡ γνώση δέν μπορεῖ ν' ἀποτυπωθεῖ στή συνεί - δηση τῆς φεύτικης Προσωπικότητας!

Ἡ Μπλαβάτσκι δείχνει ἐπίσης πῶς μέ τίς διαδοχικές ζωές, πού εἶναι σάν διάφορα δράματα πού παίζονται πάνω στή γήινη σκηνή, ἡ ψυχὴ πάει σὸ σχολεῖο καὶ μαθαίνει τὰ μαθήματά της:

"Ἄς ποῦμε πῶς κάθε καινούργια ζωὴ τοῦ Ἰδιοῦ Ἐγὼ πάνω στή γῆ εἶναι μιὰ βραδυὰ πάνω στή σκηνὴ τοῦ θεάτρου. Σὲ μιὰ βραδυὰ ὁ ἡ - θοποιός, τό Ἐγὼ, παρουσιάζεται σάν Μάκβεθ, τὴν ἄλλη βραδυὰ σάν Σαῦλοκ, τὴν τρίτη σάν Ρωμέος, τὴν τέταρτη σάν Ἀμλετ ἢ σάν βασι - λιάς Ληρ, καὶ ἔτσι συνέχεια ὡς πού νά περάσει ὁλόκληρο τὸν κύκλο τῶν ἐνσαρκώσεων. Τό Ἐγὼ ἀρχίζει τὴν ὁδοιπορία του ἀνάμεσα στίς ζωές σάν ἓνα πνεῦμα, Ἀριελ ἢ Πούκ, ἔπειτα παίζει τό ρόλο τοῦ βω - βοῦ προσώπου, εἶναι στρατιώτης ἢ ὑπηρέτης ἢ παίρνει μέρος στή χο - ρωδία. Ἐπειτα, καθόσο προοδεύει, παίζει πρόσωπα πού μιλοῦν καὶ τέλος ρόλους κύριους, πού ἐναλλάσσονται μέ ρόλους ἀσήμαντους, ὡς ὅτου τελικὰ νά φύγει ἀπ' τὴν σκηνή, ὅπως ὁ μάγος Πρόσπερος".

Καὶ περνώντας σ' ἓνα πιό πλατὺ σχεδιάγραμμα τῆς ἀνθρώπινης ἐ - ξέλιξης βρῖσκομε στή "Μυστικὴ Διδασκαλία" αὐτὰ τὰ λόγια (Ε' 337-8):

"Ἡ Ἀνθρώπινη ἀπ' τὴν Πρώτη ὡς τὴν τελευταία, τὴν Ἐβδομῃ Φυλῇ, σχηματίζεται ἀπὸ μιὰ μοναδικὴ καὶ ἴδια ὁμάδα ἀπὸ ἡθοποιούς πού ἔχουν κατεβεῖ ἀπ' ἀνώτερες σφαῖρες γιὰ νά κάνουν ἓνα καλλιτε - χνικό γύρο πάνω στόν πλανήτη μας, τὴ Γῆ. Ὁ μακρόκοσμός μας κι ὁ μικρόκοσμός τους ὁ πιό μικρός, ὁ ἀνθρώπος, ἐπαναλαμβάνουν κ' οἱ δύο τὰ ἴδια ἀλληλοδιάδοχα παγκόσμια καὶ ἀτομικά γεγονότα σὲ κάθε σταθμὸ ὅπως σὲ κάθε σκηνή καὶ τό Κάσμα τὰ ὁδηγεῖ γιὰ νά παίξουν ὁ καθένας τό δικό του δράμα τῆς ζωῆς".

Κατὰ συνέπεια τό Κάσμα εἶναι ἡ δύναμη πού σπρώχνει πρὸς τὰ μπρὸς καὶ μᾶς ὁδηγεῖ ἀπ' τὴ μιὰ ἐνσάρκωση στὴν ἄλλη. Κάσμα εἶναι κατὰ γράμμα "πράξη", "δράση", κ' ἡ λέξη "δράμα" ὅπως εἶδαμε, ἔχει τὴν ἴδια ἔννοια. Τὰ μερδεμένα νήματα πού σχηματίζουν τὴ δράμα - τικὴ πλοκὴ - ἡ "εἰμαρμένη" μιᾶς ἐνσάρκωσης - γίνονται ἀπ' τὰ καρμι - κὰ ἀποτελεσματα τῶν περασμένων μας σκέψεων, τῶν συγκινήσεων καὶ τῶν πράξεων. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά ἡ λέξη Δράμα θυμίζει μέ μιὰ μι - κρὴ ἀλλαγὴ στὰ γράμματα τό Δάσμα, τό Ντάσμα, πού σχετίζεται μέ τὴν ἐσωτερικὴ αἰτία τῆς ἐξέλιξης. Τό Ντάσμα ἐνὸς ἀνθρώπου εἶναι οὐσιαστικὸ γιὰ τὴ διαγωγὴ του στή ζωὴ καὶ ἀπὸ τὴ σύνθεση τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων, τοῦ Κάσμα καὶ τοῦ Ντάσμα, ξεπηδοῦν οἱ δραμα - τικὲς συγκρούσεις.

Ὅταν τελειώσει ἡ παράσταση, ὁ ἡθοποιός ἐγκαταλείπει τό θέα - τρο γιὰ νά ξεκουραστεῖ γιὰ σχετικὰ ἀρκετὸ χρόνο μέσα στὴν οἰκο - γένειά του καὶ στοὺς φίλους του ὡς τό ἄλλο βράδυ πού θὰ ξαναφα -

νεϊ πάνω στή σκηνή -μεταμορφωμένος σέ μιά πλαστή προσωπικότητα γιά τή διασκέδαση τοῦ κοινού. Τό ἐνδιάμεσο τῆς ἀποχώρησής του στόν δικό του κόσμο μπορεῖ νά συγκριθεῖ μέ τήν εὐλογημένη ἀνάπαυση στό Ντεβαχάν (στόν Παράδεισο), ὅπου ἡ ἄσαρκη ὄντοτητα χαίρεται τήν εὐτυχισμένη ἐπικοινωνία μέ ὄλους τοὺς ἀγαπημένους της.

Στό τέλος τῆς παράστασης τό κοινό φεύγει καί τό θέατρο βυθίζεται στό σκοτάδι τῆς Πραλάβια ὡς τήν καινούργια 'Ἐκδήλωση τῆς αὐριανῆς βραδιᾶς.

Σπουδαῖο πρόσωπο πού ἔχει σχέση μέ τή δραματική τέχνη εἶναι ὁ κριτικός. Κρίνει τό ἔργο πού παίζεται καί γράφει τήν κριτική του στήν ἔφημερίδα. Μᾶς φέρνει στό νοῦ, ἂν καί βέβαια ἀρκετά ἀόριστα, τοὺς Κυρίους τοῦ Κάμα, πού καταγράφουν τίς καλές καί τίς κακές πράξεις κάποιου ἀνθρώπου πάνω στά ἀφθαρτα ἀρχεῖα τᾶ χαραγμένα σίς ἀόρατες πλάκες τοῦ ἀστρικοῦ φωτός. Αὐτές ὀρίζουν τή μοίρα του στήν ἀκόλουθη ἐνσάρκωση - τόν ἐπόμενο ρόλο πού ὁ ἠθοποιός θάχει νά παίξει πάνω στή γήινη σκηνή.

Ὁ ἀπέραντος χῶρος τοῦ σύμπαντος εἶναι τό θέατρο τοῦ Μανβαταρικοῦ² Δράματος, ὅπου οἱ ἠθοποιοί εἶναι οἱ θεοί, οἱ δημιουργικές δυνάμεις μέσα στή Φύση. Ὁ συγγραφέας πού ἐμπνεύστηκε τά γεγονότα πού παίρνουν ζωὴ πάνω στή σκηνή, πού συνέλαβε τήν ὑπόθεση τοῦ ἔργου, ὀνομάζεται καί αὐτός δραματογράφος. Μπορεῖ κανεῖς νά τόν θεωρήσει ἕνα μικροκοσμικό ἀντικαθρέφτισμα τοῦ Δημιουργοῦ, πού διευθύνει ὅλα τὰ πράγματα σέ συμφωνία μέ τό Σχέδιο πού ὑπάρχει μέσα στό Θεϊκό Νοῦ.

"Στό μεγάλο μυστήριο, διαβάζομε καί πάλι στή "Μυστική Διδασκαλία", στό μεγάλο δράμα τῆς ζωῆς, πού εἶναι γνωστό μέ τό ὄνομα "Μανβατάρα"², ὁ ἀληθινός κόσμος μοιάζει μέ πράγματα βαλμένα πίσω ἀπό μιά ἄσπρη θόνη πού πάνω της σκιές προβάλλονται³. Ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων μένει ἀόρατη ἐνὸς τᾶ νήματα πού ὀδηγοῦν στήν ἐξέλιξη τραβιοῦνται ἀπό ἀόρατα χέρια. Οἱ ἄνθρωποι καί τὰ πράγματα εἶναι μόνο ἀντιφεγγίσματα πάνω στήν ἄσπρη ἔκταση κ'οἱ ἀλήθειες βρίσκονται πίσω ἀπ'τίς παγίδες τῆς Μαχαμάγια, τῆς Μεγάλης Πλάνης" ("Μυστική Διδασκαλία" Α' 274-275 ἔκτη ἐκδοση).

Ὅταν ἕνα ἔργο παίζεται πάνω στή σκηνή, εἶναι Μάγια, ἐπίδειξη πλανερῆ. Μπορεῖ νά παρασταθεῖ μέ σκηνογραφίες πού ἀλλάζουν ὄλοένα καί μέ διάφορους ἠθοποιούς. Μά τό "ἀρχέτυπό" του τό γραμμένο κείμενο, μένει δίχως ἀλλαγὴ, σέ κατάσταση ἀφηρημένης πραγματικότητας.

1. Σημ., μετ. Πραλάβια σημαίνει τό 'Ἀνεκδήλωτο.

2. Σημ. μετ. Μανβατάρα σημαίνει τήν 'Ἐκδήλωση.

3. Σημ. μετ. Παράβαλε τήν πλατωνική παραβολή τῆς σπηλιάς (Πολιτεία βιβλ. Η').

Ἡ θεατρικὴ παράσταση δὲν εἶναι παρά ἓνα παιχνίδι καὶ οἱ Πουράνας¹ γράφουν πὺς ἡ Δημιουργία εἶναι μιὰ διασκέδαση, ἡ Λι-
λα² τῆς δημιουργικῆς Θεϊότητος.

Ἐμὴν Σαμπεταιί (Heimine Sabetay) . Ἀπὸ τὸ γαλλικὸ Θεο-
σοφικὸ περιοδικὸ " Ὁ γαλάζιος Λωτός " ("Le lotus bleu")
Μετάφραση Ἀγλαΐας Ξάννου

ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΙΙ: ΠΑΡΑΜΥΘΙ

ΤΑ ΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΔΕΡΒΙΣΗ

Τὸν καιρὸ πού ζοῦσε ἀκόμα ὁ Μωυσῆς, ὑπῆρχε καὶ κάποιος δερ-
βίσης πού ἂν καὶ περνοῦσε ὅλες τὶς μέρες του καὶ ὅλες τὶς νύχτες
του προσκυνώντας τὸ Θεὸ δέ μπορούσε νὰ νοιώσει τὴν παραμικρὴ
πνευματικὴ ἱκανοποίηση . Ὁ καλὸς αὐτὸς δερβίσης εἶχε μεγάλη καὶ
ἄμορφη γενειάδα καὶ ταχτικά τὴ χτένιζε σταματώντας κάθε τόσο
γιὰ λίγο τὶς προσευχῆς του .

Μιὰ μέρα πού στὴν τύχη συναπαντήθηκε μὲ τὸ Μωυσὴ τοῦ λέει :
"Μεγάλε μου Πασά τοῦ βουνοῦ τοῦ Σινά, σέ παρακαλῶ, σύ πού μέ τὸ
Θεὸ κουβεντιάζεις κάθε τόσο, κάνε μου τὴ χάρη νὰ τὸν ρωτήσεις
γιατί ὅταν προσέυχομαι δέ νοιώθω καμιά ἀνταπόκριση ἀπὸ μέρος
του καὶ οὔτε καμιά πνευματικὴ ἱκανοποίηση" .

"Ἐτσι ὁ Μωυσῆς τὴν πρώτη φορὰ πού ξανανέβηκε στό βουνό τοῦ
Σινά, μίλησε στό Θεὸ γιὰ τὸ δερβίση καὶ τότες ὁ Θεὸς τοῦ ἔπε-
κάπως πειραγμένα : "Μπα τίποτε δέ μπορεί νὰ γίνει μ' αὐτόν τὸν δερ-
βίση γιατί τὴ γενειάδα του σκέφτεται ὅλη τὴν ὥρα" .

Μόλις ὁ Μωυσῆς κατέβηκε ἀπὸ τὸ βουνό, πῆγε καὶ βρῆκε τὸ
Σουφί καὶ τοῦ ἔπε τὰ μαντάτα .

Σάν τ' ἄκουσε ὁ Σουφί, τὸν ἔπιασε μεγάλη ἀπελπισία καὶ ἀρχι-
σε μὲ μανία νὰ ξεριζώνει τὶς τρίχες τῆς γενειάδας του καὶ νὰ
κλαίει πικρά .

Τότες στό Μωυσὴ παρουσιάστηκε ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ καί τοῦ
ἔπε : " Ἀκόμα καὶ τώρα ὁ Σουφί μας τὴ γενειάδα του σκέφτεται καὶ
ἀκόμα πιὸ πολὺ ἀπὸ πρὶν, μιὰς καὶ τρίχα τρίχα τὴν ξεριζώνει .

Λοιπὸν καὶ σύ ὡ ἀνθρώπε πού νομίζεις πὺς ἔπαφες νὰ σκέφτε-
σαι τὴ γενειάδα σου, δὲν κάνεις ἄλλο τίποτες παρά νὰ βουτᾶς

1. Σημ. μετ. Ἱερά Ἰνδικά κείμενα

2. Τὸ παιχνίδι

3. Αὐτὴ τὴ διδασκαλία δίνανε καὶ τὰ ἑλευσίνια μυστήρια . Τὴν ἴ-
δια ἰδέα ἐκφράζει καὶ ὁ Ἡράκλειτος λέγοντας πὺς ἡ Αἰώνια Δύ-
ναμη εἶναι ἓνα παιδί που παίζει . Εἶναι καὶ ἡ κεντρικὴ ἰδέα
τοῦ ποιήματος τοῦ Ἰνδοῦ μυστικοῦ στοχαστῆ καὶ ποιητῆ Χαμπίρ
"Τὸ παιχνίδι τῆς Δημιουργίας" (βλ. Πελεκάν τεῦχος 2β - "Ἀνοιξή
1965 - σελ. 22) .

στοῦ πόνου τόν ὤκεανό. Σά μπορέσεις νά κοιτᾶς τή γενειάδα σου δίχως καμιά προσκόλληση, τότες μονάχα θά γίνει μπορετό νά διαβεῖς αὐτόν τόν ὤκεανό "Ἄν ὅμως βουτηξεῖς μέσα μέ τό μυαλό σου στή γενειάδα σου, πολύ θά δυσκολευτεῖς νά βγεῖς ἔξω καί πάλι.

Φαρίντ οὐντ ντίν 'Αττάρ (1119-1229), πέρσης μυστικιστής ποιητής. Μετάφραση Δημητρη Θεοδώριδη

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΞΚΕΨΗ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ "ΑΣΚΗΤΙΚΗ" ΤΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

συνέχεια από τό προηγούμενο Δελτίο

Ἡ ζωή λοιπόν ἐπάνω στή Ἰη δέν εἶναι σκοπός. Εἶναι μέσον κι' ὄργανο γιά τό Πνεῦμα. Ἐρωτικός ἀνεμος πνέει, ἴλιγγος κυριεύει τά ζωντανά καί τρέχουν ὄλα νά ἐνωθοῦν στή στεριά, στή θάλασσα, στόν ἀέρα καί κάτω ἀπό τό χῶμα, μεταγγίζοντας, ἀπό κορμί σέ κορμί, μιά μεγάλη ἀκατανόητη ἀγγελία. Τά ζῶα δέν ξεύρουν γιατί ἐρωτεύονται, γιατί γεννοῦν, γιατί πεθαίνουν. Μόνον ὁ ἄνθρωπος τώρα, πολύ θαμπά ἀκόμη κι' αὐτός, ἀρχίζει καί μαντεύει γιατί πάλευαν, γεννοῦσαν καί πέθαιναν πρὶν ἀπ' αὐτόν τά ζῶα καί τά φυτά. Ναί, μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος κι' ἔχει χρέος, στήν ἀστραπόχρονη στιγμή τῆς ζωῆς του νά ὀρθωθῆ, νά τινάξῃ ἀπό πάνω του τή νάρκη, τήν τεμπελιά, τή συνήθεια, τήν ὑλική εὐχαρίστηση, κι' ἀμυδρά ἔστω νά συλλάβῃ τό μεγάλο ὄραμα πού φέρνει μέσα του καί σύμφωνα μ' αὐτό νά ρυθμίσῃ τό στοχασμό καί τήν πράξη του: Ἡ ἄγωνίστηκε, πάλαιφε μέσ στους αἰῶνες νά συνθεσῇ τή μορφή του πτήν ὑπηρεσία τοῦ πνεύματος. Ἱερό χρέος κι' ἀνώτατη εὐθύνη τοῦ κάθε ἀνθρώπου νά τῆς παρασταθῆ στόν ἀγῶνα τῆς, νά μή τήν ἀφήσῃ νά γυρίσῃ πίσω στήν ἀσυνειδησία, τό σκότος ἢ καί τό θάνατό τῆς ἀκόμη. (Ὁ Καζαντζάκης πιστεύει πὺς μπορεῖ νά συμβῆ ὄχι μόνον παλινδρόμηση στήν ἐξελικτική πορεία ἐνός ἀστρου, ἀλλά καί διάλυση, θάνατος ἀκόμη. Κι' αὐτό ὑπεύθυνα κάθε ἀτομο μέ τόν ἀγῶνα του πρέπει νά τό ἐμποδίζῃ). "Salvatores Dei", "Σωτῆρες Θεοῦ", εἶναι οἱ ἄνθρωποι σύμφωνα μέ τήν Ἀσκητική του. Ὁ ἄνθρωπος ἐρχεται γιά νά σώσῃ τό Θεό (ἐννοεῖ τήν ψυχή, τόν ἐνδοκόσμιο Θεό), ὄχι ὁ Θεός τόν Ἄνθρωπο. Σῶζοντας ὅμως τό Θεό, σώζεται κι' αὐτός ὁ ἴδιος.

Ἡ "Ἀσκητική", βιβλίουπού ὁ Καζαντζάκης ἔγραφε φύρω στά σαράντα του χρόνια, εἶναι ὁ σκελετός πάνω στόν ὁποῖον οἰκοδομήθηκε ὄλο του τό ἔργο. Εἶναι τό φιλοσοφικό του καταστάλαγμα καί τό πιστεύω του, ἓνα πιστεύω σκληρό καί δυνατό στή σύλληψη, κατάλληλο μόνο γιά γενναῖες κι' ἐλεύθερες φυχές, ἀπρόσιτο στους μικρούς καί δειλοῦς.

Ἡ λέξη Ἀσκητική σημαίνει ἀσκησι, ἀθλησι, ἀγώνισμα. Στήν περίπτωση αὐτή ἀσκησι γιά ψυχική ἀνοδο κι' αὐτοτελείωση. Μέσ στην ψυχή μας συντελεῖται ὁ ἱερός ἀγῶνας, ἡ ἐπικοινωνία μέ τό Θεῖον. Ὁ ἀγῶνας αὐτός, γιά νά χτίσῃ κανεῖς τήν ψυχή του, τό

δικό του Θεού, πρέπει νάναι τό ίερώτερο χρέος τού κάθε ανθρώπου όσο μικρός και τιποτένιος κι αν είναι.

Η άσκησις αρχίζει από τήν Προετοιμασία, ένα προκαταρκτικό στάδιο, απαραίτητο για τή συνειδητοποίηση τού μέσα μας Θεού, τής φωνής τού 'Αόρατου, όπως ο Καζαντζάκης τόν αποκαλεί. 'Ακολουθεϊ ή στράτευση στην ύπηρεσία τού Θεού κι ή πορεία, τό ψυχικό ανέβασμα, σαλοπάτι, σαλοπάτι. 'Εγώ - Ράτσα - Ανθρωπότητα - Γής, όλοένα και πλατύτερα Ιδανικά ύπηρετώντας, φθάνει ο άνθρωπος. στην ύψηλή εκείνη πνευματική κορυφή απ' όπου μπορεί να συλλάβει μέσα στους χώρους τού μυαλού του τό μεγάλο Όραμα, τό Θεϊό Σχέδιο, έτσι όπως παρουσιάζεται και ξετυλίγεται επάνω στη Γη μέ τήν πνοή πού λεμε: Ζωή. Ξαναγεννημένος, πλουτισμένος από τή Γνώση αυτή, θά νοιώσει εύθύς τήν ανάγκη να επιστρέφει πίσω στα φαινόμενα, στην πράξη, στο καθημερινό, τό ταπεινό και τό αναγκαίο, για να τό ύπηρετήσει όσο μπορεί καλύτερα, γιατί όλα αυτά τώρα έχουν αποκτήσει καινούργια αξία και λαμπή, ύπόστασι θεϊκή. Κι' αφού δώση ό,τι μπορεί στην πράξη και λυτρώση έτσι τόν μέσα του Θεό, θά περάση στον ανώτατο βαθμό τής "Άσκησις, στη Σιγή, μιά κατάστασι πλήρωσης και ώριμότητας. 'Η πέρα από τή Σιγή κατάστασι δέν μπορεί να περιγραφη με λόγια, να ύποταχθη σε νόμους, λέγει ο Καζαντζάκης. 'Απ' εκεί και πέρα καθενας έχει και τη λυτρωσι τή δική του, απόλυτα ελεύθερος.

Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ, πρώτο στάδιο στην ψυχική άσκησι, είναι ή απαραίτητη για τή συνειδητοποίηση τής θείας μέσα μας παρουσιάς, ουσίας και σκοπού τής ζωής μας.

Μιλάμε για Θεό, μά πόσοι έχουμε ακούσει τή φωνή του να ταραχή και να σηκλονίζη τήν ύπαρξή μας; Και πως μπορούμε να λυτρώσουμε τό Θεό, να ταυτιστούμε μαζί του, αν δέν τόν έχουμε πρώτα ανακαλύψει; 'Αρχή στον άγώνα ή αυτογνωσία. 'Αρχή τής γνώσης ή γνώσι τού έαυτού μας. 'Ο έαυτός μας. "Αναρθρες κραυγές και σκοτάδια". Φωνάζει ο Νούς, φωνάζει ή καρδιά ή καρδιά αποθαρρύνεται, φοβάται και γεννάει τήν έλπίδα κι ο πειρασμός τής έλπίδας μάς λικνίζει και μάς αποκοιμίζει για λίγο, ώσπου να ξεπηδήση παλι ή άγωνία, ο φόβος, ή νέα έλπίδα. 'Εσωτερική ελευθερία κι απαλλαγή απ' όλα. λέγει ο Καζαντζάκης. Μή ζητάς μέ τό Νου να βρής τήν ουσία. 'Ο Νους μόνον φαινόμενα μπορεί να συλλάβη ποτέ τήν ουσία. Κι' ούτε καν όλα τά φαινόμενα, παρά μόνον τά προσιτά στις πέντε αίσθήσεις, πού δέν είθαι κι αυτά τά μόνα δυνατά ανθρώπινα. "Με πειθαρχία, με σαφήνεια και σκληρότητα, να καθορίσης και να παραδεχθής τήν παντοδυναμία τού Νου πέρα από τά φαινόμενα".

Μά δέν είναι μόνον ο Νους πού φωνάζει. 'Η καρδιά, αυτή περισσότερο ρωτάει, άγωνιά και ζητάει να βρη τήν αρχή και τό τέλος τού κόσμου. 'Ο Νους δέχεται τά σύνορα, ή καρδιά δέν αναγνωρίζει σύνορα. 'Η καρδιά ζητάει να βρη δικαιολογία να ζήσι και να βαστάξη τό καθημερινό θέαμα τής άρρώστιας, τής άσκήμιας, τής άδικίας και τού θανάτου.

Τὴν ἀγωνία αὐτὴ τῆς καρδιάς σου ἔχεις χρέος βαθειά, αἱματη-
ρά νά τή ζήσης. Δέν κρατάει πολὺ, ἀργά ἢ γρήγορα ἡ καρδιά χάνει
τὰ φτερά της, ξαναπέφτει στίς ἀλυσίδες της, τὴν κυριεύει ὁ
μέγας φόβος. Καλὴ ἡ στιγμή γιὰ νά προχωρήσης. Σκοτώσε τώρα τὴν
ἐλπίδα, τὸν μεγάλο αὐτὸν πειρασμό, γέννημα τοῦ φόβου τῆς καρ-
διάς σου. Μὴν πιστεύης· τίποτε, μὴ φοβάσαι τίποτε, μὴν ἐλπίζης
τίποτε. Ἐλευθερώσου ἀπ' ὅλα, δέξου τὴ ζωὴ τέτοια ὅπως παρουσιάζ-
εται, ἓνα παράλογο, ἀδικαιολόγητο φαινομένο. Ἄλλη ἀπόκριση οἱ
σκοτεινῆς δυνάμεις δέν δίνουν. Μὴ φωτᾶς. Μὴ ζητᾶς νά βρῆς τὴν
ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ κόσμου, δέν ὑπάρχει ἀρχὴ, δέν ὑπάρχει τε-
λος. Ὑπάρχει μόνον αὐτὴ ἡ τωρινὴ στιγμή γιὰ νά σου ἀνηκῆ. Χρέ-
ος σου νά τὴ ζῆς, νά τὴ χαίρεςαι. Νά δίνεσαι σ' ὅλα, στὴν ἀγάπη,
στὸν πόνο, σέ κάθε ἀγώνα. Ἐδῶ τὸ κήρυγμα τοῦ Καζαντζάκη γιὰ ἐ-
σωτερικὴ ἐλευθερίαν καὶ ζωὴ στό παρόν θυμίζει Κρισναμούρτι.

Η ΠΟΡΕΙΑ

Ἡ ἐσωτερικὴ λοιπὸν ἐλευθερία εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση
γιὰ νά μπορέση ν' ἀπομονωθῆ καὶ ν' ἀντηχήση μέσα μας τὴ φωνὴ τοῦ
θεοῦ, τῆς ψυχῆς μας.

Ἀφηνεσαι στὴ ζωὴ ἐλεύθερος, ἀνεβαίνεις, κατεβαίνεις, ἀκολου-
θεῖς τὸ φοβερό ρυθμὸ της, κί ἀξάφνα μέσα σου αὐτὴ ἡ φωνή. Στὴ
χαρὰ σου, στὴ θλίψη σου, μέσα ἀπὸ τὴν καθημερινὴ σου ἀνάγκη αὐ-
τὴ ἡ φωνή. Μάζεφε ὅλη τὴ δυνάμη σου νὰ τὴν ἀκούσης. Εἶναι μιὰ
φωνὴ πέρα ἀπὸ τὸ Νοῦ, πέρα ἀπὸ τὴν καρδιά, πέρα ἀπὸ σένα τὸν ἴ-
διο. Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ κρίσιμη στιγμή. Εἶναι τὸ σύνθημα τῆς πο-
ρείας. Τὸ ξύπνημα στὸν πνευματικὸ κόσμο. Ἄν δέν ἀκούσης τὴ φω-
νὴ αὐτὴ νά σκίζη τὰ σωθικά σου, μὴν ξεκινήσης. Κακολούθησε μέ
ὑπομονὴ τὴ θητεία σου στό στάδιο τῆς προετοιμασίας κί κ' αὐτοῦ -
γκράσου... Δέν γίνεται κάποτε, στὸν ὕπνο, στὸν ἔρωτα, στὴ δημιουρ-
γία, σέ μιὰ ἀφιλόκερβη σου περὶ φανη πράξη ἢ μέσα σέ βαθειά, ἀ-
πελπιστημένη σιωπὴ, μπορεῖ ν' ἀκούσης τὴν κραυγὴ καὶ νά ξεκινή-
σης. Σάν κάποιος μέσα σου ν' ἀγωνίζεται καὶ σοῦ φωνάζει καὶ σοῦ
δείχνει τὸ δρόμο πού πρέπει νά πάρῃς γιὰ νά τὸν σώσης. Νοιώθεις
σάν ἀπὸ τὴν ἀπόφασή σου αὐτὴ ἡ κρέμεται ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ σίμπαν-
τος. Πηδᾶς στό πλευρό του, ταυτίζεις τὴ μοῖρα σου μαζὺ του, ἀρ-
χίζει ἡ φοβερὴ, ἡ μυστικὴ πορεία (τὸ ψυχικὸ ἀνέβασμα).

Π ρ ῶ τ ο σ κ α λ ο π ά τ ι σέ κάθε ψυχικὸ ἀνέβασμα πά-
λι τὸ ἔγωγόν, ὁ ἑαυτός μας. Μετὰ τὴ συνειδητοποί-
ηση τῆς θείας μέσα μας ἐπιταγῆς, ἀγωνιστικὸ καὶ ἀπόλυτα ὑπεύθυ-
νο τὸ θέλει τὸ ἔγωγόν τοῦ Καζαντζάκη. Ἐσωτερικὴ ἐπανάσταση καὶ ἀλ-
λαγή. Γενικὴ ἐπιστρέτευση σώματος, νοῦ καὶ καρδιάς στὴν ὑπηρε-
σία τῆς ψυχῆς, τοῦ θεοῦ τοῦ ἀόρατου. Γύμναζε τὸ πῶμα σου σάν ἄ-
λογο πολεμικόν, λιτό, γερό, πρόθυμο. Ἄλλο ἄλογο γι' αὐτὴ τὴ μάχη
δέν ἔχεις. Συντήρησε τὸ μυαλό σου ἀκοίμητο, λαγαρό, ἀνήλεο νά πα-
ιδεῖ ἀκατάλυτο, νά κατατρώη τὸ σκοτάδι. Ἄλλο ἐργαστήρι νά κά-
νῃ τὸ πῶμα τὸ σκοτάδι δέν ἔχεις. Συντήρησε τὴν καρδιά σου φλεγό-

μενη, γενναία, ανήσυχη. Όλες τής ταραχές, όλες τής αντινομίες τής ζωής προσπάθησε νά τής υποτάξεις στό ρυθμό τής κραυγής τής ψυχής πού ανηφορίζει. Ξεχνάμε από νάρκη, από τεμπελιά, από υλική καλοπέραση κι' ευτυχία, κι' ή θείκη πνοή μάχεται μέσα μας απεπισημένα. Μά όταν ξυπνήσουμε, ή θεία φωνή ξεσκίζει σάν αή-τός τά σωθικά μας. 'Εγώ είμαι ο Κύριος ο Θεός σου. Δέν είμαι καταφύγι, δέν είμαι σπίτι κι' έλπίδα. Δέν είμαι πατέρας, δέν είμαι γυιός. Είμαι ο στρατηγός σου. Δέν είσαι ο δοϋλος μου, ούτε παιχνίδι στίς απαλάμες μου, δέν είσαι φίλος μου, δέν είσαι παιδί μου. Είσαι ο σύντροφός μου στή μάχη. Κράτα γενναία τά στενά πού σου έμπιστεύτηκα. Χρέος σου νά γίνης στόν τομέα σου ήρωας. 'Αγάπα τόν κίνδυνο. Μάθε νά υπακούης, μάθε νά προστα-ζης, ν' αγαπάς τήν ευθύνη. Νά λές εγώ μονάχος μου έχω χρέος νά σώσω τόν κόσμο, αν δέν σωθῆ, εγώ φταίω. Νάσαι ανήσυχος, αφχαρί-στηστος, απροσάρμοστος. Όταν μιά συνήθεια καταντᾶ βολική, νά τή συντρίβης... Πού πάμε; Θά νικήσουμε ποτέ; Πρός τί ὄλη αὐ-τή ή μάχη; Σώπα. Οί πολεμιστές ποτέ δέν ρωτοῦνε..."

Δ ε υ τ ε ρ ο σ κ α λ ο π ά τ ι : Ρ ά τ σ α

Φωτίζοντας τό εγώ σου ὀλοένα και περισσότερο αρχίζεις νά βλέπης πώς δέν είσαι μόνος. Δέν είσαι ανεξάρτητος από τούς προ-γόνους σου, τούς ζωντανούς και τούς απογόνους σου. Οί νεκροί σου δέν κείτονται στό χῶμα, θρέφεται μέ τή σάρκα τους, οί ιδέ-ες και τά πάθη τους ὀρίζουν τίς βουλές και τίς πράξεις σου. Και οί μέλλουσες γενεές πάλι δέν σαλεύουν μακριά από σένα, ζοῦν, ενεργοῦν και θέλουν μέσα σου..." Είσαι σάν ένα σῶμα στρα-τοῦ. Τό πρόσωπό σου πού φωτίζεται αὐτή τή στιγμή είναι ένα απ' τά πολλά πρόσωπά σου κι' ευθύς θά σβύση, για νά ανάφη άλλο νεώτερό σου από πίσω. 'Η ράτσα σου είναι τό μεγάλο σου σῶμα. 'Η γέννησή σου ἔφερε ένα νέο σκίρτημα, μιά νέα ἐπιθυμία, μιά νέα ιδέα στή μεγάλη καρδιά τής ράτσας σου. 'Ο Καζαντζάκης ἀνα-πτύσσει πολύ ζωντανά τό ὅτι ὅλα τά υλικά πού μᾶς αποτελοῦν, τόσο δηλαδή ή ψυχή ὅσο και τό σῶμα μας, έχουν ὅλα τή μακριά ἱστορία τους, τίποτε μέσα μας δέν είναι καινούργιο, ὅλα ἀνα-συνθετονται σέ κάθε νέα μορφή για ἐξέλιξη. 'Επίσης λέγοντας ράτσα ἐννοεῖ ένα σταθμό, ένα ἰδανικό ἔξω από τό 'Εγώ, πλατύ-τερο, ὅπως οἰκογένεια, πατρίδα κλπ.

Ὅπως μάχεσαι για τό μικρό σου εγώ, πολέμα και για τό με-γάλο. Πολέμα ὅλα τά κορμιά τής ράτσας σου νά γίνουν δυνατά, γερά, πρόθυμα. Νά φωτιστῆ ὁ νους τους, νά κτυπή ή καρδιά τους φλεγόμενη, γενναία, ανήσυχη. Πρῶτο σου χρέος νά φωτίσης τήν ὀρ-μή τῶν προγόνων σου, δεύτερο νά συνεχίσης τό ἔργο τους, νά παραδώσης στό γυιό σου τή μεγάλη ἐντολή νά σέ ξεπεράση. Τήν ταυτότητα αὐτή μέ τή ράτσα σου βαθειά νά τή ζήσης, ὄχι μόνον σάν ιδέα, ἀλλά σάν θάρρα κι' αίμα σου.

Ἄ ν θ ρ ω π ό τ η τ α , τ ρ ί τ ο σ κ α λ ο π ά τ ι .

"Βασασες τή φυλακή τοῦ 'Εγώ σου, ταυτίστηκες μέ τή ράτσα σου, καί νά εὐθύς ὄλες οἱ φυλακές μιά-μιά ὑποχωροῦν, ὄλες οἱ ράτσα-ἀσπροι, κίτρινοι, μαῦροι- ἔρχονται νά ἐνωθοῦν μαζί σου. Ὁ-λος ὁ ἀγώνας τοῦ ἀνθρώπου συμπυκνώνεται στήν καρδιά σου.

Ἦσε βαθειά ὄλον τόν ἀγωνιζόμενον ἄνθρωπο." Ἐλεος νά σέ κυριέφη γιά τό πλάσμα αὐτό πού ἔκβρησε ἕνα πρῶτ' ἀπ' τοὺς πιθήκους ἀνυπεράσπιστο κι' ἀγωνίζεται νά ρυθμίση τίς ἀναρθρες κρῆνές του. Δέν ξέρει καλά ἀπό πού ἔρχεται, γιά πού τρέχει. Βλέπει πώς τρέχει γιά νά πεθάνη, μά δέν μπορεῖ νά σταματήση σπρωγμένο ἀπό μιά φοβερή ἀκατάλυτη δύναμη. Ἀνασηκώσου μιά στιγμή ἀπ' τό κορμί σου, κύτταξε πίσω στοὺς αἰῶνες τήν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου. Χλόη ἀνεβαίνουν ἀπό τά χῶματα οἱ γενεές καί ξαναπέφτουν στά χῶματα. Κύματα σκοτεινά, πηχτά, ὄλο αἵματα οἱ αἰῶνες ἀνεβοκατεβαίνουν, καταβόθρες ξαφνικά ἀνοίγονται, λαοί γκρεμίζονται, προστάγματα ἀκούγονται δίχως συνοχή, δίχως νόημα. Τό ἀνθρώπινο κοπάδι ταράζεται, σκορπίζει, κυνηγημένο ἀπό τυφλές, ἀχόρταγες δυνάμεις, χωρίς καρδιά, χωρίς ἔλεος. Ἀγνάντευε τό σκοτεινό αὐτό πέλαγος χωρίς νά τρεγκλίξης, πολέμα νά δώσης νόημα στ' ἀσυνάρτητα παλέματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἀνακύκλωσε σ' ἕναν αἰῶνα, σέ δυό, σέ δέκα, σ' ἄλλους ἀντέχεις, τήν πορεία τοῦ ἀνθρώπου μέσα στό χρόνο. Βυθίσου στό ὄραμα τοῦτο μέ ὑπομονή, μέ ἀγάπη, ὥσπου σιγά-σιγά νά φωτιστοῦν οἱ ἀγωνιζόμενοι, νά σμιξοῦν στήν καρδιά μας, ν' ἀναγνωριστοῦν ὅλοι τους πέρα γιά πέρα ἀδελφοί σου. (Συνεχίζεται).

ΑΠΟΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΟΥ ΝΤΥΑΜΕΛ

Α' Ο ΜΟΙΡΑΣΜΕΝΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ

'Ο ὁμορφος ὁ θρύλος γιά τό πλήθεμα τῶν φαιμῶν εἶναι θαῦμα μονάχα στόν κόσμο τῆς υλῆς, ὅπου θέλουνε καί καλά καί σώνει νά τόν ἀπομονώνουνε. Μά τ' ἀπέραντο τό πλήθεμα πού γίνεται στίς τροφές τίς ψυχικές εἶναι καθημερινό μας θέαμα, εἶναι χαρά μας, μάς φυχνώνει.

'Αστράφτει τό θάμα κάθε μέρα μπροστά μας. Ὁ κάθε πλοῦτος μοιάζει ν' ἀύγατίζει ἀμα γίνεται κοινό χτήμα. Ὅσο πιά πολύ διαδίνεται μιά ἀλήθεια, τόσο μεγαλύτερη γίνεται ἡ ὁμορφιά της κ' ἡ γοητεία της, μέ κάποιον τρόπο κ' ἡ ἀπυτελεσματικότητά της. Ἐκατό λαῶν λατρεῖα π' ἀγκαλιάζει ἕνα πίνακα τοῦ Ντά Βίντσι, ἕνα τραγούδι τοῦ Γκλόκ, μιά λέξη τοῦ Σπινόζα, δέν τοὺς κομάτιασε πτότους τοὺς πανώριους θησαυρούς. Τοὺς ἔδωσε πιάτση σπονδαιότητα καί λαμπή. Ἐετύλιξε, πραγματώσε ὄλη τή χαρά πούχανε μέσα τους φυλαμένη. Ἐχουνε τόσο δυνατή φεγγοβολία οἱ μεγάλες ιδέες. Περνᾶνε τό χῶρο καί τό χρόνο σάν τίς χιονοσιβάδες, πού συνακαίρουνε δ, τι ἀγγίζουνε. Ἐἶναι τά μόνα πλούτια πού μοιράζονται δίχως νά χωριστοῦνε σέ κημάτια.

Β' ΚΑΤΟΧΗ ΘΑ ΠΕΙ ΓΝΩΣΗ

Ἡ κατοχή τοῦ κόσμου εἶναι ζήτημα ἔντασης στή γνώση. Δέν κατέχουμε στήν ἐπιφάνεια, κατέχουμε στό βάθος. Μά μόνο τό πνεῦμα μπαίνει στό βάθος καί γιά τό πνεῦμα δέν ὑπάρχει φραγμός.

Πολλοί ἄνθρωποι, πού ὁ νόμος τούς ἀναγνωρίζει τό δικαίωμα νά κατέχουν ἐπίσημα καί βάνουσα ἕνα ἄγαλμα, μιᾶ δαχτυλιδόπετρα, ἕνα ὄμορφο ἄλλογο ἢ μιᾶ ἐπαρχία, κατασκοτώνονται νά παίξουν ἕνα ρόλο πού σέ κανέναν ἄνθρωπο δέν ἔχει δοθεῖ ἡ ἐντολή νά τόν παίξει. Κάθε στιγμή παρατηροῦνε μέ πικρα πῶς ἄνθρωποι πού δέν ἔχουνε κανένα νομικό δικαίωμα σέ τοῦτα τά ὑλικά ἀγαθά παίρνουν ἀπ' αὐτά εὐτυχία μεγαλύτερη ἀπ' τήν ἀπόλαψη τῆ δικιά τους, ἀπ' τήν ἀπόλαψη τοῦ πανίσχυρου κυρίαρχου Νιῶθου, ἄς ποῦμε, συχνά πῶς ὁ φίλος τους καλύτερα καταλαβαίνει τά ὠραῖα τους ταμπλώ, πῶς ὁ ὑπρέτης τους καλύτερά τους ξέρει νά ἐχτιμήσει τό σταῦλο τους. Πῶς τό τοπίο τους δίνει σέ κάποιο διαβάτη χαρά πιό γνήσια παρά σ' αὐτούς καί πιό φρέσκες ἰδέες. Ἐκδικιοῦνται μερδεύοντας πεισματικά τῆ χρέση μέ τήν κατοχή.

Ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε πῶς ὁ πλούσιος ἀπαρνιέται τῆ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀπαρνιέται κι ἄλλα πράματα. Γιατί ἄν κλείνεται μέσ στούς ἀλαζονικούς τοίχους του, παρατάει τό θαυμάσιο σύμπαν γιά ἕνα καί μόνο φίχουλο. Κι ἄν πολύ σωστά εἶναι περίεργος νά τό γνωρίσει τό σύμπαν κ' εἶναι σέ θέση τό νόημά του νά τό ἐχτιμήσει, πῶς μπορεῖ νά στερεῖ ἀπ' τῶν ἀλλοτῶν τῆ θέα ἕνα κομάτι καί νά μὴν ἐγκληματεῖ;

Γ' ΣΚΟΡΠΙΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

α. Ὁ κόσμος προσφέρεται σ' ὄλους τούς ἀνθρώπους γιά νά τόν πάρει στήν κατοχή του ὁ καθένας τους μέ ὁλονῶν τῆ βοήθεια.

β. Δέν πρέπει νά χάνουμε τήν ἐπαφή μέ τό σύμπαν ἄν θέλουμε νά ἔχει ἡ ζωὴ μας τήν εὐλογία τῆς Θείας Χάριτος.

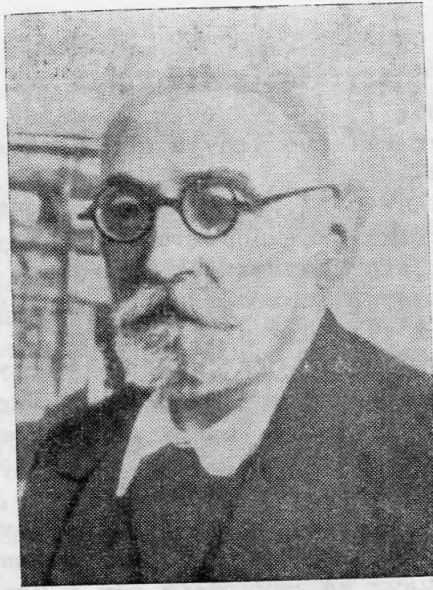
γ. Τό ζήτημα δέν εἶναι νά ξεχνᾶμε τῆ ζωὴ, εἶναι πολὺ ὠραία καί πολὺ ζηλευτή. Τό ζήτημα εἶναι νά τήν κάνουμε πλατιά καί γόνιμη.

δ. Ἡ ἀλήθεια φέγγει μέσα σ' ὄλα τά φιλοπράματα τοῦ κόσμου. Πρέπει φλογερά νά τῆ θωροῦμε σά φῶς ἀνάμεσα στά κλαριά καί νά βαδίσουμε. Βῆμα βῆμα θά γνωρίσουμε τῆ φωτοβολή τῆ θαμπωτικιά.

Ζώρζ Ντυαμέλ (Georges Duhamel: 1881-1966)¹

Μετάφραση Μαρίας Οικονόμου

1. Γιά τό Ντυαμέλ βλ. προηγούμενο Δελτίο (ἀρ. 32-Φθινόπωρο 1966) σελ. 48

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΟΥΝΑΜΟΥΝΟ

ΜΙΓΚΕΛ ΝΤΕ ΟΥΝΑΜΟΥΝΟ

Τῆ στερνῆ μέρα τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1936 ἔπαφε νά χτυπάει μιὰ μεγάλη καρδιά, ραγισμένη ἀπό τόν πόνο γιά τόν κατατρογμό τοῦ ἀνθρώπου καί γιά τόν ξεπεσμό τῆς ἀνθρωπιᾶς. Μιά καρδιά φλογερῆ πού συντροφικά μέ τό νοῦ στοχαζότανε καί τόν φλόγιζε. Ἡ καρδιά τοῦ Μιγκέλ ντέ Οὔναμουνο (Miguel de Unamuno), τοῦ ἐξαιρέτου ἰσπανοῦ λογοτέχνη, τοῦ ὀλοζώντανου στοχαστῆ, τοῦ διαλεχτοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου.

Πέθανε φυλακισμένος μέσα στό σπίτι του ἀπό τό Φράνκο, Διωγμένος ἀπό τό Πανεπιστήμιο τῆς Σαλαμάνκας, αὐτός, ὁ σοφός καθηγητής, ὁ πρύτανης, ὁ ἄξιος πνευματικός ἡγέτης τῆς νέας γενιᾶς. Προπηλακισμένος ἀπό τά φερέφωνα τῆς δικτατορίας, ἔχοντας ἀκόμα στ' ἀτυπία του τούς ἀντίπαλους ἀπο τά οὐρλιαχτά τους: "Θάνατος στόν Οὔναμουνο!". Τεμωρημένος γιατί εἶχε τήν τόλμη ν' ἀποδοκίμασει τήν ἀντεπανάσταση ἐνῶ πρωτύτερα στήριξε ἐλπίδες ε' αὐτή καί τήν ἐπιδοκίμασε βαθιά πικραμένος γιά τήν τραγωδία τῆς Ἰσπανίας.

Δέν ἦταν ἡ πρώτη φορά πού ἀκριβοπλήρωνε τίς φιλελεύθερες ἰδέες του καί τ' ἀνθρωπιστικά του ἰδανικά. Στά 1910, ἐννιά χρόνια ἀπό τότε πού διορίστηκε πρύτανης, τόν ἔπαφε ἡ ἰσπανική κυβέρνησις. Στά 1924 ὁ Πρίμο ντέ Ριβέρα τόν ἐκτόπισε στή Φουερτεβεντούρα, τό πιό ἄξινο ἀπ'τά Κανάρια νησιά. Τοῦ δόθηκε χάση, μά τήν ἀρνήθηκε. Προτίμησε νά δραπετέφει στή Γαλλία κ' ἔμεινε στό Παρίσι ἕξη χρόνια ἐξόριστος. Ξαναγύρισε στήν πατρίδα

του όταν έπεσε η διχτατορία του Πρίμο ντέ Ριβέρα.Κι άμα παραιτήθηκε ο 'Αλφόνσος Γ', ο Ούναμοϋνο ξαναπήρε τη θέση του στο Πανεπιστήμιο. Έκανε και δυό χρόνια ανεξάρτητος βουλευτής στο Δημοκρατικό μέτωπο.

Φιλόλογος, έλληνιστής, μελετητής της Ισπανικής λογοτεχνίας και της νοτιοαμερικανικής. Δημοσιογράφος, κριτικός, δοκιμιογράφος, μυθιστοριογράφος, διηγηματογράφος, θεατρικός συγγραφέας, ποιητής. 'Ακούραστος διαβαστής. Σπουδαστής όλη του τη ζωή.

Μας δίνει στά 1913 μιά μεγάλη λίστα μέ αγαπημένους του συγγραφείς από διάφορες χώρες, παλιούς και νέους. 'Ανάμεσα σ' άλλους βρίσκονται κεί ο Μάρκος Αύρηλιος, ο Πασκάλ, ο Ρουσώ, ο Σατωμπριάν, ο Κλάιστ, ο Λενάου, ο Τόμφον, ο Λεπάρντι. Συχνά αναφέρει ο Ούναμοϋνο παλιούς μυστικούς, τόν 'Απόστολο Παύλο, τόν 'Αγιο Αύγουστίνο, τό Λακτάντιο, τόν 'Αγιο 'Αθανάσιο, τόν Τερτυλλιανό, τόν 'Αγιο 'Ιωάννη του Σταυρού, τό Λούις ντέ Λεόν, τήν 'Αγία Αικατερίνη της Σιέννας. Πολύ θαυμάζει κείνο τόν παράξενο τό γάλλο ρωμαντικό τό Σενανκούρ, τό συγγραφέα του "Ομπερμαν". Και τόν τόσο βαθιά πνευματικό έλβετό φιλόσοφο και λογοτέχνη τόν 'Αμιέλ. Και τόν πορτογάλο τό λυρικό ποιητή τόν 'Αντέρο Κεντάλ, πού ήτανε μυστικιστής και στοχαστικός κ' επαναστατικά φιλελεύθερος. "Όσο για τό μεγάλο δανό φιλόσοφο τό Σόρεν Κίρκεγκωρ, τό ριζοσπάστη θεολόγο, τόν πατέρα του ύπαρξισμού, τόσο ένθουσιασμό ένιωθε γι' αυτόν, πού θέλησε νά μάθει τη δύσκολη γλώσσα του για νά τόν διαβάσει στό πρωτότυπο.

"Όλο τό έργο του Ούναμοϋνο, και τό πεζό και τό έμμετρο, μπορούμε νά τό πούμε αυτοβιογραφικό. 'Εξομολογητικά αυτοβιογραφικό κι όχι άφηγηματικά. Μέ τήν έννοια πού λέμε αυτοβιογραφικό τό έργο του 'Απόστολου Παύλου, του 'Αγίου Αύγουστίνου, της 'Αγίας Εηρεσίας της 'Αβιλας, του Ρουσώ, του Ντοστογιέβκι. "Όπως γι' αυτούς έτσι και για τόν Ούναμοϋνο τά έξωτερικά περιστατικά δέν έχουνε σημασία τόση όση έχει τό τί γίνεται μέσα στην ψυχή, η ανταπόκριση του ανθρώπου στην Ίδια του τήν ύπαρξη. Τό έργο του Ισπανού συγγραφέα τό αποτελούν έσωτερικοί μονόλογοι. Αυτόδιαλόγους τ' άρεσε νά τους λέει. Είναι φλογεροί διάλογοι ανάμεσα στην καρδιά και στό νοϋ. 'Ο Ούναμοϋνο άνήκει στην παράδοση του Πασκάλ. Πιστεύει κι αυτός πώς έχει κ' η καρδιά τη λογική της. Και λειτουργεί κ' η δικιά του η σκέψη μέ πάθος, πυρετικά, όπως του Πασκάλ. Γράφει κι αυτός σελίδες πύρινες.

Βασική του ιδέα είναι ότι στή ρίζα της ανθρώπινης ύπαρξης είναι μιά άσβηστη δίψα για τήν άθανασία και για τό Θεό. Κι ότι συνυπάρχει μέ τό πάθος για τά πράματα τά υλικά, τά χειροπιαστά. Πρωταρχική πραγματικότητα δέν είναι μήτε η ύλη μήτε τό πνεϋμα. Είναι η θέληση για ύπαρξη. 'Απ' αυτή τη θέληση φαίνονται τά αισθήματά μας και οι ιδέες μας, οι άγωνίες μας και οι θριάμβοί μας. Κ' η λαχτάρα για τήν αιωνιότητα τήν αισθητή, έπειδή μπροστά της άνοίγονται δρόμοι και δρόμοι, γίνεται ύπαρ-

ξιακή αγωνία, γίνεται παραγωγός. Παίρνει τη μορφή της τραγικής αίσθησης της ζωής. Τραγική με την έννοια της αρχαίας τραγωδίας, την έννοια της σύγκρουσης με τη μοίρα.

"Η τραγική αίσθηση της ζωής" είναι κι ο τίτλος του πιάσματικού και του πιά αντιπροσωπευτικού έργου του Ισπανού στοχαστή, πού δέν είναι εύκολο νά τό κατατάξουμε σ'ένα ορισμένο είδος του γραφτού λόγου.

Ο Ούναμοϋνο δέν παραδέχεται πώς η συλλογιστική σκέψη είναι τό κορύφωμα της ανθρώπινης όντότητας. Πιστεύει πώς πάνω από τη διανόηση ζει ή αγωνία και ή αγάπη. Αντιπροσωπεύει στην 'Ισπανία την αντίδραση κατά του όρθολογισμού, πού τόν ίδιο καιρό την αντιπροσωπεύουνε στή Γαλλία ό Σάρλ Πεγκύ κι ό 'Αντρέ Ζίντ, στην 'Αγγλία ό Ικίλπερτ Κήθ Τσέστερτον, στην 'Ιταλία ό Τζοβάννι Παπίνι. Δέ θέλει νά σταθεϊ στό παρατηρητήριο καμιάς θεωρίας πού καταπιάνεται νά τά εξηγήσει όλα. 'Αποκλείει κάθε δογματισμό και κάθε έτοιμο αποκρυσταλλωμένο σύστημα. 'Αρνιέται νά βασιστεϊ σίς άφηρημένες έννοιες της λογικής. Βρίσκει πώς παραείναι ξεκάθαρες, λαμπικαρισμένες. Πώς είναι τεχνητές, κι άφυχες, όμοιες μέ τ'άποστάγματα και τά συνθετικά μοντέλα τά φτιαγμένα στά έργαστήρια 'Αποξενωμένες από την πολύπλοκη πραγματικότητα. Πώς καθόλου δέν αντιπροσωπεύουνε τό κύριο, την ούσία, όπως βεβαιώνουνε πολλοί. Γιατί ξεφεύγουν άπ'τή ζωή κ'ή ζωή τους ξεφεύγει. Δέ μιλάει στην καρδιά του ή ιστορική ιδέα της 'Ισπανίας, ή επίσημη και κρύα.

Ζεστή πραγματικότητα είναι για' αυτόν ό λαός της 'Ισπανίας, πού παλεύει μέ τό χώμα της, πεινάει κι όνειρεύεται. Δέν τόν τραβάει τόν Ούναμοϋνο καμιά άπρόσωπη ιδέα του Θεού. Λαχταράει για'τή μυστικιστική έλπίδα των θνητών πού πάνε νά μιλήσουνε για'τό Θεό και μεταχειρίζονται καυτές εικόνες γήινες, σαρκικές.

Οί ιδέες, λέει, είναι μορφές πού κρύβουν άπ'τόν άνθρωπο την αρχέγονη, την πρωταρχική του αγωνία. Τόν κάνουνε νά ζει μόνο στην έπιφάνεια της ζωής. Οί ιδέες πού σχηματίσαμε και τά αίσθηματά πού έχουμε είναι τά μαθήματα πού μάθαμε. 'Αληθινή ζωή είναι ν'αντικρύζουμε νέες ιδέες, νά δοκιμάζουμε νέες συγκινήσεις. 'Η άληθινή ζωή είναι ό ανέκφραστος ό έσωτερικός βρασμός του ανθρώπου.

Ο Ούναμοϋνο, όπως πριν άπ'αυτόν ό Κίρκεγκωρ, όπως ύστερα άπ' αυτόν ό Μαλρω, ό Σάρτρ κι ό Καμύ, παίρνει για' βάση τόν άνθρωπο. Τόν άνθρωπο, πού παραδέρνει μέσα στον ώκεανό της ύπαρξης, μέσα σε μιά περιπέτεια πού του είναι άγνωστη ή άφετηρία της, άγνωστο και τό τέρας της. Πού παλεύει έχοντας για' γροθιές τις πράξεις του, τά πάθη του, τις έφήμερες θεωρίες του.

Ο όρος ύπαρξισμός έπινοήθηκε αργότερα. "Άλλο νόημα δέν έχει παρά νά περιγράφει τη στάση πού παίρνει ό άνθρωπος άμα νιώσει πόσο πλατύτερο πρόβλημα είναι ή ύπαρξή του άπ'όσο ή σκέψη του κι όλες του οι δυνάμεις του έπιτρέπουνε νά συλλάβει. Τό ύπαρξιστικό ρεϋμα σκέψης, πού και στην αρχαία έλληνική φιλοσοφία τό

βρίσκουμε νά κυλάει -στούς σοφιστές και στό Σωκράτη- και στήν Π. Διαθήκη -σόν "Ίώβ"- είναι αντίδραση τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἀνθρώπου ἐναντία σίς ἀκρότητες τῆς φιλοσοφίας τῶν ἰδεῶν και τῆς φιλοσοφίας τῶν πραγμάτων. Καί ἴσαμε σήμερα κατηγορεῖ παλιότερες καθιερωμένες φιλοσοφίες ὅτι δέν προσέξανε ἀρκετά τόν ἀνθρώπο κι ἀπασχοληθήκανε βασικά μέ τόν κόσμο. "Ἐτσι εἶχε ἀντιτάξει ὁ Σωκράτης τήν ἐσώφυχη ἐπιταγή "γνώθι σαυτόν" σίς κοσμολογικές θεωρίες τῶν ἰώνων φιλοσόφων. Τό μήνυμα τῆς φιλοσοφίας τῆς ὑπαρξῆς εἶναι πώς πρέπει ν' ἀγωνισεῖ ὁ ἀνθρώπος γιά νά φτιάξει τήν προσωπικότητά του, γιά νά κάνει βαθύτερη τή συνείδησή του, πλατύτερο τόν πνευματικό του ὄριζοντα. Γιά νά γίνουν οἱ δυνατότητές του πραγματικότητες. Καί φτιάχνοντας τόν ἑαυτό του τό ἄτομο φτιάχνει τό σύνολο κ' ἔτσι τό σύνολο πιά ἀποτελεσματικά φτιάχνει τό ἄτομο. Ὁ καθένας γιά ὄλους κι ὄλοι γιά τόν καθένα. Κάλεσμα στήν ἐσωτερικότητα και στήν αὐτοδημιουργία κάνει ἡ ὑπαρξιακή φιλοσοφία, ὁμοίως μέ τό κάλεσμα τῶν Στωϊκῶν στήν αὐτοδημιουργία και σόν ἀγώνα ἐναντία στή μοίρα. Εἶναι φιλοσοφία ἀντιμοιρολατρική, ἀντιντεταρμινιστική. Πιστεύει στήν ἀπελευθεωτική και δημιουργική δύναμη τῆς θέλησης. Κι ἀπ' αὐτή τήν ἀποψη μπορούμε νά πούμε τόν Οὐναμῶνο ὑπαρξιστή.

Σ* ἔνα βαρυσήμαντο ἔργο του, στήν "Οὐσία τῆς Ἰσπανίας", πλατύνει τό θέμα του, τό πρόβλημα τῆς ἀναγέννησης τῆς χώρας του, τό ἐθνικό πρόβλημα πού φλόγισε τή "γενιά τοῦ 1898", ἀπό τότες πού χάσε ἡ Ἰσπανία τήν Κούβα. Τό μεταμορφώνει σέ πρόβλημα παγκόσμιας τῆς ἀναγέννησης τοῦ ἀνθρώπου. "Πώς θά φτιάξουμε, ἔλεγε, τούς ἄλλους, ἂν δέ φτιάξει ὁ καθένας μας τόν ἑαυτό του;" Αὐτός ὁ βῆσκος ὁ γεννημένος στό Μπιλμπάο, αὐτός ὁ λάτρης τῆς "Ἰσπανικότητας", ξέρει σάν καλός χημικός τοῦ πνεύματος πού εἶναι, ὅπως λέει ὁ βιογράφος του ὁ Ἀλμπερές, νά ξεχωρίζει ἀπό τίς ἰδιαιτέρες και περίπλοκες ἐθνικές συνθέσεις τά ἀπλά στοιχεῖα, πού εἶναι πανανθρώπινα. Γιατί λάτρεφε τήν ἀληθινή ψυχή τῆς Ἰσπανίας κι ὄχι ἀφηρημένες "Μεγάλες Ἰδέες". Τόν συγκίνησε "ὁ ἀνθρώπος μέ σάρκα και ὄστά"1 κι ὄχι τά εἰδῶλα. Μιλώντας γι' αὐτούς πού λένε πώς εἶναι θιασῶτες τῆς παράδοσης τούς κατηγορεῖ πώς δέ βλέπουνε τήν παράδοση τήν πραγματική, πού ζεῖ ἀπό αἰῶνα σέ αἰῶνα, πώς μόνο τήν ἀνυπόστατη σκιά της βλέπουνε σούς περασμένους καιρούς.

Ἐξαιρετικά ἀξιοπρόσεχτο ἔργο του εἶναι "Ἡ ζωὴ τοῦ Δόν Κιχώτη και τοῦ Σάντσο Πάνσα. Πρωτότυπος εἶναι ὁ τρόπος πού καταπιάνεται μέ τό πιά ξακουστό ἰσπανικό λογοτέχνημα. Δέν τόν ἐνδιαφέρει τί ἤθελε νά πεῖ ὁ Θερβάντες, τόν ἐνδιαφέρει τί ἔγινε ὁ ἥρωας τοῦ ἔργου σίς ὕστερότερες ἐποχές. Ὁ Θερβάντες τόν γέννησε τό 17' αἶώνα γιά τήν Ἰσπανία τοῦ 17' αἶώνα, μά ὁ Δόν Κιχώτης ἔζησε ἀνεξάρτητη ζωὴ ἀπό τότε ὡς σήμερα και ταξίδεψε σ' ὅλη τή γῆ. Ἐγίνε ζωντανός μύθος, συμβολική μορφή, κ' ἔθρεψε τή μνήμη και τή φαντασία τῶν ἀνθρώπων. Τή φαντασία ἴσα ἴσα συμβολίζει, τήν τολμηρή

1, Βλ. τό ἀπόσπασμα ἀπό τήν "Τραγική αἴσθηση τῆς ζωῆς" δημοσιευμένο στό τεύχος 32 (Φθινόπωρο 1966) σελ. 5

κι ανυπότακτη, τή φλογερή και φτερωτή, σέ αντιδιαστολή και σέ σύγκρουση μέ τόν κοινό νοῦ, τόν πεζό και χλιαρό ὑπηρετή της, πού ὄλο γυρεύει νά τῆς βάλει φρένο και πού δέ θέλει νά ξεμακραίνει ἀπό τούς πατημένους δρόμους τῆς καθημερινότητας και τῆς συμβατικότητας και τῆς συνθηκολόγησης, γιατί φοβᾶται τήν περιπέτεια και τή γελοιοποίηση.

Ἀλήθεια θρέφουνε γενιές και γενιές νεώτερες μῦθοι τοῦ παλιοῦ καιροῦ. Ἀρχαῖοι μῦθοι, ὅπως τοῦ Ὀδυσσεά ἢ τοῦ Προμηθεά ἢ τοῦ Οἰδίποδα ἢ τοῦ Πυγμαλῶνα, μῦθοι μεσαιωνικοί, ὅπως τοῦ Φάουστ, ξεκορμίζοντας ἀπό συνθῆκες ἀλλοτινές περνᾶνε ἀπό ἐποχή σέ ἐποχή, πολλές φορές μέ ἀλλαγμένες περιπέτειες, πολλές φορές μέ ἀλλαγμένα ὀνόματα. Ἐνσωματώνονται σέ συγκροτήματα ἀπό ιδέες και γνώσεις νεώτερου κόσμου, ἀνταποκρίνονται σέ καινούργιες ἐμπειρίες. Τούς φωτίζει μέ τό δικό της τό φῶς ἢ μιά φιλοσοφία ἢ ἡ ἄλλη. Γίνονται πρωτεῖκοι οἱ μῦθοι χάρη στήν πολυδυναμία τους.

Μεταφορά ἀρχαίου μῦθου σίς συνθῆκες τῆς σύγχρονης ἐποχῆς ἔκανε ὁ Οὐναμοῦνο σό πυρετικό τό θεατρικό ἔργο πού γραφε μέ τόν τίτλο "Φαίδρα". Ἔχει τήν ὑπόθεση τοῦ "Ἰππόλυτου" τοῦ Ἐβριπίδη, πού μέ τίτλο τ' ὄνομα τῆς ἡρωίδας τήν πραγματεύτηκε κι ὁ Ρασίν κι ἀργότερα ὁ ντ' Ἀννούτσιο.

Σ' ὄλο τό μεγάλο μυθιστοριογραφικό και διηγηματογραφικό ἔργο του, ἄν ἐξαιρέσουμε τά δύο πρῶτα του μυθιστορήματα, τήν "Ἐρήνη μέσα στόν πόλεμο" και τό "Ἐρωτας και παιδαγωγική", καθρεφτίζεται ἡ ιδέα πῶς ἡ ζωὴ εἶναι και τραγωδία και ὄνειρο. Ἰδέα πού θυμίζει τό δραματικό ἔργο τοῦ Καλντερόν "Ἡ ζωὴ εἶναι ὄνειρο" και τό Σαίξπηρ, πού εἶπε πῶς εἴμαστε φτιαγμένοι ἀπό τή σόφα πού γίνονται τά ὄνειρα. Ὁ διπλός αὐτός χαρακτήρας τῆς ζωῆς ἔντονα χρωματίζει τήν "Καταχνιά" και τή "Θεῖτσα Τούλα", ὅπου μέ αἰσθημα δυνατό, μά συγκρατημένο, χωρίς διαχύσεις, και μέ ὕφος λιτό διηγίεται ὁ συγγραφέας δραματικές στορίες.

Λιγόλογη και λιτή εἶναι και ἡ ποίησή του. Γυμνή ἀπό στολίδια τή θέλει, δίχως τῆς μουσικότητας τῆ γοητεία. Γιὰ νάχει πλέρια διαφάνεια. Γιὰ νάναι ζωή, ὅπως αὐτός θέλει νά τή βλέπει τή ζωή, ἀστόλισση, ἔσκεπη, γιὰ νά μὴν κρύβεται ἡ ἀλήθεια της.

Σ' ἓνα σπουδαῖο βιβλίο του μέ φιλοσοφικό περιεχόμενο, στήν "Ἀγωνία τοῦ Χριστιανισμοῦ", λέει πῶς εἶναι θεσησκία του νά γυρεύει τήν ἀλήθεια στή ζωὴ και τή ζωὴ στήν ἀλήθεια. Πῶς θέλει ἀδιάκοπα κι ἀκούραστα νά παλεύει μέ τό μυστήριο. Ἀπό τήν ὥρα πού χαράζει ἡ αὐγή ὡς τήν ὥρα πού πέφτει ἡ νύχτα νά παλεύει μέ τό Θεό, ὅπως λέει ἡ Βίβλος πῶς πάλεψε ὁ Ἰακώβ.

Στήν περιοχὴ τῆς πίστεως ἢ στάση του δέν εἶναι στάση ὅτε χλιαρῆς ἀμφιβολίας, ὅτε κρύας βεβαιότητας. Εἶναι στάση φλογερῆς, ἐναγώνιας ἐρώτησης.

Προδρομική μορφή εἶναι ὁ Οὐναμοῦνο. Πρὶν ἀπό τήν ἐποχὴ μας ἔπλασε τήν ἐποχὴ μας, τήν τρικυμισμένη κι ἀντινομιακή. Σ' ὄλο του τό ἔργο προεικόνισε τό κλίμα της, κλίμα πυρετοῦ, ἀγωνίας, πολυδιάστατης ἐξερεύνησης, ἀναθεώρησης, οἰκουμενικότητας.

1. Βλ. ποιήματά του παρακάτω (σελ. 36, 37). Καί τό "Ὁ ἀγαπημένος μου εἶναι ἄσπρος" (τευχ. 30- "Ἀνοιξη 1966-σελ. 5)

Ο ΖΩΝΤΑΝΟΣ ΘΕΟΣ

Ὁ ζωντανός Θεός, ὁ Θεός μου, ὁ Θεός σου, ὁ Θεός μας, εἶναι μέσα μου, εἶναι μέσα σου, ἀναγνώστη μου, ζεῖ μέσα μας κ' ἐμεῖς ζοῦμε καί κουνιόμαστε κ' ἔχουμε τό εἶναι μας μέσα Του. Καί εἶναι μέσα μας ἐξαιτίας τῆς πείνας, τῆς λαχτάρας πούχουμε γι' Αὐτόν. Αὐτός ὁ ἴδιος τή δημιουργεῖ τή λαχτάρα γι' Αὐτόν. Καί εἶναι ὁ Θεός τῶν ταπεινῶν, γιατί, ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος, διάλεξε τά κούτα τοῦ κόσμου μας γιά νά ντροπιάσει τά σοφά καί διάλεξε τ' ἀδύναμα τοῦ κόσμου μας γιά νά ντροπιάσει τά δυνατά (Ἀ΄ Κορ. α' 27). Κι ὁ Θεός εἶναι μέσα στόν καθένα μας στό μέτρο πού ὁ καθένας Τόν αἰσθάνεται καί Τόν ἀγαπάει. " Ἀν ἀπό δύο ἀνθρώπους, λέει ὁ Κίργκεγκωρ, ὁ ἕνας προσεύχεται στόν ἀληθινό Θεό . χωρίς εἰλικρίνεια καρδιάς κι ὁ ἄλλος προσεύχεται σ' ἕνα εἶδωλο μ' ὄλο τό πάθος ἀπέραντης λαχτάρας, κείνος πού πραγματικά προσεύχεται σέ εἶδωλο εἶναι ὁ πρῶτος. Κι ὁ δευτερός πραγματικά προσεύχεται στό Θεό. Πιό σωστο εἶναι νά πούμε πώς ὁ ἀληθινός Θεός εἶναι Κεῖνος πού ὁ ἄνθρωπος ἀληθινά προσεύχεται σ' Αὐτόν καί πού ὁ ἄνθρωπος ἀληθινά Τόν ποθεῖ. Καί μπορεῖ πιό ἀληθινή ἀποκάλυψη νά γίνει στή δεισιδαιμονία παρά στή θεολογία. Ὁ σεβάσμιος Πατέρας μέ τά μακριά τά γένια καί μέ τ' ἄσπρα τά μαλλιά πού φανερώνεται μέσα ἀπ' τά σύννεφα κρατώντας στό χέρι Του τή γήινη σφαίρα εἶναι πιό ζωντανός καί πιό πραγματικός ἀπο τό ens realissimum τῆς θεοδικείας.

Μιγκέλ ντέ Ούναμοῦνο (Miguel de Unamuno, 1864-1936,
' Ἀπό τήν "Τραγική αἴσθηση τῆς ζωῆς". Μετάφραση Μαρίας Οἰκονόμου

ΚΡΥΣΤΑΛΛΑ, ΚΡΥΣΤΑΛΛΑ, ΚΡΥΣΤΑΛΛΑ

Κρύσταλλα, κρύσταλλα, κρύσταλλα,
λουλούδια σκληρά γῆς ἀγνῆς,
παρθένος γῆς, χωρίς πράσινο,
γῆς ἀπό φυτά δίχως ζῶα.

Σκοτάδια σφηνωμένα στό βράχο,
τό φῶς τοῦ βαράθρου σᾶς λούζει
κι' ἀνοίγετε διάφανα τά σπλάχνα
στό φίλημα ἀπ' τοῦ ἡλίου τά χεῖλη.
Κρύσταλλα, κρύσταλλα, δίχως ζωή,
πάνω ἀπ' αὐτήν, κάτω ἀπ' αὐτήν, ἀθάνατα.

Κρύσταλλα, κρύσταλλα, κρύσταλλα,
τό φῶς στά σκοτάδια φωλιάζει.

Μιγκέλ ντέ Ούναμοῦνο. Ἀπό τό "Κανθιονιέρο" ("Canzoniero")
Μετάφραση Ἰουλίας Ἰατριδῆ

ΓΕΩΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ - ΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ
ΘΕΟΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ - ΕΓΩΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ

Γῆ μου,
φωλιά 'σαι τῆς συνείδησης, ὡ γῆ μου,
κύκλος καί κέντρο τοῦ Θεοῦ.
"Ὅ,τι σέ ντύνει μέσα σου πάντοτε φωλιάζει
καί κεῖ σᾶς ἀνταμώνω καί τά δύο.

Μιγκέλ ντέ Ούναμοῦνο. 'Από τό "Κανθιονιέρο" ἀρ.583 - 25.12.28
'Απόδοση Δημήτρη Θεοδωρίδη

ΕΙΣΑΙ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΝΤΟΤΙΝΟ

"Ὁ Θεέ μου 'Ἐσύ'. ὄχι τοῦ χτές κι ὄχι τῆς ταχινῆς τῆς μέρας.
"Ἄλλο δέν εἶσαι ἀπό τό σήμερα καί τό παντοτινό.
"Ὅλα τά γύρω μας τό μύρο τῆς ζωῆς σκορποῦν
κι ἔχουν γιά πάντα τή σφραγίδα τῆς αἰωνιότητος.
"Ὅσα τή νυσταγμένη μας ψυχή ξυπνοῦν
εἶναι καί φέματα κι ἀλήθεια.

Μιγκέλ ντέ Ούναμοῦνο. 'Από τό "Κανθιονιέρο"
'Απόσπασμα ἀπό τό ποίημα 662 - 10.8.34
'Απόδοση Δημήτρη Θεοδωρίδη

Μ Υ Σ Τ Ι Κ Ι Σ Μ Ο Σ

Α Ι Ν Δ Ο Υ Ι Κ Ο Σ Μ Υ Σ Τ Ι Κ Ι Σ Μ Ο Σ

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΜΕ ΤΟ ΑΠΟΛΥΤΟ
συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο Δελτίο

'Ανάμεσα στίς δύο σχολές ποιά ακριβῶς θέση πῆρε ὁ Ραμακρίσ-
να; Ἡ ζεστή πλαστικότητα τῆς φύσης του τόν κάνει νά κλίνει πιο
πολύ πρὸς τή συμβιβαστικὴ λύση τοῦ Ραμανούγια. Μά ἀπ'τὴν ἄλλη
τῆ μεριά ἡ ἔνταση τῆς πίστεως του τόν σπρώχνει νά παραδεχτεῖ τὴν
πιο ἐξτρεμιστικὴ ἀντίληψη γιά τό ἀπόλυτο. Λές κ'ἔπαιζε ἡ μεγαλο-
φυΐα του ἓνα ἀναπάντεχο παιχνίδι, βρῆκε ὁ Ραμακρίσνα τίς πιό δυνα-
τές ἐκφράσεις, τίς παραβολές τίς πιο ἐπινοητικὲς γιά νά βεβαιώ-
σει πὺς εἶναι ἀδύνατο νά φτάσει ὁ ἄνθρωπος σὶὸ ἀπόλυτο μέ τῆ
διάνοια, μά οὔτε καί νά τό προσεγγίσει. Καταφέρνει νά μεταδώσει
τὴ σχεδόν ὑλικὴ ἐπαφή μέ τό "ἀδέσμευτο Ὄν". Ὁ Σανκάρρα στήν ἀντίρ-
ρηση πὺς τό καθαρά νοητικὸ 'Απόλυτο δέ μπορεῖ νά ὑπάρχει χωρὶς
ἀντικείμενα τῆς νόησης ἀπαντοῦσε πὺς ὁ ἥλιος θά ἔλαμπε καί δί-
χως νάχει νά φωτίζει ἀντικείμενα. Μά ἄς προσέξουμε πόσο ἀλλιώτικες

ἐκφράσεις μεταχειρίζεται ὁ Ραμακρίσνα γιὰ τόν ἥλιο τό δικό του. Λέει πῶς ὁ ἥλιος ρίχνει τό φῶς του καί στό καλό καί στό κακό. Πῶς εἶναι τό φῶς λυχναριοῦ πού μπορεῖ ὁ ἕνας νά διαβάσει Ἱερές Γραφές κι ὁ ἄλλος νά διαστρεβλώσει καί ἀνθρώπινη γραφή. Πῶς εἶναι τό βουνό ἀπό ζάχαρη πού τά μυρμηγκία θαρροῦνε πῶς τό παίρνουνε μαζί τους ἀμα φεύγουνε χορτάτα ἀπό τά λίγα κομματάκια του πού τραγανίσανε. Πῶς εἶναι ἡ θάλασσα πού σι' ἀκρογιαλὶ της σκύβει ἡ ἀλατένια κούκλα γιὰ νά μετρήσει τό βάθος, μά μόλις πάει νά βουτήξει τό πόδι της στό νερό πίνεταί ἀπ' τῆ θάλασσα, χάνεταί¹. "Ἀδέσμευτο "Ὀν" πάει νά πεῖ πῶς ἐμεῖς δέν τό κρατᾶμε, πῶς μᾶς ξεφεύγει. Μά καθόλου δέν πάει νά πεῖ πῶς ἐμεῖς δέν ὑπάρχουμε. Μιά καί φωτίζει τίς προσπάθειές μας, τήν ἀγνοιά μας, τή σοφία μας, τά καλά μας ἔργα καί τά κρίματά μας - μιά καί τραγανίζουμε τή φλούδα του - μιά καί ὑπάρχει ἕνα σημεῖο ὅπως ξαναπαίρνει μέσα στό μεγάλο τό στόμα του καί μᾶς καταπίνει - πρὶν ἀπ' αὐτό τό σημεῖο ποῦτάχα νά κουνιέται ἡ ἀλατένια κούκλα; Ποῦ περπατᾶνε τά μυρμηγκία; Αὐτός πού δουλεύει μέ τό λυχνάρι, ὁ ἄγιος ἐσθιμίτης ἢ ὁ παραχαράκτης, ποῦ ἔχει τήν κατοικία του, τό ἀντικείμενο πού διαβάζει καί το φῶς τῶν ματιῶν του;

Ὁ Ραμακρίσνα μᾶς λέει πῶς ἀκόμα κ' οἱ Ἱερές Γραφές τῆς ἀποκάλυψης μολυνθήκανε λίγο ἢ πολὺ σάν τ' ἀποφάγια. Γιατί περάσανε ἀπ' τό στόμα τῶν ἀνθρώπων². Μά καί τό μόλεμα - καί προϋπόθεσή του εἶναι ἡ καθαρότητα, τό Βράχμαν - εἶναι τάχα π ρ α γ μ α τ ι κ ὄ; Ποῦ εἶναι κεῖνα τά χεῖλια, πού εἶναι κεῖνα τά δόντια πού μασήσανε μερικά κομματάκια ἀπό τῆ Θεϊκῆ Τροφή;

Κάπου δίχως ἄλλο πρέπει νά ναι τό δ ι α φ ο ρ ο π ο ι ἠ μ ἔ ν ο, ἀφοῦ δέ ν ἔ χ ε ι δ ε σ μ ὄ μέ τό Ἄ δ ι α φ ο ρ ο - π ο ῖ ἠ τ ο ι κ ι ἀφοῦ τό κάτω κάτω ὁ **δεσμός**, ἡ ἔ ν ω σ η τοῦ Ἄ -

1. Ἦτανε μιά φορά κ' ἕνα καιρό μιά ἀλατένια κούκλα πού τράβηξε γιὰ τό γιαλό μέ τό σκοπό νά μετρήσει τό βάθος τῆς θάλασσας. Κρά - ταγε στό χέρι της ἕνα νεροδείκτη. Σάν ἔφτασε στήν ἀκροπελαγιά, κοίταξε τόν τρανο τόν Ὠκεανό. Ἰσαμε αὐτοῦ ἔξακολουθοῦσε νά ναι ἡ ἀλατένια ἡ κούκλα. Μά μόλις ἔκανε ἕνα βῆμα παραμπρός κ' ἔβαλε τό πόδι της στό νερό, ἔγινε ἕνα μέ τόν Ὠκεανό καί χάθηκε ὀλοτελα. Τό ἀλάτι πού τήν ἀποτελοῦσε εἶχε ἔρθει ἀπ' τόν Ὠκεανό. Καί νά πού ἔξαναγύρισε τόν Ὠκεανό... Ἡ ἀλατένια ἡ κούκλα δέ μπορεῖ νά ξα - νάγυρισε σ' ἐμᾶς καί νά μᾶς μιλήσει γιὰ τόν Ὠκεανό. (Ἄπ' τό Εὐ - αγγέλιο τοῦ Ραμακρίσνα).

2. Σημ. μετ. Πρβλ. ὅσα λέει ὁ Χάελλυ γιὰ τήν ἀλλοίωση πού παθαί - νει ἡ philosophia perennis ἀπό κάθε της διατύπωση (Πελεκάν, τεῦ - χος 16 - Φθινόπωρο 1962, σελ. 44: "Ἡ πρῶταιν φιλσοφία καί ἡ Μπαγκαβάντ Γκιτά").

διαφοροποιήτου μέ τό διαφοροποιημένο, εἶναι, ὅπως τό λέει ὁ Ραμακρίσνα, ὁ σκοπός τῆς Βεντάντα¹.

Πραγματικά ὑπάρχουνε σύμφωνα μέ τό Ραμακρίσνα² δύο ξεχωριστά επίπεδα, δύο σταθμοί τῆς ὄρασης: ἡ "Ὀραση ἡ κάτω ἀπό τό ζώδιο τῆς Μάγια - ἡ ὄραση πού δημιουργεῖ τήν πραγματικότητα τοῦ διαφοροποιημένου σύμπαντος - καί ἡ 'Υπερόραση τῆς τέλειαις θέασης (τῆς Σ α μ ά ν τ ι), πού καί μόνοι ἡ ἐπαφή τῆς μέ τό 'Απόλυτο ἐξαφανίζει στή στιγμή τήν ἀπραγματικότητα ὄλων τῶν "διαφοροποιημένων" ἐγώ, δικῶν μας κι ἄλλων.

Ὅμως, λέει πολύ καθαρά ὁ Ραμακρίσνα, εἶναι παράλογο γά βεβαιώνουμε πώς ὁ κόσμος δέν εἶναι πραγματικός ὅσο ἀποτελούμε μέρος του, ὅσο τό ἐγώ μας τό διατηροῦμε κι αὐτό μᾶς δίνει τήν ἀσβηστη τή βεβαιότητα γιά τήν πραγματικότητα τοῦ κόσμου (κι ἄς γίνεται τούτη ἡ βεβαιότητα θολή στό φῶς τοῦ λυχναριοῦ μας). 'Ακόμα κι ὁ ἅγιος πού ξαναγυρίζει ἀπό τή Σαμάντι (τήν ἔκσταση) στό ἐπίπεδο τῆς συνηθισμένης ζωῆς εἶναι ἀναγκασμένο νά ξαναπάρει τό περιτύλιγμα τοῦ διαφοροποιημένου ἐγώ ται, ἄς εἶναι καί λιγότερο καί ἐξαγνισμένο Ξαναπέσει στόν κόσμο τῆς σχετικότητας. "Ὅσο εἶναι τό ἐγώ του γι' αὐτόν σχετικά πραγματικό, εἶναι γι' αὐτόν σχετικά παραπραγματικός κι ὁ κόσμος καί τό 'Απόλυτο εἶναι γι' αὐτόν σχετικά ἀπραγματικό. Τή Μάγια τή νιώθει πραγματική. Μά μέ τό ἐξαγνισμένο τό ἐγώ του βλέπει τώρα τό σύνολο τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων σάν πολλαπλή ἐκδήλωση τοῦ 'Απόλυτου γιά τίς αἰσθήσεις". Καί τοῦ αναρῶνεται τό ἀληθινό τό πρόσωπο τῆς Μάγια: Εἶναι μαζί καί τό ἀληθινό καί τό φεύτικο, ἡ γνώση καί ἡ ἀγνοία (ἡ Β ί ν τ υ α καί ἡ 'Α β ί ν τ υ α), ὅλα ὅσα ὀδηγοῦνε στό θεό κι ὅλα ὅσα καθόλου δέν ὀδηγοῦνε. Ἡ Μ ά γ ι α λ ο ι π ό ν ὑ π ά ρ χ ε ι.

Καί ἡ βεβαίωσή του παίρνει τήν ἀξία προσωπικῆς μαρτυρίας - ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς, πού εἶδε κι ἄγγιξε. Εἶναι μαρτυρία γιά τούς Β ι ζ ν ά ν ι, τούς ὑπερσυνείδητους (πού ἕνας τους εἶ -

1. "Ἄς προσέξουμε γιά μιὰ στιγμή πώς ἐτούτη ἡ μεταφυσική τοῦ ἀντβαϊτικῶν 'Απόλυτου βρίσκεται κοντά σέ μερικές θεωρίες τῆς προσωκρατικῆς 'Ελλάδας. Στή θεωρία τοῦ 'Αναξιμάνδρου ἀπό τήν 'Ιωνία γιά τό 'Απροσδιόριστο, πού ἀπ' αὐτό βγήκανε ὅλα μέ τό χωρισμό. Στή θεωρία τοῦ Ξενοφάνη καί τῆς ἐλεατικῆς σχολῆς γιά τό 'Ἔνα τό δίχως δεύτερο, πού ἀποκλείεται ἀπ' αὐτό κάθε κίνηση, κάθε ἀλλαγῆ, κάθε "γίγνεσθαι", κάθε πολλαπλότητα - ὅλα τούτα εἶναι ἀπατηλότητα καί τίποτα ἄλλο. Σήμερα βρισκόμαστε ἀκόμα μακριά ἀπό τήν ἀποκατάσταση τῆς ἀδιάκοπης ἀλυσίδας πού ἐνώνει μέ τήν 'Ινδία τούς πρώτους σκαπανεῖς τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας.

2. 'Εδῶ στηρίζομαι στίς συνομιλίες τοῦ 1882, δηλαδή τοῦ τελευταίου καρῶν τῆς ζωῆς του. Οἱ συνομιλίες τοῦτες συνοφί - ζουνε τήν οὐσία τῆς σκέψης του.

ναι κι ο Ραμακρίσνα). Γι' αυτούς πού άξιωθήκανε σέ τούτη τή ζωή νά "πραγματώσουνε" τό Θεό τόν προσωπικό κι άπρόσωπο.

Τόν είδανε τό Θεό και μέσα κ' έξω. Δεχτήκανε τήν άποκάλυψη Του. 'Ο προσωπικός Θεός τούς είπε: "Είμαι τό 'Απόλυτο. Είμαι ή άρχική πηγή τής διαφοροποίησης". Στην ούσιαστική τή Θεϊκή 'Ενέργεια, άχτινοβολία τοῦ 'Απόλυτου, άμεσα νιώσανε τήν Ίδια τήν άρχή πού διαφοροποιεῖ τό υπέρτατο "Άτμαν και τό σύμπαν, κείνο πού εἶναι στό Θεό άπόλυτο και κείνο πού εἶναι στή Μάγια. "Όχι, ή Μάγια, ή Σάκτη, ή Πρακρίτη, ή Φύση, δέν εἶναι άπατηλότητα. Στα μάτια τοῦ έξαγνισμένου εγώ εἶναι ή εκδήλωση τοῦ υπέρτατου "Άτμαν, τοῦ σεβάσμιου σπορέα τῶν ζωντανῶν φυχῶν και τοῦ σύμπαντος.

'Από δω και πέρα ὅλα φωτίζονται. Κι ο δραματιστής, σάν ξαναβγαίνει μέσα από τήν πύρινη τήν άβυσσο τοῦ "Άτμαν, συνεπαρμένος ξαναβρίσκει στό ακρόχειλο τή μυριάκριβή του τή Θεϊκιά Μάνα. Και τή βλέπει μέ νέα μάτια. Γιατί αναγνωρίζει τελικά τό βαθύ της νόημα, τήν ταυτότητά της, ιέ τό 'Απόλυτο....

Ρομαίν Ρολλάν (Romain Rolland, 1866-1944), γάλλος συγγραφέας. 'Από τή "Ζωή τοῦ Ραμακρίσνα". Μετάφραση Μαρίας Οικονόμου

Β ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Η ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΤΕ

"Όχι μονάχα πρέπει νά πετάξεις τ' ὄμορφο γουναρικό σου, μά ἔκόμα πρέπει νά γυμνωθεῖς από κάθε τί πού ναι μπόδιο στήν κάθε σου κίνηση, νά παστρέφεις και νά λευτερώσεις τήν καρδιά σου από κάθε άποθυμιά κι ὕστερα τό στρατί νά πάρεις μέσ από τίς άγριες τίς ἐρημιές. Γιατί κατά τό νοτιά υπάρχει κάποιο μέρος πού τό λένε Χώρα τοῦ Τέ. 'Ο κόσμος σ' αὐτή τή χώρα εἶναι άγράφματος κι άμόλευτος, πλέρια άνέμελος για τό συμφέρο του και λίγες ἔχει άποθυμιές. Ξέρουν καλά πῶς γίνεται τό κάθε τί, μά διόλου δέ γνοιάζονται για μάζωξη. Δίνουν μά δέ ζητοῦν ποτές τους άνταπόδοση. Οί σιοπιμότητες τής κατάλληλης διακόσμησης, οί σοβαρόφανεσ ἱερές παράτες και τελετές εἶναι άγνωρες σ' αὐτούς. Ζοῦνε και στήν τύχη, γυρίζουν δω και κει αστόχαστα κι ὅμως κάθε τους βηματισιά ταιριάζει άπόλυτα μέ τό Μεγάλο Σκέδιο. Ξέρουν νά χαίρονται, ὅσο κρατάει, τή ζωή κι ἔτοιμοι εἶναι νά παραμεριστοῦνε σάν κοπιάσει ο θάνατος. Θα πρέπει νά άπαραιήσεις τό βασιλείο σου και ὀλότελα νά ξεχάσεις τούς τρόπους πού ζοῦσες σ' αὐτό, νά πάρεις για κολαούζο τό Ταό και στρατοκόπος νά γίνεις για κείνη τή χώρα".

"Εἶναι μακριός ο δρόμος", είπε ο πρίγκιπας τοῦ Λού, και οί κίντυνοι εἶναι μεγάλοι, γιατί ποτάμια υπάρχουν μέ νερά τρεχούμενα κι ὄρητικα, πού δέ μπορεῖ βάρκα καμμιά νά τά περάσει, βουνά τρανά, πού ἄρμα κανένα δέ μπορεῖ νά τά διαβεῖ. Πῶς θά τά καταφέρω νά περάσω;"

"Βάρκα θά κάνεις τήν ταπεινοσύνη σου" εἶπε ὁ Σύν-άν-"Ι-λιάο,
"κι ἄρα τήν ἀνοχή σου".

"Ἕῖναι μακριός ὁ δρόμος" εἶπε ὁ πρίγκιπας, "καί περνάει ἀπό
μέρη μή κατοικημένα, ὅπου νά μπορῶ νά κάνω τά φῶνια μου καί νά
παίρνω τό γιόμα μου. Πρωτοῦ φτάσω στό τέρμα τοῦ ταξιδίου θά
χω πεθάνει".

Μίσησε τίς ἀνάγκες σου καί τίς δυνάμεις σου οἰκονόμησε", ἀ-
πάντησε ὁ Σί-νάν-"Ι-λιάο καί δέ θά σοῦ χρειαστοῦνε κομπάνιες
γιά τό δρόμο. Θά χεις νά διαβεῖς πολλά ποτάμια καί στερνά θά
φτάσεις στούς ὄχτους μιᾶς λίμνης πού ὅσο κι ἂν παιδευτεῖς δέ θά
μπορέσεις νά δεῖς τόν ἀντίπερα ὄχτο. Κι ὅμως θά πρέπει νά πᾶς
μπρός δίχως νά ξέρεις ποῦ θά σέ βγάλει στό τέλος. Στήν ἀπό ἑῷ
μεριά θά σέ ἀπαρτήσουνε καί θά γυρίσουν πίσω ὅλοι αὐτοί πού πα-
ρέα σου ἦρθανε ἔσα μέ ἑῷ. Μά σύ θά πρέπει νά πᾶς πολύ πιό μα-
κριά. Μά τί πειράζει; Αὐτός πούχει ἀνάγκη τοῦς ἄλλους γιά πάν-
τα ἀλυσοδένεται. Αὐτός πού οἱ ἄλλοι τόν χρειάζονται θλίψη γιά
πάντα θά'χει στήν καρδιά... Σέ θέλω νά πετάξεις τίς ἀλυσίδες κι
ἀπ' τήν καρδιά σου νά διώξεις τή θλίψη καί μόνο μέ τό Ταό νά
περπατᾶς μέσ στό Βασίλειο τοῦ Τρανοῦ Κενοῦ.

Τσουάνγκ τζού, κινέζος στοχαστής τοῦ Δ' αἰώνα π.Χ.
'Από τοῦς "Τρεῖς δρόμους τῆς σκέψης στήν παλιά Κίνα"
Μετάφραση Δημήτρη Θεοδορίδη

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Ι. ΠΡΟΘΣ

Μέ τόν καιρό
τ' ἄγνά τά πούπουλα τῆς νοσταλγίας μου
πάφανε νά 'ναι πιά σγουρά,
ἔσιωσαν καί τρανέφανε,
γιά νά γινοῦν
ἄσπρα φτερά γερά, γυαλιστερά
τῆς πιό τρελλῆς ἀπᾶντοχῆς μου,
τῆς πιό κρυφῆς μου πίστης
καί τίς φτεροῦγες νά σκεπάσουνε δασιά
τοῦ πόθου μου τοῦ ἀβάσταχτου,
τοῦ πῆθου τοῦ λυτρωτικοῦ,
πού ἀπόμεινε μονάχος πιά
μέσ τῆ φτωχιά μου τήν καρδιά.

Ἦρθε ἡ στιγμή
νά δώσω προσταγή στή δόλια μου ψυχή
νά σηκωθεῖ μ' ὀρμή καί ν' ἀπλωθεῖ
πιό πέρα ἀπ' τά φανταστικά τοιχιά
τῆς τωρινῆς της φυλακῆς,

πιό κεῖ ἀπό τοῦς πλατιοῦς ὀρίζοντες τῆς γῆς,
κεῖθε ἀπ'τά τύμπανα τοῦ πόνου τά σκληρά
πού ἄλλη τήν ἰῶρα ἀχοῦν
κι ἀπανωτά, δίχως σταματημό βαριά βροντοῦν .

Ἀφέντρα τοῦ ἑαυτοῦ της ἀνυπόταχτη,
θέλω ἢ ψυχή μου νά 'ναι τώρα πιά,
γυμνή ἀπ'τά πέπλα τοῦ καῦμοῦ της τά κουρελιασμένα,
πλέρια καθάρια ἀπό τίς λάσπες τοῦ συμβιβασμοῦ
κι ὅποιας συναλλαγῆς γιά τή συντήρηση
κάθε ξεχωριστῆς μορφῆς,
ἀπ'τή βρωμιά τῆς ὅποιας σκοπιμότητας ἀμόλευτη,
λεύτερη σάν τό φῶς, τό αἰώνια ἀβράδυαστο,
λαμπρά κι ἀνίσκιωτα
φωτίζοντας μ'ἀγάπη .

Δημήτρης Θεοδωρίδης

Ἀπό τοῦς "Νοσταλγικούς" τῆς συλλογῆς "Ἀντίλαλοι"

II. ΠΑΡΕ ΤΟ ΦΩΣ

Πάρε τό φῶς ἀπό τά μάτια μου
ἄν εἶναι αὐτό πού σέ κρύβει
σέ σκοτεινοῦς κύκλους, ἔξω ἀπ'τήν καρδιά μου
καί γεμίζει τά ὄνειρα μέ τρόμο .

Πάρε τόν ἦχο ἀπ'τ'αὐτιά μου
ἄν εἶναι αὐτός πού δέν μ'ἀφήνει
τῆς φωνῆς σου ν'ἀκούσω τό τραγούδι .

Πάρε τά χέρια μου
ἀφοῦ δέν μποροῦν νά σέ κρατήσουν
μήτε ν'ἀγγίξουν τοῦ χιτώνα σου τήν ἄκρη,
πάρε τά πόδια μου
ἀφοῦ τόν δρόμο σου δέν βρῖσκουν
κι'ἀκόμα
πάρε τήν ὑπαρξή μου ὀλόκληρη
ἄν εἶναι ἐμπόδιο πού μέ χωρίζει
ἀπ'τή δική σου παρουσία .

"Ἄνεμος ἄς γίνουν, Ἀόρατε,
ὄσα μέ κρατοῦν στήν ἄλλη ὄχθη
κι' ἔλεος, ἔλεος σά ὄνειρά μου
πού αἰώνια κοντά σου μέ καλοῦνε¹ .

Γιάννης Σωτηῆρος

Ἀπό τή συλλογή "Μετοικεσία" Ἀθήνα 1963

1. Σημ. σύντ. Παράβαλε τό ποίημα τοῦ Ρίλκε "Βγάλε τά μάτια μου"
(βλ. Πελεκάν τεύχος 31 - Καλοκαίρι 1966 - σελ. 22)

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ

Α' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΣΜΟΣ

(συνέχεια από τό προηγούμενο δελτίο)

Τέλος φθάνομε στον τρίτο οικουμενικό κύκλο. Έδώ συναντούμε ανθρώπους κάθε πίστης, ακόμη και αυτούς που δεν έχουν πίστη ή λένε πως δεν έχουν. Έτσι είναι η ζωή ... και μάλιστα όσο πάει είναι όλο και πιο πολύ έτσι. Αυτό είναι αποτέλεσμα που βγήκε από μια νέα κατάταξη του χώρου μας, της γεωγραφίας μας. Ο λαός είναι όλο και πιο πολύ αλληλοεξαρτημένοι. Όλα τά προβλήματα ξεχειλίζοντας τό έθνικό πλαίσιο γίνονται προβλήματα συλλογικά, διεθνή, πλανητικά -και μέ τήν ακριβή σημασία τής λέξης -οικουμενικά. Από τήν Ανατολή και από τή Δύση οί άνθρωποι συναντιούνται και φθάνει νά διασταυρωθούν οί δρόμοι τους για νά συνειδητοποιήσουν τίς αντιθέσεις τους και τήν ένότητά τους.

Αντιθέσεις νά; Όσες θέλετε; γλωσσικές, κοινωνιολογικές, μορφωτικές. Αλλά που δεν μπορεί νά βλάψουν τή βαθειά μας ομοιότητα. Όσες κι' αν είναι οί τοπικές διαφορές, τό αίμα μας είναι οικουμενικό¹, ή Ιατρική μας οικουμενική, ό θάνατός μας, ό δόλιος μας ό θάνατος, είναι οικουμενικός. Ο άνθρωπος που πεινάει, πεινάει σαν όλους τους άλλους. Τά δάκρυα είναι ίδια για όλους. Αυτό που ονομάζομε φυγή μας, μέ τίς ιδιότητές της, τήν έξυπνάδα και τήν εύαισθησία, μοιάζει μέ μια άλλη φυγή πιο πολύ παρά ό,τι διαφέρει.

Γιατί; γιατί είμαστε όλοι παιδιά του Θεού. Στο σχέδιο τής δημιουργίας ή ανθρωπότητα ή έξωβιβλική δεν είναι έργο κάποιων θεών φεύτικων ή ξένων. Ο Θεός ό δημιουργός είναι αυτός που έπλασε τους πιο μακρυνούς Γαλαξίες, όπως είναι αυτός που έπλασε και εκείνο τό μικρό Κινέζο ή εκείνο τό μικρό 'Ινδό που πεθαίνει τής πείνας -και δεν τό ξέρει καν πως είναι ένας δυστυχισμένος. Ο νοσοκόμος, ό γιατρός του Έρυθρου Σταυρού δέ ρωτούν αν ό πληγωμένος ανήκει στή μία ή στήν άλλη ένθνικότητα. Η χειρουργική πράξη είναι πράξη οικουμενική. Μήπως ό Σταυρός, σκέτα, είναι λιγώτερο οικουμενικός; Μιά τέτοια αντίληψη είναι ύβρη στον Υιό του Ανθρώπου και στον Υιό του Θεού.

1. Σημ. μετ. Ο "Έντουϊν Άρνολντ στο "Φως τής Ασίας (τραγούδι 5') παρουσιάζει τό Βούδα νά λέει αυτά τά λόγια:

Δέν υπάρχουν τάξεις μέσ' στο αίμα,
 που για όλους έχει ίδιο χρώμα
 και μέσα στις φλέβες τρέχει όλων τών αναθρώπων,
 και ούτε τάξη υπάρχει μέσ' στα δάκρυα,
 που για όλους είν' τό ίδιο άρμυρά.

(Μετάφραση Τίμου Βρατσάνου)

Ἐδῶ καί πάλι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, πού θεωρεῖ τόν ἑαυτό του καί τόν θέλει ἀπόστολο τῶν ἐθνῶν, τό εἶδε σωστά τό πρόβλημα. Μέ τή γερή του σκέψη ἐνωμένη μέ τό μεγαλεῖο τῆς καρδιάς του βρῆκε καί τή λύση του. Βγαίνοντας ἀπό τήν Παλαιστίνη καί συναντώντας Ἕλληνες καί Ρωμαίους δέν μπορούσε νά πιστέφει καί δέν τό πίστεφε πώς αὐτούς τούς ἀνθρώπους δέν τούς εἶχε ἐπισκεφθῆ τό Πνεῦμα. Μέ τόλμη - πού ξερομε ὅτι στήν ἐποχή ἐκείνη ἐσκανδάλισε - ἔγραφε ἤσυσα ἤσυχα στούς Χριστιανούς τῆς Ρώμης:

"Οὐ γάρ οἱ ἄκροαταί τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταί τοῦ νόμου δικαιωθήσονται".

"Ὅταν γάρ ἔθνη τά μή νόμον¹ ἔχοντα φύσει τά τοῦ νόμου ποιῆ οὗτοι νόμον μή ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος.

Ὅστινες ἐνδεικνυνται τό ἔργον τοῦ νόμου γραπτόν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. συμμαρτυρούσης καί τῆς συνειδήσεως καί μεταξὺ κλητῶν τῶν λαγισμῶν κατηγορούντων ἢ καί ἀπολογουμένων.

(Πρὸς Ρωμ. β' 13-16)

Αὕτη ἡ συνείδηση ἡ πνευματική καί ἠθική εἶναι αὐτό πού ὀνομάζομε "φυσικό δίκαιο", δηλαδή τό σύνολο τῶν ἀξιῶν πού ἀποτελοῦν τήν ἀξιοπρέπεία μας, δῶρο πρωταρχικό τοῦ Αἰωνίου στό βασιανισμένα του παιδιά.

Γιά τό Παῦλο ὅπως καί γιά μᾶς "φύση" σημαίνει ἐδῶ τή θεϊκή παρουσία μέσα στή συνείδηση, παρουσία κανονικά ἀξεχώριστη ἀπό τήν ἔννοια ἀνθρώπος. Τό τέταρτο Εὐαγγέλιο ἀναφέρει "τό φῶς τό ἀληθινό πού φωτίζει κάθε ἀνθρώπο πού ἔρχεται στόν κόσμον" (Ἰωάν. α' 9). Μέ ἄλλα λόγια ὑπάρχει γιά κάθε ἀνθρώπο σ' αὐτό τόν κόσμο ἕνα "δεδομένο" σύμφυτο μέ μᾶς.

Τό δίκαιο τό "φυσικό" εἶναι λοιπόν μέσα στήν καρδιά τῶν ἀνθρώπων, δίκαιο "ἐξ ἀποκαλύψεως". Περιορισμένες ἀντιλήψεις ἔσως νά τό ἀρνοῦνται.

Ἀλλά τότε ποιά καταγωγή θά ἀποδώσουμε στίς πνευματικές ἀξίες πού βρίσκονται μέσα στήν καρδιά τῶν εὐγενέστερων ἐθνικῶν; Ἡ ἀπάντηση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἔχει ἄλλο τόνο. Τό γνωρίζει πῶς ἔχουν Θεό, μὰ τούς εὐαγγελίζεται τήν πληρότητα τῆς πίστεως στόν Ἰησοῦ Χριστό.

Ἡ εὐτυχία τῆς Βασιλείας μένει στό κέντρο. Καί φταῖμε ἐμεῖς πού πηγαινοερχόμαστε ἀνάμεσα στίς πεποιθήσεις μας καί χτυποκοποῦμε τήν ὑπόσχεση καί τήν ἐγγύηση παρηγόρου μεγαλείου.

Αὕτη ἡ καμπάνα πού χτυπάει ἐλπιδοφόρα δέν μπορεῖ νά εἶναι μοναχική. Τά κύματα τοῦ Ραδιοφώνου πάλι (Λουξεμβούργο 5 Μαΐου 1963) μετάδωσαν τή θρησκευτική ὁμιλία τήν καθολική τοῦ Ἀββᾶ Ὁραϊζόν (Oraison). Αὕτη ἡ ὁμιλία ἐκφράζει σκέψεις πού ἔσως ἄλλο καιρό τῆς φιθυρίζανε ὁ ἕνας στόν ἄλλον ἀνθρώποι τῆς ἐκκλησίας. Ποιός θά ἔλεγε ὁμως ἐδῶ καί τρία τέσσερα χρόνια πῶς καθολικός ὁμιλητής θ' ἀπευθύνονταν σέ ἀναρίθμητους ἀκροατές μέ

1. Σημ. μετ. Τόν νόμο τοῦ Μωυσῆ καί τῶν προφητῶν.

τέτοια λόγια¹.

"... στον καιρό της 'Αναγέννησης ...ή Αύλη της Ρώμης δένει-
ναι και τόσο εποικοδομητική.Γιά να πληρώσει το θόλο του 'Αγίου
Πέτρου πουλούσε συχωροχάρτια και πολύ συχνά σ'αυτόν τον χριστι-
ανικό κόσμο παρουσίαζε το πράγμα έτσι: "Πληρώσατε μία πλάκα για
τη στέγη και να είστε βέβαιοι πως θα πάτε ἴσια στον Παράδεισο".

Χωρίς καμιά ἀμφιβολία ὑπῆρχε λόγος διαμαρτυρίας.Εἶχε φτά-
σει τότε ὁ κόσμος σε μία σάν μαγική ἀντίληψη για τήν πίστη στό
Χριστό.Κι αὐτή ἡ ἀντίληψη δέν μποροῦσε νά μή σκανδαλίσει τά
πνεύματα πού εἶχαν ἀληθινό θρησκευτικό αἶσθημα.

Καί ὀρισμένοι ἄνθρωποι διαμαρτυρήθηκαν. 'Ο Λούθηρος, ὁ Καλβί-
νος και μερικοί ἄλλοι.Στή μέση τοῦ δεκατοῦ ἔκτου αἰώνα ξέσπασε
αὐτή ἡ φοβερή σύγκρουση πού ὀνομάζουμε Μεταρρύθμιση και πού μο-
νάχα τώρα στίς ἡμέρες μας πάει νά καταλήξει σε συνεννόηση. Δέν
τό ξέρομε ἀρκετά - ἤ δέν τό λέμε ἀρκετά - ἡ ἀρχή αὐτῆς τῆς κρι-
σης και ἡ ἀνταρσία κατά τῆς Ρώμης ξεπήδησαν ἀπο τήν ἀγανάκτηση
πού προκαλοῦσαν τά καμῶματα αὐτά στό ἄγνό χριστιανικό θρησκευ-
τικό αἶσθημα. Ἐνάντια στή μαγική και πολιτική ἀντίληψη για τήν
πίστη στό Χριστό, ἀντίληψη πού νόθευε ἀναμφίβολα τά ἦθη τῆς Δυ-
τικῆς Ἐκκλησίας, αὐτοί οἱ ἄνθρωποι διαμαρτυρήθηκαν, γιατί ἦταν
ἀνάγκη ἐπείγουσα νά διαμαρτυρηθοῦν ... 'Ο χαρακτηῆρας αὐτῶν τῶν
ἀνθρώπων, πού ἦτανε και μεγαλόπνοοι, τούς ἔσπρωχνε σε ἀδιάλλατο
ἀτομικισμό... Ἡ ἀντίδραση τῆς Ρώμης μπρός σ'αὐτή τήν ἀνταρσία
τήν ἀπόλυτα δικαιολογημένη στίς περισσότερες πλευρές της, στά-
θηκε ἀδέξια, και μάλιστα ἐπειδή εἶναι πάντα πολύ δύσκολο ν'ἀνα-
γνωρίσει κανένας δημοσία τά λάθη του και ν'ἀναλάβει τήν εὐθύνη
τους, ἀκόμη πιά δύσκολο ὅταν θεωρεῖ τόν ἑαυτό του μία ὑπερδύνα-
μη ἀπόλυτη... Προπάντων καταδίκασαν, ἀπόρριψαν. Ἀπό αὐτήν τήν αἰ-
τία προέρχονται ὅλες αἱ ἀσάφειες τῆς Συνόδου τοῦ Τρέντ, μοιραῖα
πνιγμένη καθώς ἦταν στή σύγχυση πού εἶχε ἐπικρατήσει στό πέρα-
σμα τῶν αἰώνων".

'Η δράση τοῦ 'Ιωάννη ΚΓ' ἡ ἀπελευθερωτική και οἱ πλατείες
ἀπόφεις πού ἀκολούθησαν τή σύγκληση τῆς Συνόδου ἀπό τίς πρῶτες
της κιόλας συνεδριάσεις ἔδωσαν τή δυνατότητα νά γίνονται αὐτές
οἱ κουβέντες.Τίς χαιρετίζουμε μέ χαρά, ἄν και σκανδαλίζουν ἀκό-
μη πολλούς καθολικούς.

Σημάδια παρήγορα βρήκαμε και σε μία συνέντευξη τοῦ ρουμάνου
συγγραφέα Σ.Β.Γκεοργκίου, τοῦ γνωστοῦ προπάντων ἀπό τό μυθιστό-
ρημά του τό πικρά σατιρικό. "Ἡ εἰκοστή πέμπτη ὥρα". 'Ο Σ.Β.Γκε-
οργκίου ἔδω και λίγο καιρό χειροτονήθηκε παπᾶς, παπᾶς ὀρθόδοξος.

1. 'Αββᾶ Μάρκ 'Οραιζόν (Abbé Mare Oraison) "Πραχτικές ἀπόφεις
τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης" ("Aspects pratiques de la charité",
Rue Morlot, Paris 9e

"Έχει γράψει ένα βιβλίο για τον Μωάμεθ κ' ένα για τον Λούθηρο. Στη συνέντευξη που αναφέραμε βεβαίως πώς όταν έγραφε τό βιβλίο του για τον Μωάμεθ αισθανόταν όλη την ένταση της πίστης του όπαδού του 'Ισλάμ. Αναγνωρίζει κι αυτός τή μεγαλοφυΐα του Λούθηρου.

Ναί αλήθεια, υπάρχουν φωτα και λάμπουν μέσα σέ νύχτα σκοτεινή.

'Ο έρχομός της 'Αδελφούσνης των Θρησκευιών μήπως έχει αρχίσει επιτέλους νά φαίνεται από μακριά; Αύτή ή έλπίδα από δώ και μπρός δέν είναι πιά παράλογη¹.

Πώλ Τορέν (Paul Thorin) . 'Από τό γαλλικό θεοσοφικό περιοδικό " 'Ο γαλάζιος λωτός" ("Le lotus bleu") - Νοέμβρ. Δεκέμβρ. 1963

Μετάφραση Σοφίας Προβλεγγίου Σουλιώτη

Β' Η ΒΕΝΤΑΝΤΑ, ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ, ΠΝΕΥΜΑ ΑΡΜΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΤΗΤΑΣ

συνέχεια από τό προηγούμενο Δελτίο

Σέ σχέση μέ τή βενταντική θέση ότι όλα τά φαινόμενα έχουν χαρακτήρα φαινομενικό, σχετικό και άπατηλό, αξίζει νά σημειώσουμε αυτά που λέει ο Μπέρτραντ Ράσελ για τή φύση του έξωτερικού κόσμου. Λέει: "Δέ βλέπομε ποτέ αυτό που νομίζομε ότι βλέπομε. Στη μεταφυσική ή πίστη μου είναι συντομη και απλή. Πιστεύω ότι ο έξωτερικός κόσμος πορεϊ νά είναι πλάνη. Μά αν υπάρχει, τόν αποτελούν γεγονότα σύντομα, μικρά και τυχαία. 'Η τάξη, ή ένότητα και ή συνέχεια είναι ανθρώπινα έπινοήματα, άκριβώς όπως οι κατάλογοι και οι έγκυκλοπαίδειες". Τέτοιες άπόψεις άνθρώπων της σύγχρονης έπιστήμης στηρίζουν και έπιβεβαιώνουν αυτά που είπε ο Σιάμι Βιβεκανάντα αναφορικά μέ τή Βεντάντα: "Τά συμπεράσματα της νεώτερης έπιστήμης είναι τά συμπεράσματα όπου έφθασε ή Βεντάντα χρόνια και χρόνια πριν. Μόνο που ή νεώτερη έπιστήμη τά γράφει στη γλώσσα της ύλης. "Όσα βεβαιώνει ή Βεντάντα τά βεβαιώνει μέ τή γλώσσα του πνευματικού κόσμου, ένω τά συμπεράσματα

1. 'Από τόν καιρό που γράφαμε αυτές τίς γραμμές έγιναν πολλές έκδηλώσεις άνάλογες μέσα στον καθολικό κόσμο. Δέν ποροϋμε νά τίς σημειώσουμε όλες, θ' αναφέρομε όμως τουλάχιστον τό κρηγμα του Πατέρα Δελόν (Pere Lelong). Τό μετάδωσε τό Ραδιόφωνο τήν Κυριακή της Πεντηκοστής. 'Ο ιεροκήρυκας παραδέχεται πώς χωρίς όσα έγιναν όταν ήτανε Πάπας ο 'Ιωάννης ΚΓ' δέν θά είχε ούτε τή δυνατότητα νά έκφράσει έλεύθερα τίς ιδέες που έχει αναπτύξει στό κρηγμα του.

τῆς μοντέρνας ἐπιστήμης ἐκφράζονται μέ τῆ γλώσσα τοῦ ὑλικοῦ κόσμου.

Ἡ Βεντάντα διδάσκει τῆ θεϊκότητα τοῦ ἀνθρώπου. Πραγματικά τό κάθε τί στό σύμπαν, ἔμφυχο ἢ ἄφυχο, εἶναι βασικά καί δυναμικά θεϊκό! Ὁ σκοπός τῆς ζωῆς εἶναι νά γνωρίσῃ αὐτή τήν ἀλήθεια, νά τήν πραγματοποιήσῃ, νά ἐνωθῆ μ' αὐτή. Αὐτός εἶναι ὁ σκοπός τῆς θρησκείας. Ὁ Σβάμι Βιβεκάντάντα συνόφισε ὁμορφα ὀλόκληρη τῆ βενταντική διδασκαλία στίς παρακάτω ἀπλές δηλώσεις, ὅπου πνέει τό πνεῦμα τῆς παγκόσμιας θρησκείας. Λέει: "Κάθε ψυχή εἶναι δυναμικά θεϊκή. Ὁ σκοπός εἶναι νά φανερώσῃ τό θεϊκό μέσα τῆς ἐξουσίας ζώντας τῆ φύση, καί τήν ἐξωτερική καί τῆ ἐσωτερική. Καμε τό αὐτό μέ ἔργα ἢ μέ λατρεία ἢ μέ ψυχική κυριαρχία ἢ μέ φιλοσοφία - μ' ἓνα ἀπ' αὐτά ἢ μέ περισσότερα ἢ μέ ὅλα - καί νά εἶσαι ἐλεύθερος. Αὐτό εἶναι ὀλόκληρη ἡ θρησκεία. Διδασκαλία δόγματα, τελετουργίες, βιβλία, ναοί, μορφές, εἶναι μόνο δευτερότερες λεπτομέρειες". Αὐτό ἐκφράζει συνοπτικά ὅλο τό πνεῦμα τῆς Βεντάντα.

Ξεροντας ὅτι εἴμαστε θεϊκοί πρέπει νά τό πραγματοποιήσομε αὐτό στή ζωή μας - σ' αὐτή τῆ ζωή. Αὐτός εἶναι ὁ τελικός σκοπός τῆς Βεντάντα. Ἡ ἀλήθεια πρέπει νά πραγματοποιηθῆ ἐδῶ καί τώρα. Ἄλλιῶς μεγάλη θά εἶναι ἡ ζημία, προειδοποιεῖ ἡ Οὐπανισάντ. Για νά τό καρορθῶσῃ αὐτό ἡ Βεντάντα μάς συμβουλεύει νά πάροουμε μονοπάτι διαφορετικό ἀπό ἐκεῖνο πού παίρνει ὅποιος ἔχει τό νοῦτου ὅλο στά ἐγκόσμια. Αὐτό τό διαφορετικό μονοπάτι εἶναι τό μονοπάτι τῆς θρησκείας, τῆς ἀληθινῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἡ θρησκεία, λέει ὁ Σβάμι Βιβεκάντάντα εἶναι ἤδη ἡ ἐκδήλωση τῆς θεϊκότητας στόν ἄνθρωπο. Αὐτή εἶναι ἡ οὐσία τῆς θρησκείας, αὐτό τό ξετύλιγμα τῆς θεϊκότητας πού βρῖσκεται κρυμμένη σέ κάθε ψυχή. Δέν χρειάζεται νά τονισθῆ ὅτι αὐτός ὁ ὀρισμός ἔχει τήν πιό πλατειά ἐφαρμογή πού μπορεῖ νά γίνῃ. Γιατί δέχεται κάθε θρησκευτική ἐπιδίωξη πού τείνει πρὸς τήν ἐκδήλωση τῆς θεϊκότητας τῆς κρυμμένης μέσα στόν ἄνθρωπο. Κάθε δρόμος πού ὀδηγεῖ σ' αὐτό τόν τελικό σκοπό εἶναι καλός καί καλοδεχούμενος, ἀδιάφορο ποιά μορφή ἔχει.

Σκοπός τῆς Βεντάντα εἶναι νά βοηθήσῃ τον ἄνθρωπο νά γίνῃ τέλειος, νά γίνῃ θεϊκός. Καί γιά νά τόν πετύχῃ ὁ ἄνθρωπος αὐτό τό σκοπό ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι. Βασικά ὅμως ὁ καθένας ἀπ' αὐτούς τούς δρόμους ἔχει καί ἐνανατέλειωτο ἀγῶνα, πνευματικό καί ἠθικό σέ μεγάλο βαθμό, πού σανσκριτικά λέγεται Σά ν τ α ν α καί πού γίνεταί γιά νά ἐξαγνιστοῦν τά αἰσθήματα καί οἱ σκέψεις, Καί γιά νά περιλάβει καί ἀπό πού λένε οἱ χριστιανοί μυστικοί "θάνατο τοῦ παλιοῦ ἀνθρώπου μέσα μας". Τό καθένα ἀπ' αὐτά τά μονοπάτια ὀνομάζεται Γ ι ὀ γ κ α. Ἡ Γιόγκα ἔχει πνευματικό περιεχόμενο καί σημαίνει τό δρόμο γιά τήν ἐνωση μέ τό θεϊκό. Για νά μιλήσομε γενικά, ὅλα τά εἶδη τῆς Γιόγκα κατατάχτηκαν σέ τέσσερα κύρια εἶδη. Ἐτσι ἔχομε τῆ Σ ν ἄ ν α Γ ι ὀ γ κ α, τό δρόμο τῆς γνώσης, τήν Κ ἄ ρ μ α Γ ι ὀ γ κ α, τό δρόμο τῆς ἀφιλῶ -

κερδης ἐργασίας πού γίνεται μέ πνεῦμα προσφοῶς, τή Μ π ἄ -
κ τ ι Γ ι ὀ γ κ α,, τό δρόμο τῆς λατρείας πού προσφέρεται
σ' ἕναν προσωπικό θεό, καί τή Ρ ἄ γ ι α Γ ι ὀ γ κ α, τό δρό-
μο τοῦ ψυχικοῦ αὐτοέλεγχου καί τῆς συγκέντρωσης. Αὐτές τίς βα-
σικές πνευματικές πειθαρχίες τίς ἐξετάζει λεπτομερειακά ἡ
Μ π α γ κ α β ἄ ν τ Γ κ ι τ ἄ. Ὁ Σβάμι Βιβεκάναντα τίς ἀ-
νάπτυξε μέ περισσότερες λεπτομέρειες, μ' ἔλες τους τίς προεκτά-
σεις κι ὅλη τους τήν πνευματική σημασία σέ τέσσερα διαφορετι-
κά βιβλία, πού διακρίνονται γιά τή φραστική τους διαύγεια καί
γιά τήν ξεκάθαρη παρουσίασή τους.

Ἡ Βεντάντα δέχεται καί σέβεται ὅλα τά πνευματικά μονοπά-
τια, ὅλες τίς μορφές λατρείας, ὅλες τίς θρησκευτικές ἐπιδιώξεις
Τίς θεωρεῖ ἀληθινές καί ὠφέλιμες. Τ' ἀγκαλιάζει ὅλα καί δίνει
χέρι βοήθειας σέ κάθε ἀνθρώπο πού πρόθυμο καί σταθερά προχω-
ρεῖ πρὸς τόν ὑπέρτατο σκοπό. Δέν ἔχει τσακωμούς μέ αὐτό τό δόγ-
μα ἢ μ' ἐκείνη τή διδασκαλία, μέ αὐτή τή σχολή ἢ μ' ἐκεῖνο τό
σύστημα. Γιατί ξέρει πῶς τό καθένα τους βοηθεῖ τήν ψυχή νά προ-
χωρεῖ στό δρόμο τῆς πρὸς τόν θεό. Μ' αὐτή τήν ἐννοια ἡ Βεντάν-
τα εἶναι παγκόσμια καί βρῖσκεται σέ ἄρμονία μέ κάθε ἄλλη πί-
στη καί θρησκεία. Καί ἔτσι δείχνει πνευμα σεβασμοῦ στίς διά-
φορες θρησκείες, στά διάφορα μονοπάτια, στίς διαφορες σχολές.
Σύμφωνα μέ τή Βεντάντα ἡ θρησκεία εἶναι τρόπος ζωῆς, δρόμος ζω-
ῆς. Νοιώθοντας τίς ἀλήθειες τῆς Βεντάντα καί ἐφαρμόζοντάς τες
καθημερινά θά δοῦμε μιά μεταμόρφωση στή ζωή μας, στή συμπερι-
φορά μας, στίς δοσοληψίες μας μέ τούς ἄλλους. Ἡ διαγωγή μας
πρέπει ν' ἀνταποκρίνεται στίς ἐσωτερικές πεποιθήσεις μας. Με
ἄλλα λόγια πρέπει νά φτιάξομε μέσα μας ἕναν ἐξαιρετικό ἠθικό
καί πνευματικό χαρακτήρα. Ὁ Χριστός λέει: " Ἀγαπήσεις τόν
πλησίον σου ὡς σεαυτόν". Γιατί πρέπει ν' ἀγαπῶ τόν πλησίον μου,
Ἡ Βεντάντα δίνει τήν ἀπάντηση. " Γιατί ὁ πλησίον σου εἶναι ὁ
ἑαυτός σου μέ ἄλλη μορφή καί μέ ἄλλο ὄνομα. Ἡ ἴδια θεϊκότητα
πού εἶναι μέσα σου βρῖσκεται καί μέσα του καί μέσα σέ ὅλους
τούς ἄλλους". Ἡ θεϊκότητα εἶναι ἡ βάση κάθε ὑπαρξῆς. Χωρίς
αὐτή οὔτε μιά στιγμή δέ μπορούμε νά ζήσομε. Νοιώσε τήν αὐτή τή
θεϊκότητα σέ ὅλα καί ὑπηρέτησέ την μέ ὅλη σου τήν ταπεινότητα.
Ὅσο περισσότερο παίρνομε συνείδηση τῆς θεϊκῆς μας οὐσίας τόσο
περισσότερο θά εἴμαστε ἄξιοι νά νοιώθομε τή θεϊκότητα τοῦ ἄλ-
λου καί νά ἐνεργοῦμε ἀνάλογα.

Στό φῶς τῆς Βεντάντα σέ κάθε φιλόνητο πράξη, σέ κάθε ἀν-
θρωπιστική ἐνέργεια γίνεται μιά πνευματική μεταμόρφωση, γιατί
δέν εἶναι πιά φιλόνητο πράξη, δέν εἶναι πιά ἀνθρωπιστική ἐ-
νέργεια. Κάθε ἔργο καί κάθε ὑπηρεσία ἀνεβαίνει στό ἐπίπεδο τῆς
λατρείας τοῦ θεοῦ. Ἡ ὑπηρεσία στόν ἄνθρωπο εἶναι ἴση μέ ὑπηρε-
σία στό θεό. Αὐτή ἡ στάση πού παίρνει ἡ Βεντάντα δέν ἀνυψώνει
μόνο αὐτόν πού προσφέρει τήν ὑπηρεσία, ἐπειδή ἡ πράξη του ἀπο-
κτᾷ πνευματικό περιεχόμενο. Ἀνυψώνει καί ἐκεῖνον πού δέχεται
τήν ὑπηρεσία, τόν ἀνυψώνει στή θέση τοῦ θεοῦ, πού δέχεται τή

λατρεία. Όταν δοῦμε τή Βεντάντα φωτισμένη μέ τό πραγματικό της φῶς, δέν ὑπάρχει τίποτα πού νά μπορεῖ νά ὀνομαστή ἐγκόσμιο. Τό κάθε τι εἶναι πνευματικό καί ἱερό. Ἡ ἴδια ἡ ζωὴ γίνεται θρησκεία. Κι ὅλοι οἱ τρόποι γιά ἐξυπηρέτηση τοῦ ἀνθρώπου γίνονται δρόμοι πού ὀδηγοῦν στήν πραγμάτωση. Αὐτός εἶναι ὁ ἀνθρωπισμός στήν καλύτερή του ἐκδήλωση, ὁ βασιςμένος στή θεϊκότητα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Μποροῦμε νά τόν ποῦμε "θεϊκό ἀνθρωπισμό".

Ἡ Βεντάντα κηρύχνει πῶς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι στήν οὐσία ἴσοι. Ἡ Βεντάντα δέν ἀναγνωρίζει προνόμια στό πνευματικό βασίλειο. Ἀφοῦ ἡ ἴδια θεϊκὴ δύναμη, εἶναι πίσω ἀπ' ὅλα, εἶναι μπορετό στον καθένα νά προχωρήσει καί νά φτάσει στήν ψηλότερη κορυφὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Αὕτη εἶναι ἡ ὑπόσχεση πού δίνει στον καθένα ἡ Βεντάντα. Αὕτη ἡ διδασκαλία γιά τὴν πνευματικὴ ἰσότητα ὅλων εἶναι ἓνα μεγάλο μήνυμα γιά τὴν ἀνθρωπότητα καί στό κοινωνικό ἐπίπεδο. Γιατί δέ συντελεῖ μόνο στήν ἀξία τοῦ ἀτόμου, συντελεῖ καί στήν ἀξία τῆς ἐργασίας του. Ὅλα τὰ εἶδη τῆς δουλειᾶς ἀποχτοῦν ἴδια ἀξία. Ὅλοι οἱ τύποι τῆς δουλειᾶς χρειάζονται γιά τὴ διατήρηση τῆς κοινωνίας. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη ἡ Βεντάντα δέν εἶναι μόνο πνευματικό μήνυμα, εἶναι καί μήνυμα κοινωνικό.

Μονάχα ἡ πράξη ὀδηγεῖ στήν τελείωση. Τίς βενταντικὲς διδασκαλίες πρέπει νά τίς ἐφαρμόζουμε στήν καθημερινή ζωὴ ἂν θελομε νά ὑφεληθοῦμε ἀπ' αὐτές, νά δεχτοῦμε τὰ δῶρα τους, τὴν εὐλογία τους. Δέ φτάνει ἡ θεωρητικὴ γνώση ἢ ἡ ἐγκεφαλικὴ κατανόηση, ὅσες κι ἂν εἶναι. Χρειάζεται νά ζεῖς τὴ ζωὴ ἀληθινά, σοβαρά καί ζεστά. Δέν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος.

Ἡ Βεντάντα μᾶς ζητάει νά γυρισουμε τὴ σκέψη μας πρὸς τὰ μέσα. Ὅσο ἡ σκέψη μας κυνηγᾷ τὸν κόσμο καί τὰ ἐγκόσμια, δέ μπορεῖ νά συμμαζῆσῃ τὸν ἑαυτό της καί νά συγκεντρωθῇ στήν ἀλήθεια πού εἶναι μέσα μας. Ὁ Χριστὸς εἶπε: "Ὅποιος χάνει τὴ ζωὴ γιά χάρη μου θά τὴ βρῇ". Γιά χάρη τοῦ Θεοῦ πρέπει ν' ἀπαρνηθοῦμε τὸν κόσμο. Γιατί ὁ ἄνθρωπος δέ μπορεῖ νά ὑπηρετῇ τό Θεό καὶ τό Μαμμανά. Ὁ νοῦς ὅταν κυνηγᾷ τὰ ἀντικείμενα τῆς αἰσθητικῆς σκορπιέται καί εἶναι ἀνῆμπορος νά δώσῃ ἀνώτερη κατεύθυνση στον ἑαυτό του. Ὁ νοῦς πρέπει πρῶτα νά καθαρισθῇ ἀπό τίς κατώτερες ἐπιθυμίες γιά νά μπορέσῃ νά ἐπιζητήσῃ τὴν αὐτογνωσία. Γι' αὐτό εἶχε τόση σημασία ἡ καθαρὸτητα τῆς διάνοιας τοῦ κάθε ὁποφίφιου μαθητῆ "Μακάριοι οἱ καθαρὸι τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄφονται", εἶπε ὁ Ἰησοῦς. Μόνο στό καθαρὸ πνεῦμα ξεσκεπάζεται ὁ ἑσωτερικὸς Ἐαυτός, λέει ἡ Οὐπανισάντ - στή διάνοια πού ἀκονίστηκε καί ἐξαγνίστηκε μέ τὴ συγκέντρωση καί τό στοχασμό, στή διάνοια πού ἔφτασε στή γαλήνη καί στήν περισυλλογὴ καί πού μένει ἀδιατάραχτη ἀπὸ τὰ αἰσθητά καί τίς αἰσθησιακὲς ἐπιθυμίες.

Σήμερα, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος φάχνει νά βρῇ μιὰ θρησκεία πού νά ἱκανοποιῇ καί τὴ διάνοιά του καί τὴ λογικὴ του καί ὄχι μόνο τὴν καρδιά του καί τὴν ψυχὴ του. Πού νά βρισκεται σέ ἀρμονία μέ το πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Πρέπει νά εἶναι ἀρκετά ὀρθολογικὴ γιά ν'

ἀντέχει στήν ἐξονυχιστική ἔρευνα τῆς σύγχρονης σκέψης. Δέν πρέπει νά προσβάλλη τό ἐλεύθερο πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου μέ ἀυθαίρετα δόγματα ἢ δισταχτικές ἀρνήσεις". Δέν πρέπει νά εἶναι ἀποκλειστική, πρέπει νά εἶναι ἀδογματιστή καί παγκόσμια, ν' ἀγκαλιάσῃ ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. Τίποτα τό θετικό καί προοδευτικό νά μὴν ἀρνιέται, νά εἶναι παμπεριεχτική, νά δέχεται ὅλες τίς μορφές τῆς σοβαρῆς θερησκευτικῆς προσπάθειας. Νά εἶναι ἀπέραντα ἀνθρώπινη στό πη-
σίασμά της, ἔτσι πού νά μπορῇ νά καταπιάνεται μ' ὅλα τ' ἀνθρώπινα προβλήματα καί μ' ὅλες τίς ἀνθρώπινες καταστάσεις. Νά εἶναι βαθιά πνευματική καί νά μπορῇ νά ἐγγίξῃ καί νά μεταμορφώσῃ τό πῶσ-
σιαστικό εἶναι τοῦ ἀνθρώπου, νά τόν ὀδηγήσῃ στήν αὐτοανακάλυψή του, δηλαδή στήν ἑξαστερη ἀντίληψη ὅτι εἶναι θεϊκός. Αὐτός εἶναι ὁ τύπος τῆς θερησκείας πού χρειάζεται σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα. Τέ-
τοια θερησκεία προσφέρει ἡ Βεντάντα.

Ἡ Βεντάντα ἐξηγεῖ τούς παγκόσμιους νόμους πού κυβερνοῦν τήν πνευματική ζωή. Ξεδιαλύει τίς γενικές ἀρχές πού βρισκονται στή βάση τῆς κάθε θερησκείας καί τῆς κάθε πίστεως. Μιλώντας γιά τήν παγκοσμιότητά της ὁ Μάξ Μύλλερ γράφει: "Ἡ φιλοσοφία τῆς Βεν-
τάντα ἀφήνει στόν κάθε ἀνθρώπο πλατειά σφαίρα ἀληθινῆς ὠφελιμο-
τητας καί τόν βάζει κάτω ἀπό ἕνα νόμο τόσο ἀυστηρό καί ὑποχρεω-
τικό ὅσο τίποτα ἄλλα σ' αὐτή τήν παροδική ζωή. Τοῦ δίνει νά προ-
σκυνᾷ μιά θεότητα παντοδύναμη καί μεγαλόπρεπη ὅσο εἶναι καί οἱ
θεότητες κάθε ἄλλης θερησκείας. Τίς χωράει ὅλες τίς θερησκείες. Ἀ-
λλά τί λέω; Τίς ἀγκαλιάζει ὅλες".

Μέ τήν ἡγεμονία τῆς Βεντάντα μποροῦν πραγματικά νά ἐνωθοῦν ὅλες οἱ θερησκείες. "Ὅχι ἀποκλειστικά οἱ ὁπαδοί τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἰδιαίτερης πίστεως. Νά ἐνωθοῦν ὅλες οἱ πίστεις, ὅλες οἱ πε-
ποιθήσεις, ὅλα τά πιστεύω. Ἡ ἐνότητα μέσ στή διαφορά εἶναι ὁ
νόμος τῆς φύσης καί ἡ Βεντάντα πιστεύει ὅτι ὁ νόμος αὐτός ἐφαρ-
μόζεται καί στή θερησκευτική σφαίρα. Ἐτσι λοιπόν ἡ Βεντάντα ὑ-
ποστηρίζει τήν ἀρχή τῆς ἐνότητας στή διαφορά καί δέ μπορεῖ ν' ἀν-
τιληφθῇ τῇ θερησκευτικῇ ἐνότητι σά μονότονη ὁμοιομορφία πίστεως:
Δέν ὑποστηρίζει τή μισαλλοδοξία, τό φανατισμό καί τό δογματισμό
στ' ὄνομα τῆς θερησκείας. Ἡ Βεντάντα πιστεύει ὅτι ἡ ἀγνότητα, ἡ
ἀγνόητα καί ἡ ἀγάπη γιά τόν ἀνθρώπο δέν εἶναι ἀποκλειστικά
κτήματα καμμιάς ἐκκλησίας στόν κόσμο καί ὅτι τό κάθε σύστημα ἔ-
βγαλε ἀντρες καί γυναῖκες μέ ἀνώτερους χαραχτήρες". Καί ἔτσι ἡ
Βεντάντα καλεῖ παντοῦ ἀντρες καί γυναῖκες νά καλλιεργήσουν πλα-
τειά ἀντίληψη στά θερησκευτικά ζητήματα καί νά κατανοήσουν καί
ν' ἀφομοιώσουν τό πνεῦμα της, πνεῦμα θερησκευτικῆς ἀρμονίας καί ἀ-
ληθινῆς παγκοσμιότητος.

"Ἄς τελειώσω ἀναφέροντας τά φημισμένα λόγια τοῦ Σβάμι Βιβε-
κανάντα πού ἀληθινά ἀντιπροσωπεύουν τό πνεῦμα τῆς Βεντάντα ἀπέ-

ναντι στίς άλλες θρησκείες. Λέει: "Δέχομαι όλες τίς θρησκείες πού ὑπῆρξαν στά περασμένα καί λατρεύω μέ όλες, μέ τήν καθημέριά τους λατρεύω τό Θεό, σ' ὅποια μορφή κι ἄν Τόν λατρεύουν. Θά πάω σῶν μαμεθανῶν τό τζαμί. Θά μπῶ σῶν χριστιανῶν τήν ἐκκλησία καί θά γονατίσω μπρός στόν Ἐσταυρωμένο. Θά μπῶ στό βουδδικό ναό καί θά βρῶ καταφυγή στό Βούδδα καί στό Νόμο του. Θά πάω μέσ στό δάσος καί θά καθίσω νά διαλογιστῶ μαζί μέ τόν Ἰνδουϊστή πού γυρεύει νά δῇ τό Φῶς πού φωτίζει τήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Καί δέ θά κάμω μόνο αὐτά. Θά κρατήσω τήν καρδιά μου ἀνοιχτή γιά ὅλα τά υελλούμενα".

Ἐπικαρι τό μήνυμα αὐτό τῆς Βεντάντα, αὐτό το πνευματικῆς ἁρμονίας καί τῆς παγκοσμιοῦσας, ν' ἀγκαλιάσῃ ὅλο τόν κόσμο καί νά μπῆ βαθειά στίς καρδιές τῶν ἀντρῶν καί τῶν γυναικῶν παντοῦ. Καί ἔτσι νά συναπαντηθῇ ὁ ἀνθρώπος μέ τόν ἀνθρώπο μέσ στήν ἀνώτερη πνευματική ἀτμόσφαιρα τῆς ἁρμονίας καί τῆς εἰρήνης, τῆς ἰσότητος καί τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ, τῆς ἀγάπης καί τῆς ἀδελφότητος.

Σβάμι 'Αναντανάντα. 'Από τό ἀγγλικό περιοδικό "Ἡ Βεντάντα γιά 'Ανατολή καί Δύση" ("Vedanta for East and West")

Γ' ΣΚΕΨΕΙΣ

"Όλες οἱ θρησκείες εἶναι διαφορετικοί δρόμοι πού συγκλίνουν πρὸς τόν ἴδιο σκοπό.

'Από τήν "Ἰνδική αὐτονομία" ("Hind Jwaraj")

"Όλες οἱ θρησκείες στηρίζονται ἀπάνω στους ἴδιους ἠθικούς νόμους. Ἡ θρησκευτική ἠθική μου εἶναι καμωμένη ἀπό νόμους πού ἐνώνουν τούς ἀνθρώπους τῆς γῆς.

'Από τή "Θρησκευτική ἠθική"

Δέν πιστεύω πῶς οἱ Βέδες ἔχουν τό ἀποκλειστικό μονοπώλιο τοῦ θεόσταλτου λόγου. Πιστεύω ὅτι ἡ Βίβλος, τό Κοράνιο καί ἡ Ξέντ 'Αβέστα εἶναι ἐξ Ἰθου θεόπνευστα ὅσο καί οἱ Βέδες. Ὁ Ἰνδουϊσμός δέν εἶναι μιά θρησκεία μεσσιανική. Ὑπάρχει θέση σ' αὐτή γιά τή λατρεία ὄλων τῶν προφητῶν τοῦ κόσμου... Λέει στόν καθένα νά λατρεύει τό Θεό σύμφωνα μέ τή δική του πίστη κ' ἔτσι ζεῖ σέ εἰρηνική συμβίωση μ' ὅλες τίς θρησκείες.

'Από ὀμίλια πού δόθηκε τόν Ἰούλιο τοῦ 1920

'Ἡ πίστη μου δέν ἀπαιτεῖ νά θεωρῶ κάθε περικοπή ἱεροῦ βιβλίου θεόπνευστη. Ἀρνοῦμαι νά δεθῶ μ' ὅποιαδήποτε ἐρμηνεία

ὅσο κι' ἂν εἶναι σοφή, ἂν τὴν ἀποκρούει ἡ λογικὴ μου κι' ἡ ἡθική.
'Από ὀμιλία πού δόθηκε στίς 6 τοῦ Ὀχτώβρη τοῦ 1921

Μετάφραση Τάνη Μπαρλά
(Οἱ σκέψεις αὐτές περιέρονται μέσα στό βιβλίον τοῦ Ρομαίν
Ρολλάν "Μαχάτρα Γκάντι").

Δ' ΛΥΤΡΩΜΟΣ

"ὦ Κύριε Ἀποίητε,
ποιός θά μπορέσει
δοῦλος δικός σου νά γενεῖ;
Κάθε λαός λατρεύει τό Θεό
πού ὁ ἴδιος ἐφτιαξε
καί κάθε μέρα ζητιανεύει κάτι.
Αὐτόν τόν Κύριο, τόν Ἀδιαίρητο,
τόν Τέλειο, τό μόνον Ὑπαρχτό, τόν Βράχμα,
κανέννας δέν ἀποζητᾷ.
Πιστεύουνε στούς Ἀβατάρ τοῖς δέκα
μά ποιός γιά εἰπές μου Ἀβατάρ
νά 'ναι μπορεῖ τό Αἰώνιο Πνεῦμα;
Καί οἱ Ἀβατάρ γεύονται τή συνέπεια
τῆς κάθε πράξης τους.
Τῶν πάντων ὁ Ὑπέροτος
κάτι ἄλλο θά 'ναι σίγουρα.
Οἱ Γιόγκι κι οἱ Σινιάζι καί οἱ Ἀσκητές
ἀντιλογοῦνε μεταξύ τους.
Λέει ὁ Καμπίρ;
Αὐτός λυτρώθηκε, ἀδερφέ μου,
πού τῆς ἀγάπης μπόρεσε
τήν ἀχιτιδοβολιά νά ἰδεῖ.

Καμπίρ, ἰνδός θρησκευτικός ποιητής τοῦ 19 αἰώνα
Ἀπό τᾶ "Ἐκατό ποιήματα"

'Απόδοση Δημήτρη Θεοξωρίδη

Ε' ΔΟΞΑ ΣΕ ΣΕΝΑ

Δόξα - δόξα σέ σένα, ἀρμονία πού παραμένεις
στό χρόνο, σὴ διάστημα, παντοῦ.
Δόξα σέ σένα, ὦ Χάρι.
Δόξα σέ σένα, εὐλογημένη Ἀλήθεια,
πού ἐκφράζουνε οἱ θρησκείες
μά πού ξεπερνᾷς τίς θρησκείες.

Θαγιουμαναβάρ, ἰνδός ἅγιος τοῦ 19 αἰώνα
'Αποσπασμα ἀπο πολυστίχο ποίημα
Μετάφραση Κώστα Στεφανίδη

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

συνέχεια

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΔΥΝΑΜΟΥΝΟ

Μαρίας Οικονόμου	Μιγκέλ ντέ Ούναμοϋνο	31
Μιγκέλ ντέ Ούναμοϋνο	Ὁ ζωντανός Θεός	36
Μιγκέλ ντέ Ούναμοϋνο	Κρύσταλλα, κρύσταλλα, κρύσταλλα (ποίημα)	36
Μιγκέλ ντέ Ούναμοϋνο	Γεωκεντρισμός-άνθρωποκεντρισμός- θεοκεντρισμός-έγωκεντρισμός(ποίημα)	37
Μιγκέλ ντέ Ούναμοϋνο	Ἔξαι τό σήμερα καί τό παντοτινό (στίχοι)	37

ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ Α΄: ΙΝΔΟΥΙΚΟΣ ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ

Ρομαίν Ρολλάν	Ἦ ταυτότητα μέ τό Ἄπόλυτο	37
---------------	---------------------------	----

ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ Β΄: ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Τσουάνγκ-τζού	Ἦ χώρα τοῦ Τέ	40
---------------	---------------	----

ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ Γ΄: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Δημήτρη Θεοδωρίδη	Πόθος	41
Τάκη Σωτήρχου	Ἦρε τό φῶς	42

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ

Πῶλ Τορέν	Οἰκουμενισμός	43
Σβάμι Ἄνανουάντα	Ἦ Βεντάντα	46
Μοχάντας Γκάντι	Σκέψεις	51
Καμπίρ	Λυτρωμός (ποίημα)	52
Θαγιουμαναβάρ	Δόξα σέ Σένα (στίχοι)	52

Ε Ι Κ Ο Ν Ε Σ

Ἄνάγλυψη παράσταση τοῦ προχριστιανικοῦ Θείου Βρέφους	3
Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος	8
Ὁ Μιγκέλ ντέ Ούναμοϋνο	31

